

ALİYA VE ARKADAŞLARINDA
YOL HARİTASI VE GELECEK TASAVVURU

Hukuk Vakfı
Sunumlar Serisi 1

Aliya ve Arkadaşlarında
Yol Haritası ve Gelecek Tasavvuru

Editör: Muharrem Balcı
Vatan Cad. Şehit Pilot Mahmut Nedim Sk.
Evirgenler İşhanı No: 5/2 Aksaray – İstanbul
Tel.: (0 212) 533 80 59

Kapak Tasarım: Step Ajans
Baskı Hazırlık: Hüseyin Gül
Baskı: Step Ajans
Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11
Mahmutbey-Bağcılar – İstanbul
Tel.: (0 212) 446 88 46

Dünya Yayınları
İstanbul, 2010

DAĞITIM
Hukuk Vakfı
Tel.: (0 212) 533 80 59

İÇİNDEKİLER

SUNUMLARA ÖNSÖZ	5
HANGİ ALİYA?	7
NEDEN ALİYA	11

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞU İLE BATI ARASINDA İSLÂM.....	17
ALİYA İZZET BEGOVİÇ'İN HAYAT HİKAYESİ	47
YOL HARİTASI VE GELECEK TASAVVURU	53

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMİ BEYANNAME.....	55
-----------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SON SÖZ.....	147
NETİCE.....	149
OKUMA PARÇASI.....	163
ŞİİR.....	167
DİZİN	175

SUNUMLARA ÖNSÖZ

GENÇ HUKUKÇULAR HUKUK OKUMALARI GRUBU'nda sunulan tebliğler, 3 yıl ara ile BİRİKİMLER adıyla kitap haline getirilmekte ve bugüne kadar üç adet BİRİKİMLER basılmış bulunmaktadır. BİRİKİMLER I, II, III olarak basılan bu kitaplar Genç Hukukçuların birikimleri olarak geleceğe taşınmakta, genç hukukçuların geleceğe dair umut olmalarını da ifade etmektedir. Derslerde misafir hocalarımız tarafından sunulan tebliğler ve hukukla ilişkili olmakla birlikte siyasal ve sosyal içerikli tebliğler de grup çalışmalarında bizlere önemli katkılar sağlamıştır ve devam etmektedir.

Bu tebliğlerin bugüne kadar hukukçulara ve ilgili okuyucularımıza ulaştırılmamış olması önemli bir eksiklik idi. Bir yıl önce aldığımız bir kararla, bundan böyle gerek grup öğrencilerinin siyasal ve sosyal içerikli sunumları, gerekse akademisyenlerimizin sunumlarını kayda almayı ve kitap haline getirerek Genç Hukukçuların birikimlerine ilave etmeyi düşündük.

Bu cümleden olmak üzere, ilkinin takdim ettiğimiz "Aliya ve Arkadaşlarında Yol Haritası ve Gelecek Tasavvuru" konulu tebliğimizi Genç Hukukçuların çalış-

malarını takip eden, hukukun yaygınlaştırılması çabası içinde olan dostlarımıza ulaştırmış bulunuyoruz. Umudumuz odur ki, bu tebliğlerin sayısı önümüzdeki yıllarda hayli artacak ve BİRİKİMLER ciltleriyle birlikte önemli bir külliyat oluşacaktır.

Geleceğe ışık tutmak, tarihe kayıt düşmek ve tabii ki hukukun yaygınlaştırılması çabamıza kaynaklık etmek üzere giriştiğimiz bu yayın faaliyetinde, sunumları kayıt cihazlarından deşifre ederek kaleme alan, yıllardır bu özveriyi kesintisiz yerine getiren Celal Sancar'a, kitaplarımızı yayınlayan Step Ajans yönetici ve çalışanları ile Dünya Yayınları'na teşekkürü borç biliyoruz.

Bu seriden yayımlanacak sunumlar, şifahi sunumlar olup, sunanların olurları ile deşifre edilip, sadece tashih hataları düzeltilerek yayına hazırlanmıştır. Deşifre metinler sunucuları tarafından tekrar gözden geçirilmemiş, bir nevi ders notu olarak dinleyen öğrencileri tarafından "SUNUMLAR" serisi olarak düzenlenmiş ve basıma hazırlanmıştır. "Sunumlar"ın bu husus dikkate alınarak değerlendirilmesini istirham ederiz.

Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu'nda gerek sunumları, gerekse fakültelerdeki ilgileri, uğraşları ve yönlendirmeleri ile öğrencileri geleceğe hazırlayan değerli hocalarımıza da çalışmalarını ve şifahi sunumlarının basımı için verdikleri olurlar için de gönülden teşekkür ediyoruz. Düşünsel ve eylemsel anlamda emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz. Umuyoruz ki, çalışmalarımızın sonuçlarını, hukukun yaygınlaştırıldığını gördüğümüz günlerde almış ve gerçek anlamda bir hukuk toplumu olmuş olacağız.

HANGİ ALIYA?

Aliya İzzetbegoviç'i Türkiye daha çok Bosna savaşı vesilesiyle tanıdı. Muhtemelen Sırp saldırıları olmasaydı rahmetli Aliya bu kadar tanınmayacaktı. Oysa onu önemli kılan, zor zamanlarda ortaya koyduğu önderlik kadar düşünceleriydi. Evet, Aliya herhangi bir mazlum halkın haksızlığa uğramış lideri olarak sıradan bir siyasetçi, devlet adamı değildi. **Bir eylem adamı, özgürlük savaşçısı ve lider** olarak bizde popüler olan yanı aslında onun anlaşılması gereken entelektüel kişiliğini gölgeliyor.

Oysa dünya Aliya'yı 1980'lerin başında "Saraybosna davaları"nda tanımaya başladı. Bu dava her ne kadar siyasi bir dava olarak gözükse de temelde belli düşünce ve inançtan beslenen bir medeniyeti mahkum etmek için açılmıştı. Ve Tito sonrası Komünist Yugoslav sisteminin yöneticilerinin direktifiyle Aliya'nın başında olduğu Müslüman aydınlar onlarca yıl hapis cezası aldılar. Türkiye'deki İslami endişe sahipleri, aydınlar arasında bu yüz kızartıcı mahkemede yaşananlardan çok azının haberi olmuş, dikkatlerini çekebilmişti ne yazık ki...

Saraybosna davası; Aliya'nın yakın arkadaşı Salih Behmen'in arkadaşları adına kaleme aldığı **İslam Manifestosu**'nu mahkum etmek üzere kurulmuştu. Bu manifesto Aliya'nın entelektüel kişiliği ile eylem adamı yanının buluşarak gerçekleştirdiği evrensel bir çıkıştı aslında.

80'li yılların ortalarında "**Doğu Batı Arasına İslam**" kitabı Türkçede yayınlandığı vakit Müslüman aydınlar arasında Yugoslavya gibi Komünist yönetim altında böyle bir eseri yazacak kalemin yetişmiş olmasını hayretle karşılandığını çok iyi hatırlıyorum.

Eylem adamı, özgürlük savaşçısı, lider Aliya'nın gerçek kişiliğini anlamak için bu eser üzerinde kafa yormak gerekiyor. Nitekim kendisi de hapis yıllarında bu kitaptaki düşünceleri üzerinde yeniden düşünecek, bazı bölümlerini, "şimdi yazsaydım ne yazardım" diyerek yeniden kaleme alacaktır.

Şu tespitin hiçbir abartıyı ima etmediğini düşünüyorum, Aliya İzzetbegoviç son yüzyılda İslam dünyasının yetiştirdiği evrensel ölçekte fikir serdedebilen nadir düşünürlerden biridir. O sadece Müslümanlara değil, insanlığa ve insanlığın temel sorunlarına dair düşünceler üretebilmiş fikir adamıdır her şeyden önce.

Bu yönünün üzerinde durmak yerine daha çok duygusal ve yüzeysel övgülerle geçiştirmeye çalıştığımız Aliya'nın düşünceleri, onun yetişme iklimi, beslendiği kaynaklar, din anlayışından, siyaset, toplum, medeniyet gibi temel konulara dair fikirleri üzerine kafa yormak çağdaş İslam düşüncesinin nasıl şekilleneceğine katkı sağlayacaktır.

Doğu Batı Arasında İslam üzerinde derli toplu çalışma yapılmadı. Bu eserde estetikten medeniyet tahlillerine, dinden Doğu-Batı anlayışına uzanan çok katmanlı sorunlara dair fikir serdeden bir düşünürle karşı karşıya geliriz.

Ve bu eser anlaşılmadan bir eylem adamı olarak Aliya'nın sergilediği ahlaki tutum, toplumuna karşı duyduğu sorumluluk ve İslami bilinciyle sergilediği performansın anlaşılması mümkün olamaz. Dahası, her şeyden önce, yüzünde hiçbir gölgenin olmadığı, olanca safiyetiyle bir insanla temas ettiğinizi size hissettiren duruşunu anlamak da mümkün olmaz.

Bu açıdan, Muharrem ağabeyin Doğu Batı Arasında İslam üzerinde yaptığı anlama çabasını önemsiyorum. Kahramanlarımızı, bize bıraktıkları örnekliklerini içi doldurulmamış övgülerle mahkum etmek yerine, onunla adeta yüzleşerek, **anlama, anlamlandırma çabası** olarak farklı girişimleri harekete geçirecek bir örnek olmasını umuyorum. Müslüman bir aydının sorumluluk bilinciyle hakikat avcılığının bir örneği olarak görüyorum bu çalışmayı.

Bizi biz yapan, değerlerimiz kadar bu değerleri hayata geçirme yolunda düşünce-eylem planında fedakarlığı, samimiyeti ile örneklik sergileyen öncülerimizi anlama yolundaki gönülleri ve çabaları çoğaltmak dileğiyle...

Dr. Akif EMRE

NEDEN ALIYA VE ARKADAŞLARI^(*)

Biliyorsunuz, geçtiğimiz hafta (11 Temmuz) Srebrenica katliamının 14. yıldönümüydü. Bosna'ya gidip-geldik. Şunu gördüm orada ve gelince de bazılarınızla paylaşmıştım. Herkes Bosna'ya gidiyor, oradan çok güzel duygularla geliyorlar ve insanların hamiyet duyguları kabarıyor. Fakat bu çalışmanın, bu mücadelenin, bu zaferin, bu emeğin, onca şehitliğin (250 bin insan şehit olmuş) ve şahitliğin altında yatan temel düşünceyi oradan buraya pek az kimse yansıtıyor, bu çok acı bir şey. Oradaki ruhu hamasi veya mazlumiyet, mağduriyet olarak değil de, kitabi olarak oradaki insanların teorik dayanakları neler, bu teorik dayanaklar hangi izdüşümleri vermiş, bunlar çok sistemli bir şekilde anlatılmış değildi veya ben rastlamadım. Onun üzerine, gelir gelmez bu çalışmayı yaptım; şimdi size o çalışmayı sunacağım.

Tabi şimdi, orada savaşan insanların büyük bir kısmı Allah'ın rahmetine kavuştu, başta Aliya olmak üzere. Onunla yapılmış röportajlar var; ama asıl konuyu izah

---

^(*) Bu tebliğ İstanbul'da 28.07.2009/04-11.08.2009 tarihlerinde Bilim Sanat Vakfı'nda, Ankara'da 29.07.2009/05-12.08.2009 tarihlerinde Bilgi Vakfı'nda sunulmuştur.

edebilecek şey, oradaki kahramanların [Müslümanların] teorik dayanakları.

Burada iki önemli dayanak var: Elbetteki Kur'an'a dayanıyorlar, hadislere dayanıyorlar, İslâm kültürüne dayanıyorlar; tarihi perspektifleri var. Ama bunları, nerden şekillendirmişler? Birincisi, Aliya'nın *Doğu ve Batı Arasında İslâm* adlı eserinden. İkinci çok önemli eser, *İslâm Beyanamesi*. Veya diğer ismi ile *İslâmi Beyanname*.

70'li; ama özellikle 80'li yılların başında biz, bu beyannameden haberdar olmuştuk, ne hikmettir o zaman bu eser Türkçeye bir türlü çevrilmemişti. Biliyorsunuz 1-1,5 sene önce çevrildi, çok iyi bir çeviri değil ve üstelik de Aliya ile yapılan röportajların arkasına yerleştirilerek ve bir ticari kaygıyla basılarak, (bu çalışmada yayınlanan çeviriden değil, Küre Yayınları'ndan yapılan fakat yayınlanmayan çeviriden alıntılar yaptık) tabii ki öneminden de koparılarak önümüze gelmişti. O iki çalışmadan yola çıkarak, Avrupa'nın ortasında 1463 yılından beri (dikkatinizi çekerim) bir İslâm ümmetinin şerefli bir parçası hala yaşıyor. Nasıl yaşıyor? Ben onu bu iki eserde ağırlıklı olarak gördüm. Tabii ki, Aliya ile yapılan röportajlar burada önemli dayanaklar; ama işin teorisini Aliya, *Doğu ile Batı Arasında İslâm* ve bir grup arkadaşıyla 1970 yılında kaleme alıp yayımladıkları *İslâmi Beyanname*'de görüyoruz.

Aliya (Allah rahmet eylesin), biliyorsunuz 16-17'li yaşlarında, Adriyatik kıyılarında arkadaşlarıyla yaptıkları yürüyüşlerde uzun uzun düşünülmüş; ciddi olarak "Bu milletin hali ne olacak!" diye, birbirlerine sorarlarmış. Ve Aliya, 16 yaşındayken arkadaşlarıyla beraber "Meladi Müslümani" [Müslüman Gençler]

isimli kulübü kuruyor ve bu kulüp hala yaşıyor ve Başçarşı'da faal. O günlerden bugünlere Aliya'nın bir mücadelesi var, arkadaşlarıyla birlikte yürüttükleri.

Yalnız, bir şeyin çok önemle altını çiziyoruz: Dün gece (İstanbul'daki) sunumdan sonra Bilim Sanat Vakfı'nda bir arkadaşımız bir şey söyledi; dedi ki, "Aliya çok büyük bir adam!" Ben de dedim ki, "Hayır, Aliya ve arkadaşları büyük adamlar!" Aliya'yı, "Aliya" yapan, o içinde bulunduğu, yetiştiği zemindir, o arkadaş grubudur; bunun altını özellikle çiziyorum. Zira bu bir sanat değil, bu bir zanaat değil, bu bir mücadeledir; ne tek başına verilebilir, ne çoklukla övünülerek verilebilir. Aliya bütün bu farklı meziyetleri kendi içinde meczetmiş ve arkadaşlarını da böyle görmüş birisi.

Bu düşüncelerle, böyle power point bir çalışma hazırladık ve yeri geldikçe de kendimden bir şeyler katacağım.

Bosnalı Müslümanların İslâm'ı kabulleri 1463'lere dayanır; yani, 500 sene mi, 550 sene mi oluyor? Çok önemli bir vaka. Ve bu insanlar Avrupa'nın göbeğinde Katoliklerle, Hıristiyanlarla iç içe bunca yıl yaşamışlar ve bu yaşamlarında da, kimliklerini muhafaza etmişler. Bu gerçekten çok önemli. Tabi, kimliklerini muhafaza ederken ellerinde birtakım imkânlar var; bu çok önemli imkândan biri İslâm. Ve İslâm'ın onlara kazandırdığı kimlik ve şahsiyet. Tabi, bir yere kadar bu böyle gelmiş; fakat son, 150 yıl (Osmanlı'nın çekilmeye başlamasından itibaren) onlar için bir kâbusa dönüşmüş. Ama bu kâbustan onları çıkaran, yine kimlikleri.

Aliya'nın *Doğu ve Batı Arasında İslâm* kitabında çok nefis bir bölüm var. Aliya ve arkadaşlarını size anlatmam için, *Doğu ve Batı Arasında İslâm* kitabının

çok kısa vurgulu özetlerini yapmam lazım ki, Aliya'yı anlatabileyim. Yalnız Aliya'yı anlatırken, onun temel dinamiklerini verebilirim onu en iyi bir şekilde anlatabilirim. Aliya'nın temel dinamiklerini arkadaşları ile birlikte hazırladıkları *İslâmi Beyanname*'den aktaracağım.

Sunum ve metin ile ilgili notlar:

- Elinizdeki bu yazılı metin, şifahi bir sunumun deşifresinden elde edildiği için, power point olarak sunulan kısımları sunumda yapılan yorumların önüne ilave edilmiştir. Böylesi bir fazlalığın "el tekrar-ul Ahsen, velevkâni yüzseksen" anlamında değerlendirilmesini istirham ederim.
- Metin içindeki başlıkların bir kısmı kaynak eserlerdekinin aynı olup, bir kısmı ise içeriğe uygun olduğu düşünülerek tarafımdan konulmuştur.
- Metinde çerçeve içindeki yazılarla koyu renkli yazılar yazarlarına, normal yazılar, italik veya parantezlerdeki yazılar da —izah sadedinde— bana aittir.
- Aliya'nın Kısa hayat hikâyesi çok özen gösterilmeden konulmuştur. Takdir edilir ki bu çalışma biyografi olarak değil, bir yol haritası olarak değerlendirildiğimiz düşünce ve pratiklerin aktarımı olarak düşünülmüştür. Dolayısıyla hayat hikâyesini aktarmaktan öte Aliya ve Arkadaşları'nın hayat görüşleri, hukukla ilgileri ve mücadeleleri ön plana çıkarılmıştır.
- Sunumun başlığı okuyucunun dikkatini çekebilir. "Aliya" olarak başlıyor sunum. Kullanım kolaylığı olarak da değerlendirilebilir. Bu başlığı rahmetli Aliya İzzetbegoviç'in belleğimizde hep ilk ismi ile

kaldığı için kullandım. Dileğim, yakın tarihin bu en önemli, örnek ve önder şahsiyetini ilk ismi ile anmamın bir zafiyet olarak değerlendirilmemesidir. Dünya biliyor ki “Aliya” dendiğinde her zaman ve her devirde işte o “Avrupa'nın Kudüs"ü sayılan “Bosna mucizesi”nin önderi, “Bilge Kral” Aliya akla gelecektir.

- Sunumda kaynak alınan iki eserin tamamı çok önemli olmakla birlikte, sunumda tümünün aktarımı ve izahının imkânsızlığı dikkate alınarak, öne çıkarmak istediğimiz ve hukukçu arkadaşlarımıza özellikle ve öncelikle aktarılmasında yarar gördüğümüz başlık ve içerikler değerlendirilmiştir.
- Sunum bu yönleriyle değerlendirildiğinde amaç hâsıl olacaktır.
- İşbu çalışmayı, İstanbul ve Ankara'da eş zamanlı olarak üç haftada yapılan şifahi sunumlardan deşifre edip, iki konuşma metnini tek metine indirerek düzenleyen kadim dost, değerli araştırmacı ağabey Celal Sancar'a teşekkürü kendim ve okuyucular adına borç biliyorum. Gerçekten zor olan bir işi başardı. Bana da deşifre edilen metni yayına hazırlamak kaldı.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞU İLE BATI ARASINDA İSLÂM

Aliya'yı okuduğumda neyi gördüm, biliyor musunuz? Aynı sloganları, aynı kavramları ben de kullanıyorum ve Aliya'daki düşünce bende de var. Neyi ifade ediyor bu? Aynı kaynaktan beslendiğimizi ifade ediyor! Aliya'da Seyyid Kutub var, Aliya'da Mevdudi var, Aliya'da Takiyuddin en-Nebhani var, Aliya'da Afgani var, Abduh var, Pan İslâmizim var, İslâmcılık var;¹ yani bugün, hani bizim Müslüman entelektüellerin "bağırsak temizliği" yaptığı İslâmcılık var ya... Aliya'da bugüne kadar, tam anlamıyla var, bu çalışmada onu da göreceksiniz.

---

¹ 24-28 Haziran 2010 tarihleri arasında Ayvazdede şenliklerine katılmak için Bosna'ya yaptığım ikinci seyahatimde Aliya'nın yakın arkadaşı ve halen de Meladi Müslümani'nin başkanı olan Sayın İsmet Kasumagiç ile tanışma ve görüşme imkanı buldum. Görüşmemizde Meladi Müslümani ile ilgili bilgiler verirken, Aliya, Salih Behmen ve kendisinin çalışmalarını ilk oluşturdukları yıllarda bir Müslüman şahsiyetin Bosna'ya gelip kendilerini irşad ettiğini ve bu şahıstan ve kitabından çok etkilendiklerini anlattı. Ancak yaşlılığının eseri olarak şahsın ismini ve eserini hatırlayamadı. İstanbul'a dönüşümde bu şahsın Şekip Arslan olduğunu Sayın Akif Emre'den öğrenmiş oldum. Yakın tarih okumaları içinde mutlaka yer alması gereken bir şahsiyet olarak Şekip Arslan'ın biyografisi için bkz.: "**Batiya Karşı İslâm Şekip Arslan'ın Mücadelesi**", William I. Cleveland, Türkçesi: Selahattin Ayaz, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1991.

Aliya, *Doğu ve Batı Arasında İslâm* adlı kitabında, iki tip insan modeli çiziyor: “İtaat edenler” ve “karşı çıkanlar.” Yani, “tebaa ve itizalciler.” “İtizalci”, itiraz eden ve aykırı duran, karşı çıkan anlamındadır:

TEBAA VE İTİZALCİLER

İNSANLAR
TEBAA VE İTİZALCİLER
(İtaat Edenler ve Karşı Çıkanlar)

İnsanlar var ki güçlü iktidarlara hayrandırlar, disiplini ve ordularda görülen, amiri ve memuru belli olan düzeni severler. Yeni kurulan şehir semtleri, sıraları doğru ve cepheleri hep aynı olan evleriyle onların zevklerine uygundur. Müzik bandoları, formları, gösterileri, resmi geçitleri ve bunlar gibi hayatı “güzelleştiren” ve kolaylaştıran şeyleri beğenirler. Bilhassa her şey “kanuna uygun” olsun isterler. Bunlar tebaa zihniyeti insanlardır ve tabi olmayı; emniyeti, intizamı, teşkilatı, amirlerince methedilmeyi, onların gözüne girmeyi severler. Onlar şerefli, sakin, sadık ve hatta dürüst vatandaşlardır. Tebaa iktidarı, iktidar da tebaayı sever. Onlar beraberdir, bir bütünün parçaları gibi. Otorite yoksa bile tebaa onu icad eder.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 196)

Çok genel olarak baktığınızda, buraya bir itiraz getirmeniz zor. Burada olumsuz bir şey var mı? İntizam, nizam gayet güzel; emniyet, huzur hepsi var.

Şimdi ben kendi genç yaşlarıma döneceğim; şimdi sizlerin olduğu yaşlara. Benim çalışmalarım ve sözlerimde bazı sloganları duyuyorsunuz; bazı yorumlara da şahit oluyorsunuz. Bugünün anlayışında biraz “radikal”

sloganlar ve yorumlarla karşılaşıyorsunuz, benden sadır olan. Veya benim gibi, 70'li yılları benim gibi yaşayan bazı insanlardan... Bunun nedeni şu; aynı kaynaktan beslenme! 60'lı yılların ikinci yarısı ve 70'li yıllarda bizim beslendiğimiz bazı kaynaklar var ve bu kaynaklar, tam anlamıyla İslâmcı kaynaklar. Daha doğrusu İslâmcılığın, ilk çıktığı zamandan sonra (Afgani ve Abduh'larla başlayan ve devam eden; ama sonra inkıtaa uğrayan İslâmcılığı), biz 60'lı yılların ikinci yarısı ve 70'li yıllarda yeniden öğrendik, öğrenmeye başladık. O zaman, tabii Beyannameyi bilmiyorduk, Aliya'yı tanımiyorduk; oradaki çalışmadan haberimiz yoktu. Ama yıllar sonra Aliya ve arkadaşlarını okuduğumuzda, öğrendiğimizde aynı dili kullandığımızı gördük. Bunun nedeni aynı kaynaktan beslenmek, başka bir nedeni yok.

Aliya böyle bir tarifte bulunuyor ve arkasından ikinci insan tipini çiziyor:

Öbür tarafta mutsuz, lanetlenmiş veya lanetli ve daima gayri memnun bir insan grubu vardır. Bunlar hep yeni bir şey isterler; ekmek yerine daha ziyade hürriyetten, intizam ve barış yerine daha ziyade insanın şahsiyetinden bahsederler. Geçimlerini hükümdara borçlu olduklarını kabul etmeyip, bilakis hükümdarı da kendilerinin beslediklerini iddia ederler. Bu daimi itizalciler umumiyetle iktidarı sevmezler, iktidar da onları sevmez. Tebaa, insanlara, otoritelere, putlara; hürriyetçiler ve isyancılar ise tek bir Tanrı'ya taparlar. Putperestlik köleliğe ve boyun eğmeye nasıl engel teşkil etmiyorsa, hakiki din de hürriyete mani değildir.

Bu iki gruptan hangisine mensup olduğunuza kendiniz karar verin.

ALİYA İZZET BEGOVİÇ

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 196)

Ne gibi, biliyor musunuz? Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanının (Recep Tayip Erdoğan), çıkıp "İnsan Hakları Örgütleri, Gazze'de insanlar öldürülürken ne yaptılar?" demesi gibi; iktidar, onları sevmez:

"Tebaa insanlara, otoritelere ve putlara; hürriyetçiler ve isyancılar ise tek bir tanrıya taparlar."

Müthiş bir ayırım var burada.

"Putperestlik köleliğe ve boyun eğmeye nasıl engel teşkil etmiyorsa, hakiki din de hürriyete mani değildir."

Şimdi, niye bunu anlatıyoruz? Bakın arkadaşlar, burada geçen bütün kavramlar aşağı-yukarı hukukla ilgili olduğu için: Tebaa, otorite, itaat, kalkışmak, itizal etmek, yanında durmak, kölelik, boyun eğmek, Tanrıya tapmak; bunların her biri hukukun önemli kavramlarıdır, dolayısıyla bizim hep kullandığımız argümanlardır bunlar. Ve Aliya bu düşünceleriyle klasik veya geleneksel bir Müslüman tipi değil, aksine, mücadeleci bir Müslüman tipi çiziyor.

Ve Aliya'nın çok iyi bir hukukçu olduğunu biliyoruz, bu da işin başka bir yüzü; aynı zamanda iyi bir felsefeci ve iyi bir mücadeleci de. Hukuk Fakültesini ve sonrasında da Ziraat Fakültesini bitirdikten sonra Avukat olarak hukuk danışmanlığı yaparken bürosunda sürekli gençleri ağırlıyor; onlarla tanışıyor, onlara bir şeyler anlatıyor, onları yönlendiriyor, Meladi Müslümani Kulübü'ne [örgütüne] adam kazanıyor. Öyle insanlar kazanıyor ki; günün birinde savaş başlayacağı zaman bunlardan bir tanesini görevlendiriyor ve ona diyor ki, "Sen, silahlanmadan sorumlu olacaksın!" Fakat bu adamı o dar kadronun dışında hiç kimse tanımıyor. Aliya, yeri geldiğinde kadrocu, yeri geldiğinde teşkilatçı; onun için bu ikinci

eğitim dönemi çok verimli ve bereketli geçiyor. Ve diyor ki, okuyucusuna, muhataplarına:

“Bu iki gruptan hangisine mensup olduğunuza kendiniz karar verin.”

Sizi hiç kimse bu iki guruptan birine sokmaz; siz, kendi seçeneğinizi kendiniz işaretlersiniz. Neye göre? Yukarıdaki paragrafta resmedilen ikili anlayışa göre, “Din ve Devrim”de de bunu anlatıyor. Şimdi çeviride “*devrim*” diye geçmiyor, “*ihtilal*” diye geçiyor. Öyle sanıyorum ki, çeviren arkadaş yanlış çevirmiş olsa gerek; çünkü metne baktığımızda bir “ihtilal” değil, “devrim” anlatılıyor, bir devrimci zihniyet anlatılıyor. Bizde “ihtilal” kavramı, biliyorsunuz “vurup almak”tır; yani silahlı bir güçle vurup, almaktır. Devrimse, daha enfüsi bir şeydir, daha içseldir; yaşanan bir şeydir, içinizde yaşar, dışarıya yansıtırsınız, kabul ettirirsiniz. Kabul ettirmezseniz bile, onu ölene kadar yaşamaya devam edersiniz. Bu sebeple ben, oradaki “ihtilal” kavramı yerine “devrim”i kullandım. Devrim sözcüğünün önceki yıllarda karşılığı “inkılap”tır. Eskiden “inkılab”ı kullanırdık.

DİN VE DEVRİM

- Din de devrim de acılar ve ıstıraplar içinde doğar. İkisi de refah ve konfor içinde yok olup gider...
- Din de devrim de gerçekleşirken, kendini boğacak meselelerini, strüktürlerini (temel argümanlarını) doğurur. Resmi strüktürler ne devrimci ne de dinidir.
- Devrime karşı olanlar dinde bulunmuşlarsa, o zaman ancak resmi dinde, yani kilise, manastır ve hiyerarşide, diğer bir ifadeyle müesseseleşmiş sahte dinde bulunmuşlardır. Ve tersine sahte devrim, strüktür, bürokrasi

olarak devrim her yerde müttefikini keza strüktür ve bürokrasi şekli alan dinde bulmuştur.

- Devrim yalan söylemeye ve kendi kendine hıyanet etmeye başladıktan sonra sahte dinle müşterek bir dil bulabilmiş demektir.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 92)

şimdi dindarlarla, devrimcileri açıklayan bir bölüme geldik:

“Din de, devrim de acılar ve ıstıraplar içinde doğar.”

Hani Peygamberimizin bir hadisinden bahsederler ya, “İslâm, gariplerin dinidir” diye:

“Her ikisi de refah ve konfor içinde yok olup gider.”

Yani “*konformizm*” denen şey dini de çürütüyor, devrimci anlayışı da; ki, bunun aslında İslâmî karşılığı “İnkılap”tır, biz hep bu ifadeyi kullandık yıllarca. “Devrim”, sol literatürden bize de geçti; bizim literatürümüzdeki bunun asıl karşılığı “İnkılap”tır. Bu, çok önemli:

“Din de devrim de gerçekleşirken, kendini boğacak müesseselerini, strüktürlerini (yani lehinde ve aleyhindeki temel argümanlarını da) doğurur. Resmi strüktürler ne devrimci ne de dinidir.”

Burada bir şey hatırlatayım; Aliya “Din” derken, “İslâm”ı kastetmiyor. Çünkü Batı’da “Din” denirken genellikle “Hıristiyanlık” anlaşılıyor. Batı’da, “İslâm” bir din olarak bilinmez, inadına tanınmaz, tanımlanmaz. Onun için Aliya’nın eserlerinde “Din”den söz edildiğinde, onu “Hıristiyanlık” olarak alacaksınız, temel itibarıyla. İslâm’dan bahsederken de, özellikle “İslâm” kavramını kullanır. şimdi, tabi “din” veya “Hıristiyanlık” derken bir inanç sistemini kastediyor.

Bir inanç sisteminde; yani Tanrı'ya tapan bir inanç sisteminde veya devrimde (hangisi olursa olsun; ikisi de) gerçekleşirken kendi müteradifini, kendi tenakuzunu yaratır. Kendini bozacak temel argümanlarını da yaratır. Nedir? Biraz önce söyledim, dini bozan argümanlardan bir tanesi "konformizm". Devrim için de aynı şey söz konusu. Ve resmi kültürler; yani resmi devlet statüsünde ortaya konan olaylar ne dinidir, ne de devrimcidir. Yani ne bir Tanrısal anlayıştan beslenir, ne de devrimci bir anlayıştan beslenir; onlar ihtiyaçtan beslenir, menfaat veya başka şeylerden.

Çok iddialı şeyler söylüyor Aliya; ama bütün bunlar, Aliya ve arkadaşlarının düşüncesini oluşturuyor, o mücadele düşüncesini. Aliya'nın resimlerini gören Müslümanlar, Aliya'yı genelde tanımladıkları zaman; Türkiye'deki laik, bürokrat veya siyasi tiplerle karıştırırlar, benzeştirirler.

"Devrime karşı olanlar dinde bulunmuşlarsa"

yani bir devrimci ve bir inkılabî düşünce sahibi olmayanlar, bir dini cemaatin/topluluğun içerisinde olmuşlarsa;

"O zaman ancak resmi dinde; yani kilisede, manastır ve hiyerarşide, diğer bir ifadeyle müesseseleşmiş sahte dinde bulunmuşlardır."

Yani "gerçek din, devrimi reddetmez" anlamında bir söz. "Devrime veya inkılabî düşünceye karşı çıkıyorsunuz; bir yandan da kendinizi dindar ya da işte dinci veya İslâmcı olarak telakki ediyorsunuz"; o telakkinin, aslında sahte bir din telakkisi olduğunu söylüyor. Benzer nitelermeyi devrim için de yapıyor:

“Ve tersine sahte devrim, strüktür, bürokrasi olarak devrim her yerde müttefikini keza strüktür ve bürokrasi şeklini alan dinde bulmuştur. Devrim/değişim, yalan söylemeye ve kendi kendine hıyanet etmeye başladıktan sonra”

ki, biz buna “sağcılaştıktan/sağcılaşmaya başladıktan sonra” diyoruz.

“Sahte dinle müşterek bir dil bulabilmiş demektir.”

Hangi din ve devrimci harekette olursa olsun, devlete ve bürokrasiye yaklaşan her türlü devrimci hareketin geleceği noktanın, sahte dinle buluşma olduğunu; yani bizim güncel ifademizle “sağcılaştığımızı” anlatıyor.

Ben burada sadece bunları anekdot olarak veriyorum; yani kitabın çok cüz’i bir özeti, vurgulu yerleri. Kitabın tamamını okumadan, kitap veya Aliya hakkında çok net bir düşünce sahibi olacağınızı düşünmüyorum; böyle bir vehme de kapılmayın...

HUKUK

Şimdi hukukla ilgili düşüncelerine geçebiliriz.

Haklar

- Sırf menfaat üzerine hiçbir hukuk kurulamaz. Keza “kamu yararı” veya kötü şöhretli “devlet gerekçesi” üzerine de kurulamaz. Çünkü kamu yararının gerekçesi ve fertlerin vazgeçilmez hakları tabii olarak birbiriyle bağdaşmaz. Eğer “insan” şahsiyet değilse (sosyalizmde olduğu gibi sadece toplum üyesi ise) o zaman herhangi bir mutlak, a priori, tabii bir hakkı da yoktur. O ancak devletin ona tanıdığı bir hakka sahip olabilir. Toplum üyesinin başka herhangi bir hakkı yoktur.

- Haklar ancak doğuştansa: parlamento veya sınıfın iradesi değilse, tabiatın veya Allah'ın vergisi ise, yani insanla beraber doğmuşsa vazgeçilmezdir. Onlar insan haysiyetinin bir yönüdür ve bu özellikleriyle de zamanı, şartları ve tarihi aşip, yaratılışa kadar uzanmaktadır.

- Burada tabii haklarla din arasında ilgi, tabii haklarla materyalizm arasında ise ayrılış vardır.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 257)

Aliya bundan sonra; kitabında, özetin özetiyle vermeye çalıştığım bölümlerinde önce haklardan başlayarak bir tarif yapıyor ve çok iddialı şeyler söylüyor. Ama öyle bildik hukuk tarifinden değil, mefhumu muhalifinden yola çıkıyor. Şimdi bize öğretilen hukuk, kamu yararına üretilir; o da diyor ki,

“Sırf menfaat üzerine hiçbir hukuk kurulamaz. Keza ‘kamu menfaati’ veya kötü şöhretli ‘devlet gerekçesi’ üzerine de kurulamaz. Çünkü kamu menfaatinin esbabı mucibesi ve fertlerin vazgeçilmez hakları tabii olarak birbiriyle bağdaşmaz.”

Yani, doğal hukuk anlamında insan haklarının karşılığını hiçbir zaman resmi statü sağlayamaz:

“Eğer ‘insan’ şahsiyet değilse (sosyalizmde olduğu gibi sadece toplum üyesi ise) o zaman herhangi bir mutlak ‘a priori’ tabii bir hakkı da yoktur.”

Çünkü toplumun sadece maddi anlamda bir parçasıdır:

“O ancak devletin ona tanıdığı bir ‘hakka’ sahip olabilir. Toplum üyesinin başka herhangi bir hakkı yoktur.”

Hatırlarsanız bir tebliğimde, bu konuyu işlemeye çalışıyordum; orda “Pozitif hukuk, devletin verdiği kadar hakkı ifade eder” tarzında ifadeler kullanmıştık.

“Haklar ancak doğuştansa (hükümdar, parlamento veya sınıfın iradesi değilse), tabiatın veya Allah'ın vergisiyse; yani insanla beraber doğmuşsa, bunlar vazgeçilmezdir. Onlar insan haysiyetinin bir yönüdür ve bu özellikleriyle de zamanı, şartları ve tarihi açıp, yaratılışa kadar uzanmaktadır.

Burada tabii haklarla din arasında ilgi tabii haklarla materyalizm arasında ise, ayrılış vardır.” (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, s. 257)

Burada, tabii haklarla din arasında bir ilgi ve bir ilişki vardır; tabii haklarla materyalizm arasında ise bir ayrılış vardır. Çünkü materyalizm, yukarıda söylediğimiz gibi, insanı birey olarak, kişi olarak görmek ister. Kişisel haklar öğretili; yani pozitif hukuk öğretili de insanı kişi olarak alır ve kişi olarak tanımlar. O şekilde muhatap alır (birey olarak almaz); yani kişi toplumun haklarından önce görevleri olan bir üyesidir. İnsan doğal hukukta kendiliğinden, ilahi hukukta ise vahyedilmiş haklara sahip bir bireydir; sonra, içinde bulunduğu veya oluşturduğu toplumun bir üyesidir. Önce hakları, sonra da ödevleri bulunur; materyalizmde ise bunun tam tersidir.

Hukuk ve Hukuk Düzeni

- İnsan toplumundaki hakiki kanunlar cezalandırma tehdidinden başka vatandaşların vicdanlarını da baskı altında tutan kanunlardır. Her hukuk düzeni ya böyledir ya da böyle olduğunu iddia eder...
- “Hakim sınıfın kanunlaşmış iradesi” sırf “irade” olmaktan çıkarak kendini adalet ve hakkaniyet, yani hukuk olarak gösteriyor. Bu gelişme kaçınılmazdır ve

haddizatında her hukukun tabii, orijinal ikiciliğinin bir ifadesi veya taklidi mahiyetindedir. Bu ikiciliğin yok edilmesiyle hukuk, hukuk olmaktan çıkar. Bir taraftan mevzuuna, yani menfaat, iktidar, siyaset seviyesine iner, öbür taraftan soyut hakkaniyet fikri veya ahlaki çağrı niteliğini alır. Her iki durumda da hukuk olmaktan çıkar.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 260)

“İnsan toplumundaki hakiki kanunlar cezalandırma tehdidinden başka, vatandaşların vicdanlarını da baskı altında tutan kanunlardır. Her hukuk düzeni ya böyledir ya da böyle olduğunu iddia eder.”

Şimdi, “Her hukuk düzeni” dediği şey, (var olandan yola çıkarak) bütün hukuk sistemlerinde bu vardır; hem cezalandırma tehdidi vardır, hem de vicdanları baskı altında tutar. Yani ona birtakım yükümlülükler yükler, aynı zamanda da yapmazsa, cezalandırma tehdidinde bulunur: Biliyorsunuz Aliya, komünizm öncesi dönemi; yani krallık dönemini yaşamış, daha sonra elli yıllık komünizm dönemini de yaşamış, daha sonra Yugoslavya'nın parçalanmasıyla ortaya çıkan o beşli devletçik [özerk bölgeler] ayrımını da yaşamış bir şahsiyet. Dolayısıyla, “hakim sınıf”tan neyi kastettiğini çok iyi bilen birisi:

“Hakim sınıfın kanunlaşmış iradesi’ sırf ‘irade’ olmaktan çıkarak kendini adalet ve hakkaniyet; yani hukuk olarak gösterir.”

Yani, kurucu irade; hukuku yapan meclis (veya neyse), kendini ne olarak gösteriyor? Kendini, adalet ve hakkaniyet üzerinde bir kurum olarak gösteriyor.

Peki, adalet nedir? Bir Şeyi ait/layık olduğu yere koymak, en basit tanımıyla, "hakim sınıf" ise iradesini kullanırken adaleti böyle dŕnmez:

"Bu gelişme kaçınılmazdır ve haddizatında her hukukun tabii, orijinal ikiciliğinin bir ifadesi veya taklidi mahiyetindedir."

Nedir o ikicilik? Cezalandırma tehdidi ve vicdanlardaki baskı:

"Bu ikiciliğin yok edilmesiyle hukuk, hukuk olmaktan çıkar."

Şimdi bu ikiciliğin olması gerekiyor; ama bu ikisinin İslâmi versiyonuyla olması gerektiğini ilerde söyleyecek:

"Bir taraftan mevzuuna; yani menfaat, iktidar, siyaset seviyesine iner, öbür taraftan soyut hakkaniyet fikri veya ahlaki çağrı niteliğini alır. (Yani yerli yerine konan bir adaletten burada bahsedemezsiniz; kurallar yok, sadece vicdani kınamalar var veya baskılar var:) Her iki durumda da hukuk olmaktan çıkar." (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, s. 260)

Yani her iki durumda da ikisinin beraber olması gerekir, anlamında:

- İŞte bu yüzdendir ki ne Hıristiyanlık ne de materyalizm hukuk meydana getiremezler. Çünkü hukuk bir tek prensibe dayanmaz. Hıristiyanlık, hukuku dünyayı düzeltmek için ancak hayati bir çaba, mutlak başarısızlıkla sonuçlanan bir teşebbüs olarak görmeye mecburdur. Zira onlara göre Hz. İsa Ahdi Kadim'in adaleti yerine sevgiyi tahakkuk ettirmeye gelmişti. Sevgi ise dünyevi değil, en yüksek uhrevi fazilettir. Hz. İsa hakimliği reddediyor, Hugo Grotius ise tabii hukukun "Dağdaki Vaazi" ile olan bağını ulvi kudsiyeti yüzünden, koparıyor.

- Öbür taraftan materyalizm, hukukta idealistik statik ve hatta “gerici” bir şey görmektedir.
- Hukuk bir yandan gaye güdücüdür, sosyaldır, siyasi, objektiftir, ahlakidir. Dünya içindeki münasibetlere hakkaniyet prensibini, ahlaki düzenin prensibini, yani “bu dünyaya ait” olmayan bir şeyi sokmaya çalışmaktadır. Böyle bakıldığı zaman hukuk iki kutuplu bir birliktir, tıpkı insan ve İslam’ın öyle oluşları gibi.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 261)

“İşte bu yüzdendir ki, ne Hıristiyanlık (çünkü Hıristiyanlık, biliyorsunuz düzen kurmaz, ferdi bir din ve vicdanlara hitap ediyor) ne de materyalizm hukuk meydana getiremezler; çünkü hukuk, bir tek prensibe dayanmaz. Yani biraz önce söylediğimiz iki prensibe dayanmış olması gerekir. Hıristiyanlık, hukuku dünyayı düzeltmek için ancak hayali bir çaba, mutlaka başarısızlıkla sonuçlanan bir teşebbüs olarak görmeye mecburdur; zira onlara göre Hz. İsa, Ahdi Kadim’in adaleti yerine sevgiyi tahakkuk ettirmeye gelmişti.”

Yani hayata ve kâinata intizam verme iddiası yok:

“Sevgi ise dünyevi değil, en yüksek uhrevi fazilettir. Hz. İsa hâkimliği reddediyor.” (Luka, 12, 13-15)

Hakimlik nedir? Adaleti layık olduğu yerine koyma çabasıdır, onu reddediyor. Tabi, kime göre? Hıristiyanlara göre.

“Hugo Grotius ise tabii hukukun ‘Dağ Hutbesi’ ile olan bağını, hutbenin —açıklamasına göre— ulvi kutsiyeti yüzünden koparıyor. ... Öbür tarafta materyalizm, hukukta idealistik, statik ve hatta ‘gerici’ bir şey görmektedir.”

Bu da önemli; niye? Çünkü orda bir sadece cezalandırma yöntemi geçerli ve doğal hukuku kabul etmiyor.

Şimdi devam ediyoruz:

“Hukuk bir yandan gaye güdücüdür, sosyaldır, siyasi-dir.”

Çünkü hukuk nedir? Bir düzendir ve bir düzen oluşturur. Şimdi, bir düzenden bahsetmek için, onun bir amacı olacak, bir sosyalitesi olacak, insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyecek ve siyasi olacak. Eğer herhangi bir ideolojiyi (ki, hukuk da bir ideoloji) siyasetten ayırdığınızda, onu uygulama şansı bulma imkânınız yoktur:

“Dünya içindeki münasebetlere hakkaniyet prensibini, ahlaki düzenin prensibini; yani ‘bu dünyaya ait’ olmayan bir şeyi sokmaya çalışmaktadır. Böyle bakıldığı zaman, hukuk iki kutuplu bir birliktir; tıpkı insan ve İslâm’ın öyle oluşları gibi.”

Şimdi burada “İnsan ve İslâm’ın iki kutuplu oluşu” ifadesine dikkat çekiyor. İnsan iki kutupludur; yani hem dünya ile hem de ahiretle ilgileniyor. İnsan da İslâm fıtratı üzerine yaratıldığından her ikisinde de var olan böyle bir özelliğe vurgu yapıyor. Ve şimdi burada sonucunu söylüyor:

- Bu itibarla hukuk; saf din veya materyalizm sayesinde kurulamaz, fakat onlara karşı da kurulamaz.
- İnsan şahsiyeti, niyet, hakkaniyet, vazgeçilmez insan hakları gibi şeylerin kıymetinin tespiti olmadan, Hıristiyanlığın tespitleri ve kurduğu şeyler hesaba katılmadan hukuk olmaz.

- Diğer taraftan bu dış dünyanın kıymet ve ehemmiyetini tanımadan, menfaat ve kuvvet olmadan, yani Yahudiliğin tespit ve teyit ettiği şeyler olmadan hukuk manasız kalır.
- Hıristiyan yaklaşımı olmasa, hukuk gayri mümkün olacak; Yahudi yaklaşımı olmadan da lüzumsuz kalacaktı.
- Bu iki önermeden anlaşılıyor ki, her hukuk tabiatıyla İslami'dir.
- Dolayısıyla ne Hıristiyanlık ne de Yahudilik kendi otantik hukukunu kuramamıştır. Böyle bir hukuku ancak İslam meydana getirmiştir.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 261)

“Bu itibarla hukuk, saf din veya materyalizm sayesinde kurulamaz; fakat onlara karşı da kurulamaz.”

Çok iddialı bir şey söylüyor ve bu sözü Batılıların hayranlığını kazanmak için de söylemiyor.

“İnsan şahsiyeti niyet, hakkaniyet, vazgeçilmez insan hakları gibi şeylerin kıymetinin tespiti olmadan... Hıristiyanlığın tespitleri ve kurduğu şeyler hesaba katılmadan hukuk oluşturulamaz. Diğer taraftan bu dış dünyanın kıymet ve ehemmiyetini tanımadan, menfaat ve kuvvet olmadan; yani Yahudiliğin tespit ve teyit ettiği şeyler olmadan hukuk manasız kalır. Hıristiyan yaklaşımı olmasa hukuk gayri mümkün olacak, Yahudi yaklaşımı olmadan da lüzumsuz kalacaktı; bu iki kaziyeden anlaşılıyor ki, her hukuk tabiatıyla İslâmi'dir. Dolayısıyla ne Hıristiyanlık ne de Yahudilik, kendi otantik hukukunu kuramamıştır; böyle bir hukuku ancak İslâm meydana getirmiştir.”

Suçluluk ve Sosyal Koruma Prensipleri**Cezalandırmada Suçluluk ve Sosyal Koruma Prensipleri Karşısında Üçüncü Yol**

- İslam'a gelince, din olarak kısas prensibinden hareket eder. Fakat İslam din olmakla beraber sosyal korumanın unsurlarını da kabul etmektedir. Esas itibarıyla bu husus, duayı namaza, sadakayı zekata, sırf manevi topluluğu manevi-siyasi bir teşkilat olan cemaate [ümmete] dönüştüren aynı gelişmedir.
- İslam ceza hukuku erginlik çağına henüz gelmemiş olanların yeniden eğitimiyle ilgili ve bugünkü anlayışa gayet yakın bir sistemi ve keza delillerin mahkemece serbestçe değerlendirilmesi prensibini de tanıyordu. Ayrıca bir ölçüde suç ve ceza konularında sosyolojik bir anlayışı da vardı.
- Mark Ancel şöyle yazıyor: "Yedi yaşından küçük çocukları mesul tutmayan, yedi yaşından erginlik çağına kadar olanlar için cezai mahiyeti olmayan yeniden eğitime tedbirlerini öngören 14. yüzyıl İslam Ceza Hukuku, reşid olan suçlular için bir nevi sosyal koruma sistemi olarak telakki edilebilecek bir sistem geliştirmişti: Kur'an'da öngörülen beş büyük suçun istisnasıyla suçların bir kısmı mahkemenin serbest değerlendirmesine terk edilmişti. Mahkeme de aynı zamanda işlenen fiili, fiilin işlendiği şartları ve failin şahsiyetini hesaba katmaya mecburdu."

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 272)

Hukuk oluştururken (özellikle ceza hukuku) veya insanlar arasındaki hukuki ilişki düzenlemesinde bulunurken, iki ayrı prensip var, dünya üzerinde konuşulan. Nerede? Batı'da. Bir üçüncü yol da İslâm dünya-

sında. Biz bu iki yolu ve karşısındaki üçüncü yolu anlatıyoruz:

Birinci yol, cezalandırmada suçluluk prensibi; faşist İtalya ceza kanunlarının öngördüğü.

İkincisi yol, sosyal koruma prensibi; şu an Anglo-Sakson ülkelerinde öngörülen ceza sistemi.

Üçüncü bir yol; İslâm'ın öngördüğü sistem:

"İslâm'a gelince, din olarak 'kisas' prensibinden hareket eder."

Yalnız cezalandırma kalmaz, topluma kazandırmaya da çalışır ki; kisas, suç işleyen kişiyi topluma kazandırmanın önemli bir aşamasıdır.

Şimdi cezalandırma prensibi şu; her fiil mutlaka cezalandırılmalı. Kim yapacak? Devlet yapacak. Peki, bu cezalandırılmada mağdurun bir dahli var mı? Hayır? Peki, sosyal koruma prensibinde mağdurun bir dahli var mı veya bir iradesi var mı? Yok!

Devam ediyoruz:

"Fakat İslâm, din olmakla beraber sosyal korumanın unsurlarını da kabul etmektedir. Esas itibarıyla bu husus 'duayı namaza, sadakayı zekâta; sırf manevi topluluğu, manevi-siyasi bir cemaat olan cemaate (ümmete) dönüştüren aynı gelişmedir."

Çok veciz bir ifade. Burada "ümme" kavramını kullanmıyor, yanlış anlamayın; bu kavramı ben kullandım, Aliya "cemaat" kavramını kullanıyor. Kitabın hiçbir yerinde "ümme" kavramı geçmiyor; ama onun tanımladığı cemaat kavramının, "ümme" olduğunu anlıyorsunuz. Bu, herhalde Batı'da yazmış olmanın bir nedeni olsa gerek, diye düşünüyorum:

“İslâm ceza hukuku, erginlik çağına henüz gelmemiş olanların yeniden eğitimiyle ilgili ve bugünkü anlayışa gayet yakın bir sistemi ve keza delillerin mahkemece serbestçe değerlendirilmesi prensibini de tanıyordu. Ayrıca bir ölçüde suç ve suçlu konularında sosyolojik bir anlayışı vardı. Marc Ancel şöyle yazıyor: ‘Yedi yaşından küçük çocukları mesul tutmayan, yedi yaşından erginlik çağına kadar olanlar için cezai mahiyeti olmayan yeniden eğitime tedbirlerini öngören 14. yüzyıl İslâm ceza hukuku reşid olan suçlular için bir nevi sosyal koruma sistemi olarak telakki edilebilecek bir sistem geliştirmişti. Kur’an’da öngörülen beş büyük suçun istisnasıyla, suçların bir kısmı mahkemenin serbest değerlendirmesine terk edilmişti. Mahkeme de aynı zamanda işlenen fiili, fiilin işlendiği şartları ve failin şahsiyetini hesaba katmaya mecburdu.”

TESLİMİYET

- Allah’a ve takdirine inanç bize öyle bir emniyet hissi verir ki, başka hiçbir şey onun yerine geçemez.
- Teslimiyet birçoklarının zannettiği gibi asla pasiflik demek değildir. Bizim “kadere” falan teslim olmamız mevzubahis değildir. Çünkü kaderle olan münasebetimizin ancak ahlaki bir manası vardır. Teslimiyet insanın bir bütün olarak dünyaya ve kendi faaliyetlerinin neticelerine karşı iç tutumudur.
- **Allah’ın iradesine teslimiyet, insanların iradelerine karşı bağımsızlık demektir.**
  - Allah’a itaat, insana itaati meneder.
  - Bu, insan ile Allah arasında ve dolayısıyla insan ile insan arasında yeni bir münasebet teşkil etmektedir. Onun için kaderi kabul etmek kendini en büyük ölçüde hür hissetmektir.

- Bu öyle bir hürriyettir ki, kaderi yerine getirmekle, onunla ahenk içinde olmakla kazanılır.
- Mücadelemizi insani ve makul kılan, ona sükun ve huzur damgasını vuran, her şeyin akıbetinin elimizde olmadığı kanaatidir.
- Bize ait olan gayret etmek, uğraşmaktır, neticesi ise Allah'ın elindedir.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 311)

Evet; şimdi, Aliya burada, Aliya'nın arkadaşları burada, Aliya'nın mücadelesi de burada. Şimdi bu hukuk sistemiyle, siyasi sitemle, sosyal sistemle alakalı bu sözleri söyleyen insanın "teslimiyet" anlayışı ne? Daha doğrusu bütün bu felsefe, bu bakış; bu "teslimiyet" anlayışından geliyor:

"Allah'a ve takdirine inanç bize öyle bir emniyet hissi verir ki, başka hiçbir şey onun yerine geçemez." (Neden? Teslimiyetin bir kadercilik olmadığını söylüyor). "Zira teslimiyet, birçoklarının tamamen yanlış olarak zannettiği gibi asla kadercilik demek değildir. Allah'ın iradesi-ne teslimiyet, insanların iradelerine karşı bağımsızlık demektir."

Bundan kasıt, insanların dünyaya nizam verme iddialarına teslim olmamaktır; çünkü Allah'a teslim olmuşsun, bu anlayış da tabiatıyla hukuk üretiyor:

"Allah'a itaat, insana itaati men eder. Bu, insan ile Allah arasında ve dolayısıyla insan ile insan arasında yeni bir münasebet teşkil etmektedir. Onun için kaderi kabul etmek, kendini en büyük ölçüde hür hissetmektir. Bu öyle bir hürriyettir ki; kaderi yerine getirmekle, onunla ahenk içinde olmakla kazanılır."

İnsanlar, İslâm fitratı üzerine yaratılmıştır; kâinat “Sünnetullah” ifadesiyle kendini bulan bir yaratılışla yaratılıyor. Ve insanlar, Allah’ın “Sünnetullah” diye tarif ettiği kadere teslim oluyor. Ama bu, nasıl bir teslimiyet? O’nunla ahenk içinde; yani tabiatla savaşıyor, ilişkisini bozmuyor, orda Sünnetullah’a karşı çıkmıyor, insanla insan arasındaki ilişkiyi bozmuyor. Allah’la olan ilişkisinde, O’na tabi olarak bir yol izliyor. Yaratılışının esprisi olan üç ilişkiye (İnsanın Allah’la, diğer insanlarla ve tabiatla ilişkisi) hürmet gösteriyor. İşte bu üçlü ilişki neticesi kazandığı anlayışa “hürriyet” deniyor; çünkü insan olma onuru Allah’a teslimiyetten geçiyor.

Ne diyor Allah, Kur’an-ı Kerim’de: *“İzzet ve kudret, sadece Allah’ın yanındadır; bir de Allah’ın dostlarının yanındadır.”*² Şimdi Allah’ın dostlarından kastı, Sünnetullah’a tabi olan insandır; dolayısıyla böyle bir tabiiyet, yukarıda söylediği gibi “kadercilik”i de reddeden bir tabiiyet insana bir ‘hürriyet’ veriyor:

“Mücadelemizi insani ve makul kılan, ona telkin ve huzur damgasını vuran, her şeyin akıbetinin elimizde olmadığı kanaatidir.”

İşte burada gerçeği vurguluyor, “Biz, mücadelemizi yaparız; ama Sünnetullah’ı aşamayız”. Tabiat güçlerini aşamazsınız, sele engel olamazsınız; yani birtakım afat ve bize çizilmiş kaderin önüne geçemeyiz. Ama mücadelemizi de her şeye rağmen sürdürürüz; bu mücadelemiz Sünnetullahı ve tabiatı bozarak değil, onunla ahenk içersinde bir mücadele. Buradaki mücadele bir

² Münafikun, 8. ayet. Ayet devamla “... **Ancak münafıklar bunu bilmezler.**” diyor.

savaş anlamına gelmiyor; insanın tabiat içersindeki mücadelesi kastediliyor:

“Bize ait olan gayret etmek, uğraşmaktır; netice ise Allah’ın elindedir.”

- Bu dünyadaki hayatımızın hakiki manada anlamak; her şeyin ihata etmek ve her şeye hakim olmak hevesine kapılmadan çabalamak ve doğduğumuz yer ve zamanı, yani kaderimiz ve Allah’ın iradesi olan yer ve zamanı kabul etmeye hazır olmak demektir.
- Teslimiyet, hayatın çözümlenmezlik ve manasızlığından insani ve vakarlı tek çıkış yoludur; isyansız, yeissiz, nihilizmsiz, intiharsız tek çare...
- Teslimiyet, hayatın kaçınılmaz olarak getirdiği sıkıntılarda alelade bir insanın kendini kahraman gibi hissetmesi veya vazifesini yapmış ve kaderine razı olmuş bir şehidin zihniyetidir.

(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 311)

Burada, her işi yapmak isteyen “maymun iştahlılara” da bir gönderme var. Yani hem avukatlık, hem ticaret, hem siyaset; hepsini bir arada parmaklarıyla oynatmaya çalışanlara güzel bir gönderme var burada:

“Bu dünyadaki hayatımızı hakiki manada anlamak, her şeyi ihata etmek ve her şeye hakim olmak hevesine kapılmadan çabalamak ve doğduğumuz yer ve zamanı; yani kaderimiz ve Allah’ın iradesi olan yer ve zamanı kabul etmeye hazır olmak demektir.”

Şimdi, özellikle yurtdışına giden arkadaşlarla yazıyoruz; onların bir bölümü, oralardan hayranlıklarla gelirler ve oradaki oturmuş sistemi, düzeni aynen bu-

rada görmek isterler, göremedikleri için de epeyce ahlânırlar, vahlanırlar. Ama şunu görmezler!

Farzedelim ki, içinizden bir arkadaşınız İngiltere'ye gitti. Arkadaşınız kim? İstanbul'da, Ankara'da bir öğrenci, adı Sevgi olsun, Buğra olsun. Peki, İstanbul neresi? Türkiye'nin önemli bir şehri. Türkiye neresi? Ortadoğu'nun bir devleti. Ortadoğu neresi? İslâm âleminin, ayağını bastığı önemli bir bölge. İslâm âlemi neresi? Dünya'nın, Fas'ından Japonya'sına kadar bir kuşağı kaplayan bir bölge, bir yer. Yani arkadaşınız, böyle bir bölgenin insanı; dolayısıyla bütün bir dünyayı ihata etmek gibi farazi bir düşünce ve hayata değil, bu coğrafyanın ve bu ümmetin (bu topraklarda yaşayan İslâm ümmetinin) bir ferdi olarak düşünmek zorunda. Böyle düşündüğünüzde, İslâm âlemini yapmak gibi bir görevle kendinizi teçhiz edersiniz.

Öbür türlü, bunların hepsini çıkarırsanız, "çok düzgün işleyen bir sistemde" yaşamak istersiniz. Herkes ister bunu; ama bunu bir ideal haline getirip, bunun her şeyi kuşattığını düşünüp, "işte sistem budur, böyle bir sistemde Müslümanca yaşanabilir" gibi vehimlere kapıldığımızda, bu topraklara olan borcunuzu ödeyemezsiniz. Sonra çıkar bir Dışişleri Bakanı; der ki, "Bu topraklara, bizim sorumluluğumuz var!" Yani, o sizin oturmuş düzen diye gördüğünüz topraklardaki insanlar, bizim topraklarımızdaki insanları sömürdükleri için bu sistemi düzenli bir hale getirebilmişler ve hala de sömürüyorlar. Eğer, yurtdışına gittiğinizde bunları göremezseniz; geldiğinizde, bu toplumla yabancılaşırsınız. Ondan sonra topluma bir şey veremeyeceğiniz gibi, kendinize de bir müddet sonra bir şey veremezsiniz ve bu toplumla yabancılaşırsınız. Ben bunun çok

örneklerini gördüm, içinizden de görenler vardır muhakkak.

Evet; yeissiz, isyansız, intiharsız tek çare... Aliya, “teslimiyet” anlayışını gerçekten hem kitabî, hem de fiili olarak hayatına nakşetmiş birisi. Çok hayati, çok güzel bir söz:

“Teslimiyet, hayatın çözülemezlik ve manasızlığından insani, vakarlı tek çıkış yoludur. Teslimiyet, hayatın kaçınılmaz olarak getirdiği sıkıntılarda, alelade bir insanın kendini kahraman gibi hissetmesi veya vazifesini yapmış ve kaderine razı olmuş bir şehidin zihniyeti-
dir.”

Burada, teslimiyeti kuru bir slogan olarak söylemeyen bir zatla karşı karşıyayız, bir düşünce ile karşı karşıyayız; bu, çok önemli. Evet, İslâm ne imiş? Çok basit bir tarif izliyor:

• İslam, kanunlarına, emir ve yasaklarına, beden ve ruhtan talep ettiği gayrete göre değil; bunun hepsini kapsayan ve aşan bir şeye göre,
– marifetin bir anına,
– ruhun zamanla yarışma kuvvetine,
– varoluşun getirebileceği her şeye tahammül etmeye,
– rızaya,
yani tek kelimeyle Allah’a teslimiyetin hakikatine göre öyle adlandırılmıştır.
(Doğu ve Batı Arasında İslam, s. 312)

“İslâm, kanunlarına, emir ve yasaklarına beden ve ruhtan talep ettiği gayrete göre değil; bunun hepsini kapsayan ve aşan bir şeye göre...

'Yani bunların hepsi tamam; ama dahası':

"Marifetin bir anına..."

Marifet ne? Marifeti tarif edemiyorlar, aslında marifet bir hal; ama nasıl bir hal? İçinde "bilmek" var, "tanımak" var, "anlamak" var, "tanımlayabilmek" var, "farkındalık" var, "bilgelik" var; ama "hammallık" da var. Yani kendini azade görmeyen, abad görmeyen; ama kendini, kendi üzerindeki vazifeyle bütünleştirmiş bir bilgelik var. Marifette bilgi, çok önemli; ama hangi bilgi? Uhrevi ve dünyevi bilgi; yani çok net bir İslâm anlayışına sahip olacaksınız (hiç kıvırtmayan), hem de O'nun gereğini bilfiil yapan insan olacaksınız. Ve marifetinize siz karar vermiyorsunuz; sizin marifet sahibi olduğunuzu, insanlar takdir ediyor, tıpkı "takva"yı üzerimize yapıştırdıkları gibi. "Biz takvalıyız, ben Allah'ın takvalı kuluyum" diyemiyoruz; böyle bir şey yok, bunu başkaları görür ve söyler. İşte 'marifet', 'takva' ile çok benzeşen bir kazanım. İşte İslâm, şu maddi anlamda istenen şeyler değil; marifetin bir anına,

"Ruhun zamanla yarışma kuvvetine (ruhun kendini zamanın bütün problemlerine hazır hissetmesi) 'varoluşun getirebileceği her şeye tahammül etmeye' (sabrılı olma hali) ve rızaya; yani tek kelimeyle Allah'a teslimiyetin hakikatine göre... İslâm böyle adlandırılmıştır."

Yani sadece ağızımızdan kuru kuruya çıkan bir "İslâm" veya sadece, "Evet, ben Allah'a teslim oldum" değil; bu teslimiyet içersinde bunlar hep birlikte bulunmalı. Bunlardan bir tanesinin eksik olması halinde, o teslimiyetin zedeleneceğini söylüyor.

EY TESLİMİYET; SENİN ADIN,
İSLÂM'DIR

Ey teslimiyet; senin adın, İSLÂM'dır."

Evet; Aliya, "Ben Allah'ın Müslüman bir kuluyum, O'na teslim olmuşum" diyerek, bu felsefeyi paylaşıyor. Ne demek, paylaşmak? Kendini test ettirmektir; paylaşmak, kendini test ettirmektir. Kendini test ettirmek nedir? Üretmektir; onun için hukukçulara çok önemli bir tavsiyem; düşündüklerinizi mutlaka kaleme alın, kursağınızda kalmasın. Yazın, sizi insanlar test etsinler; yanlışlarınızı görsünler, başarılarınızı takdir etsinler... Ama mutlaka kendinizi test ettirin. Biriktirmek, sadece donanım içindir; ama "o donanımı altmış yaşında sonuçlandıracağız ve ondan sonra üreteceğiz" diye bir şey yok. Bu insanlar ve benzerleri (Aliya ve arkadaşları), kendilerini test ettirerek adım adım gelmişler. İçlerinden bir arkadaşlarının yazdığı 'Beyanname'ye diğerleri itirazsız katılıyor. Bu ne anlama geliyor? Geline süreçte, ortak bir düşünceye sahip oldukları anlamına geliyor.

Bu insanlar; 1970'lerde yazdıkları **Beyanname** adlı eserde, o günlerin Siyasal İslâmı'nı değerlendirmişler. **Beyanname**'yi okuduğunuzda Abduh'u, Afgani'yi; yani ümmet birikimini orda görüyorsunuz. Bu mantaliteyi nerden alıyorlar? Asr-ı Saadet'ten alıyorlar; yani tarihi gerçeklikten alıyorlar.

Batı Ütopyasını araştırdığımızda, Batı'nın tarihi gerçekliğe sahip olmadığını görebiliyoruz; sadece kâşiflerinin, gittikleri ülkelerde gördükleriyle beraber, hayal ettiklerinin anlatımı var. Ama İslâm öyle değil, İslâm'ın tarihi bir gerçekliği var. Ben, Aliya ve arka-

daşlarını okuduğumda şunu görüyorum: Bütün bu tarihi gerçeklik içerisinde basamak taşlarımız var, Peygamberler tarihi var; bir de o Peygamberler mücadelesine kendini adanmış, Allah dostları var. Eğer, “*Tarihi gerçekliğim var ve bunun üzerine bir gelecek tasavvuru oluşturuyorum*” diyorsanız; bu basamaklardan birine veya hepsine ayağınızı koyacaksınız, bir ayağınız orda olacak. Ondan sonra bütün bir ütopyayı diğer ayağınızla, geleceğe doğru tarıyorsunuz; bir gelecek tasavvuru oluşturuyorsunuz. Bu, hayali bir şey değil; çünkü ayağın yerde... Aliya ve arkadaşları da; işte böyle bir gelecek tasavvuru oluşturarak hareket ettikleri için, Allah da onları zafer ihsan etti.

Şimdi; orayı [Bosna'yı] Afrikalı bir şairin ifadeleriyle “Avrupa'nın Kudüsü”³ yapan ne? Silahlı mücadele mi? Hayır; orayı “Avrupa'nın Kudüsü” yapan, oradaki insanların anlayışları ve yaşayışlarıdır. O insanlar, kendilerini nereye izafe ediyorlar? Bir önceki mücadeleye; kendilerinden önce yapılmış mücadelelere, tarihi gerçekliğe. İşte hukuk, böyle bir şey! Üreteceğiniz her hukuk kuralı, her hukuk çalışması, mutlaka sizden önceki tarihi gerçekliğe dayanmalı. Buradan şunu kastetmiyorum, aynısını alıp, tekrarlamak anlamında değil; ama oradaki açılımı, oradaki tarihi gerçekliği yakalarsanız şunu göreceksiniz, İslâm hiçbir dönemde durağan olarak kalmadı ve bundan sonrakilere de düşen görev, durağan olarak kalmadan bütün o mücadele süreçlerini bilerek ve oralardan yararlanarak üzerinde

³ Saraybosna'ya bir gemi yardım malzemesi götüren fakat BM'nin kendisine giriş izni vermediği ve kış aylarında İğman dağlarında aylarca bekleyen Güney Afrikalı Doktor Şair **Shabbir Banoobhai**'nin Sarajevo şiirini son bölümde okuyabilirsiniz.

tasavvur oluşturmalarıdır. Aliya ve arkadaşlarında bu gelecek tasavvuru o kadar net ki; tam anlamıyla tarihi gerçekliğe oturuyor, onu da *İslâmi Beyanname*'de göreceğiz.

Dünya, Yugoslavya'nın bölünmesi sonrası, Bosna cumhuriyeti dışındaki diğer bölgeleri hemen tanıyor; ama Aliya'yı tanımıyor, Boşnakları tanımıyor. Tabii, tanımlarını beklemek de hamhayal olur; çünkü Boşnaklar 1463'ten bu tarafa 600 yıl, Hıristiyanlığın kalbinde yaşamışlar, defalarca soykırma uğramışlar. Birinci Dünya Savaşı sırasında 100 binin üzerinde Boşnak Müslüman öldürülüyor. Daha öncesinde de 250 bin Müslüman katlediliyor. Yani Boşnaklar, Osmanlı'nın çekildiği dönemlerde katliama, soykırma uğramışlar. Böyle bir topluluğun öncülüğünü üstleniyor bir grup insan. Bu birkaç insan, genç yaşlarında kendi toplumları için ne yapabileceklerini düşünmeye başlıyorlar; daha henüz komünizm gelmemiş veya gelmek üzere iken, "Meladi Müslümani" diye bir örgüt kuruyorlar.

BESMELENİN GÜCÜ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

"Kurucular Kurulu'ndaki konuşmama BİSMİLLAH diyerek başladım. Bunu iki nedenle yaptım:

- Öncelikle, çok samimi bir biçimde Her Şeye Kadir Olan'a bize yardım etmesi için dua ediyordum;
- ikinci olarak da o, dini özgürlüğün bir simgesi ve rejime itaatsizliğin açık bir işaretiydi."

ALİYA İZZET BEGOVİÇ

Ve Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ni kurma hazırlıkları sıralarda "Kurucular Kurulu"nda bir konuşma yapıyor Aliya; Kurucular Kurulu'ndaki konuşmasına, öncelikle "besmele" ile başlamasına da şöyle bir izah getiriyor:

"Çok samimi bir biçimde Her şeye Kâdir Olan'a; bize yardım etmesi için dua ediyordum."

Biliyorsunuz; besmele, Kur'an'ın kendindedir. Ve bu ifade, Aliya'nın Elmalı'yı iyi okuduğunu gösteriyor; çünkü şu cümle, Elmalı'daki besmele bölümünün özeti- dir. Ve diyor ki,

"İkinci olarak da o, dini özgürlüğün bir simgesi ve rejime itaatsizliğin/başkaldırışın açık bir işaretiydi."

Aliya, "Besmele"yi dini özgürlüğün bir simgesi ve beşeri sistemlere başkaldırışın/itaatsizliğin bir ifadesi olarak görüyor; çünkü bütün beşeri rejimler, insan düşüncesinden neşet ettiği için "Besmele"ye karşıdır. Şimdi, bundan kastedilen şey bir anarşistlik değil; anarşist olsalardı, bu mücadeleyi vermezlerdi. Ama böyle bir itizal ruhuna sahip olmayan insanlar; bırakın bir milletin kurtuluşunu, kendi kurtuluşlarını bile gerçekleştiremezlerdi. Böyle bir karşı duruş olmadan da Bosna olmazdı; ve (Afrikalı bir şairin ifadesiyle Bosna'ya atfen söylediği) Avrupa'nın ortasında bir "Kudüs" hala yaşıyor olmazdı.

Aliya'yı eserleriyle tanımayan birçok insan onu şekli olarak Batılı-laik bir insan/lider olarak görüyordu; biz de öyle görüyorduk. Bosna'ya gidenler bilir, biz de gördük, kozmopolit bir toplum; o insanlara bakanlar, "Bu insanlar mı yaptı bu savaşı!" demekten kendilerini alamazlar. Ama toplumun öncüleri ve öncülleri çok önemli. O öncüller/öncüler, bir dönem o toplumu Al-

lah'ın rızasını kazanır hale getirebiliyor; yeter ki, öncüller ayakta kalsın. Ve bir toplumun öncüleri, gerçekten Allah rızası için ve O'na teslim olarak davrandıklarında Allah, yine onları o gayretlerine binaen kat kat şereflendiriyor, onurlandırıyor. Bunu, Bosna'da çok net görebiliyorsunuz; o kadar net görebiliyorsunuz ki, ilk gittiğinizdeki hayal kırıklığınızı çok kısa bir sürede üzerinizden atarsınız, çok kısa bir sürede.

Onun için bugün yaptığınız her güzel amel, ürettiğiniz her hukuk kuramı veya çalışması yıllar sonra; belki iki yüz yıl sonra, mutlaka karşılığını verecektir. Kastamonu'ya 2006'da ikinci gidişimizde -beraber gittiğimiz arkadaşlar var burada-. Şimdi orda "Kasaba" isimli bir köye girdik, Kastamonu'ya on kilometre mesafede. Orda bir cami, ahşap cami; her şeyi ahşap, geçme şeklinde yapmışlar ve çivi de kullanmamışlar. Bir şey öğrendik oradaki insanlardan. Bu ağaçların artı (+) ve eksi (-) kutupları/uçları varmış. Bakın o cami 800 yıl önce yapılmış ve vernikleri de taptaze duruyor. Orda sorduk; "Bu nasıl oluyor?" diye. Bize anlattıklarına göre, oranın insanı (köyüler) kestane ağacını kesiyor, suya yatırıyor. Kaç sene yatırıyor, biliyor musunuz? Asgari 50, ortalama 100-150 yıl bu ağaçlar orda, su içinde yatabiliyor. Bu ne anlama geliyor? Bakın, bu insanlar hiçbir menfaat hissetmeden, hiçbir gelecek kaygısı, endişesi taşımadan; asgari dört (belki 8-10) kuşak ötesi insanlık bundan yararlanacak diye o ağacı kesiyor, suyun içine atıyor ve gidiyor. Birileri de 100 sene sonra geliyor ve o ağacı alıyor; o ağaçtan cami yapıyor ve o cami 800 yıl ayakta kalıyor, belki birkaç 800 yıl daha ayakta kalacak. İşte, "İslâm'ın gelecek tasavvuru" dediğimiz şey budur.

Ve yine Batının (Hıristiyanlık dünyasının) ortasında bir lider şunları söylüyor: "**Toplulukları öncüler ve öncüler götürür!**" İşte Aliya'nın burada arkadaşlarıyla nakış nakış işlediği felsefe, inanç ve amel öncülerde kenetleniyor ve bu toplulukların, bu öncülere sahip olduğu sürece sırtı yere gelmiyor, katliama uğrasalar da...

ALİYA İZZET BEGOVIÇ'İN HAYAT HİKAYESİ

1 925'de doğdu. 16 yaşında birkaç arkadaşıyla birlikte dini konuları tartışmak amacıyla Meladi Müslümani [Müslüman Gençler Kulübü] kulübünü kurdu. Ayrıca genç kızlar için de ayrı bir birim oluşturdu. Örgüt, İkinci Dünya Harbi esnasındaki faaliyetleriyle de herkesin dikkatini çeken gözde bir oluşum haline geldi. Ancak savaş esnasında tüm Yugoslavya, Almanların işgaline geçmişti. Bu savaş esnasında Sırp Çetnikler Alman işgalcilerin desteğinden yararlanarak Bosna'da 100 bin Müslüman'ı öldürdüler.

1946'da ülke yeniden bağımsızlığına kavuştu, fakat Komünistler ülkeyi 6 federal cumhuriyete böldüler. Biri de Bosna-Hersek Cumhuriyeti oldu.

1949'da "İslamcılık" suçlamasıyla Komünist rejim tarafından yargılanarak beş yıl hapis yattı. 1970'de arkadaşlarıyla birlikte bir manifesto olarak **İSLÂMÎ BEYANNAME**yi yayınladı.

Cezaevinden çıktıktan sonra önce hukuk, sonra ziraat fakültesini bitirdi. 25 yıl avukatlık ve bir inşaat firmasında yöneticilik yaptı.

Tito'nun 1974'te yeni bir anayasa hazırlamasından sonra yönetim Müslümanlar üzerindeki baskıyı kısmen hafifleterek bazı geleneksel İslami kurumların yeniden işlev kazanmasına imkân sağladı. Bu yumuşama üzerine bazı camiler ve medreseler yeniden açıldı. Küçük çapta da olsa bir yumuşamayla bazı dini kurumların yeniden hayata geçirilmesi Müslümanlar arasında hızlı bir İslami uyanışa zemin hazırladı.

1980'de Tito ölünce Federasyon Cumhurbaşkanlığı konusunda bir anlaşmazlık ortaya çıktı. Bunun üzerine altı federal eyaletin her birinin cumhurbaşkanının sırayla bir yıl federasyon cumhurbaşkanlığı yapması üzerine anlaşma sağlandı. Bu gelişmeyle birlikte ülkede kısmen bir demokratikleşme sürecine girilmiş oldu. Çünkü federal eyaletlerde yönetime geçmek isteyenler siyasal partiler vasıtasıyla faaliyetler yürütebiliyorlardı. Buna bağlı olarak hürriyetlerde de bir genişleme oldu. İzzetbegoviç'in oğlu bu ortamdan yararlanarak babasının makalelerini bir kitapta toparlayıp yayınladı. Bunların içinde çok yankı uyandıran Aliya ve arkadaşlarının birlikte hazırladığı ve 1970'de ilk baskısı yayınlanan ve elinizdeki bu çalışmada da değerlendirilmiş bulunan *İSLÂMÎ BEYÂNNAME* de vardı.

Hakim sistem bu gelişmeye tahammül edemeyerek İzzetbegoviç'i Avrupa'nın ortasında radikal İslami bir cumhuriyet kurmak için çalışmakla suçladı ve 12 dava arkadaşıyla birlikte tutuklattı. Göstermelik bir yargılamadan sonra 14 yıl hapis cezasına mahkum edildi. Fakat bu mahkumiyet *İSLÂMÎ BEYANNAMA*'nin bütün Bosna'da duyulmasını ve tesirini göstermesini sağladı. Aliya'nın bu kitaptan dolayı zindanda olması okuyanların ruhlarındaki tesirinin daha da artmasına sebep

oluyordu. Yargıtay kararı ile cezası 11 yıla indirildi. 1988'de afla cezaevinden çıktı. Yugoslavya'nın en kötü hapisanesinde "taş kırarak" geçen 6 yılın ardından 1988'de dışarı çıktığında, Bosna toplumu içinde büyük bir karizma sahibi olmuştu.

Ayrıca onun zindanda olduğu dönemde yıllarını verdiği ve yine bu çalışmada özetlediğimiz ***Doğu ve Batı Arasında İslam*** adlı meşhur kitabı yayınlandı. Bu kitabını bir arkadaşı neşretti ve çok kısa zamanda geniş bir kitleye ulaşarak büyük yankı uyandırdı. O, bu kitabıyla İslam'ı sade ve öz bir şekliyle yetişen nesillere kazandırmayı hedefliyordu.

Zindan hayatı onun fikir adamlığı sıfatına bir karizmatik lider sıfatının da eklenmesine sebep oldu. Bu sıfatı sebebiyle zindandan çıkmasından sonra Bosna-Hersek'in kendi kimliğine ve özgürlüğüne kavuşturulması için siyasi hayata atılmaya karar verdi.

Bosna-Hersek eyaletinde Demokratik Eylem Partisi [SDA] adı verilen bir siyasi parti kurdu. Bu parti Bosna-Hersek'te Aralık 1990'da genel seçimleri kazanarak lideri Aliya İzzetbegoviç cumhurbaşkanı oldu. Bu seçim SDA'nın girdiği ilk seçim olmasına rağmen büyük bir başarı gerçekleştirdi ve cumhurbaşkanlığını kazanmasının yanı sıra parlamentoda da 86 sandalye elde etti.

1990'lı yıllara girildiğinde Yugoslavya Federasyonu içinde bir bağımsızlık hareketi baş gösterdi. Eyaletler birbiri ardından bağımsızlıklarını ilan ediyor ya da bu yönde niyetlerini ortaya koyuyorlardı. Bosna-Hersek de 1 Mart 1992'de gerçekleştirdiği referandum sonrasında bağımsızlığını ilan etti. Referandumda halkın %62,8'i bağımsızlığı tercih etmişti. Ancak Sırplar hemen arkasından Bosna-Hersek yönetiminde söz sahibi

olan Müslümanlara karşı savaş açarak yeni bir katliam hareketi başlattılar.

Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlık mücadelesine destek olan Avrupa ülkeleri ve ABD ise Bosna-Hersek'i Sırp vahşeti karşısında yalnız bıraktılar. Bosna-Hersek Müslümanlarını en çok sıkıntıya sokan da, Avrupa'nın üçüncü büyük ordusu Yugoslavya Federal Ordusu'nun Sırp Çetnikleri'yle birlikte hareket etmesi, onlara destek vermesiydi.

Müslümanlar herhangi bir askeri destekten yoksun ve silah yönünden çok zayıftılar. Sırp- lar Bosna-Hersek'in önemli şehirlerini işgal ettiler. Bu işgal hareketi bir milyona yakın Müslüman'ı göçe zorladı. Sırp- lar işgal ettikleri yerlerde hem katliam hem de yıkım yapıyorlardı. Özellikle camileri ve İslâmi izler taşıyan tarihi eserleri yıkmaya özen gösteriyorlardı. 1994'ün sonuna gelindiğinde Bosna-Hersek'teki iç savaşın aldığı can sayısı 250 bini, göçe zorladığı insan sayısı ise 1 milyonu aşmıştı.

İşte böyle zor bir dönemin yaşandığı, Bosna-Hersek Müslümanlarının en zor şartlarla karşı karşıya oldukları dönemde Aliya İzzetbegoviç bu ülkenin cumhurbaşkanıydı. Zulüm ve vahşetle karşı karşıya olan Müslümanların ve büyük bir yıkımla karşı karşıya olan ülkesinin lideri konumundaydı.

Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç çok büyük askeri güce ve imkana sahip olan Sırp- larla, her türlü askeri imkandan yoksun ve hiçbir dış desteğe sahip olmayan Bosna-Hersek halkını karşı karşıya getirmemek için önce oldukça temkinli bir politika izledi. Fakat saldırı- ganlıkta sınır tanımayan Sırp Çetniklerine karşı Müs-

lumanların haklarının ve bağımsızlıklarının savunulması için direnişten başka bir yol da yoktu.

Dayton Anlaşması

Bosna-Hersek Müslümanlarının direnişlerine Müslüman liderler değil ama halklar sahip çıktı. İslam dünyasının muhtelif bölgelerinden gençler direnişe katılmak için bu ülkeye gitti. Direniş ve cihad Bosna-Hersek Müslümanları arasında İslami bilinçlenmenin artmasını da sağladı. Avrupa ve ABD, Bosna-Hersek halkına hiçbir şekilde destek çıkmayarak, Sırp Çetniklerini cesaretlendirdi.

Zulüm ve katliamın son raddesine vardığı sırada da Sırpların isteklerini kabul etmeleri için Müslümanlara baskı yaptılar ve Srebenitsa katliamını gerçekleştirdiler. İşte bu siyasi baskılar ve eşit olmayan savaş şartları karşısında İzzetbegoviç'in, önüne konulan anlaşmayı kabul etmekten başka bir seçeneği kalmamıştı. Savaşın devamı Bosna Müslümanlarının tam bir soykırıma uğramalarına sebep olabilecekti.

1995'te ABD tarafından dayatılan Dayton Anlaşması'nın imzalanmasıyla savaş sona erdi. Anlaşma Bosna-Hersek topraklarının %51'ini Müslümanlara ve Hıristiyan Hırvatlara, %49'unu da Bosna-Hersek Sırplarına (veya bu ülkeye yerleşmiş Sırlara) veriyordu. Yönetimin de bu üç halk arasında paylaşılmasını şart koşuyordu.

Aliya, 2000 yılında sağlık sorunları nedeniyle partisinin başkanlığından ayrıldı. 19 Ekim 2003'te hakka kavuştu.

YOL HARİTASI VE GELECEK TASAVVURU

Evet, buraya kadar Aliya'nın hukuk, insan, İslâm hakkındaki görüşleri idi. Bundan sonraki kısım İslâmi Beyanname ve çok önemli. Geçtiğimiz yıllarda, aşağı yukarı her sene Aliya'nın mücadelesini ve hukukçuluğunu konuştuğumuz program yapardık. Bu sefer hukukçuluğuyla beraber, İslâmcılığını da dile getiren bir çalışmayla şu an karşı karşıyasınız. Ben şahsen şunu söyleyeyim; kullandığım çok kavramın, çok yorumun burada, Aliya'da *Doğu ve Batı Arasında İslâm* ve *İslâmi Beyanname*'de olduğunu gördüm. Dedğim gibi aynı kaynaktan beslendiğimizi gösteriyor bu durum. Bu da bize şunu hatırlatıyor, bizim düşüncemizin tarihi bir gerçekliği var ve biz gelecek tasavvurundan bahsediyor isek, bu tarihi gerçekliğe dayanıyor. Bu, bir tarihi gerçeklik...

İslâm anlayışınız, İslâmi bakışınız, hukuk bakışınız, medeniyet bakışınız, gelecek tasavvurunuz geçmişte bir yere oturuyor ise, ayağını bir yere basıyor ise ki, bunu bastığı yer Asr-ı Saadet'tir. Bunu daha öteye de, Hz. Adem'e kadar götürebilirsiniz; ama bütün medeniyetlerin kitaplarında yer almış olan Asr-ı Saadet gerçeğine ayağınızı basıyorsanız. Bu mücadele, bu "yaşayan sünnet" dediğimiz basamak taşları, Aliya'da ken-

dini gösterir; ama yüz sene, iki yüz sene sonra da sizlerde kendini gösterir. O, ahşap cami örneğini bunun için veriyorum; ve biz, o ahşap caminin kerestesini suya atan insanları hayırla yad ediyoruz. Bu insanlar (Aliya ve arkadaşları), kendilerinden önce “Siyasal İslâm” anlayışını ortaya çıkaran Afganilerin, Abduhların, Seyyid Kutub ve Mevdudilerin öğrencileri.

Şimdi günümüzde İslâmcılar, “bağırsak temizliği” yaparak bu kavramları, bu olguları ve bu insanların düşüncelerini çöpe atma gayretindedir. Bu insanların hiçbir geçmişleri yok, hiçbir gelecek tasavvurları da yok; ama Aliya ve arkadaşlarının tarihi bir gerçeklikleri var idi ve şimdi kendileri tarihi bir gerçeklik olarak bizim elimizin altındalar. Ve onların mücadelesinin üzerine basacak ayaklarımız var. Ama o mücadele var olduğu için, bizim ayağımız oraya basabiliyor; o mücadele olmasa, bizim ayağımızın basacağı bir yer yok. Buna biz, “Yaşayan Sünnet” demiştik yıllar önce; ve şimdi bu basamak taşlarını birer birer görmeye çalışıyorum, size de anlatmaya çalıştığım bu.

Geçmişte üretilmiş kavramlar, “bağırsak temizliği” ile atılamaz; hele hukukla ilintisini kurabildiğiniz hiçbir kavram gelecekte ne sizin, ne bu ümmetin gündeminde çıkamaz. Siz istesenez de çıkamaz; çünkü onun kendi içinde taşıdığı bir güç vardır, bu güç İslâm’ın gücüdür, bu güç teslimiyetin gücüdür. Gelecek hafta göreceksiniz; üzerinde konuşacağımız **İslâmi Beyanname**’de görüleceği üzere temel kavramlara oturmuş bir mücadele var ki, çekinmeden altına imzanızı atarsınız. Evet; haftaya ikinci bölüme, hepinizi bekliyoruz...

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMİ BEYANNAME

İSLAMİ BEYANNAME
**(Müslümanların ve Müslüman Halkların
İslamlaşması İçin Bir Program)**

“Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab’a ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse sapıklığın en koyusuna düşmüş olur.” (4/136)

- HEDEFİMİZ:
Müslümanların İslamlaşması
- PAROLAMIZ:
İman ve mücadele etmek

“Bismillahirrahmanirrahim”

“Kurucular Kurulu’ndaki konuşmama bismillah diyerek başladım. Bunu iki nedenle yaptım: Öncelikle, çok samimi bir biçimde Her şeye Kâdir Olan’a, bize yardım etmesi için dua ediyordum; ikinci olarak da o, dini özgürlüğün bir simgesi ve rejime itaatsizliğin açık bir işaretiydi.”

Bu haftanın konusuna, yine Aliya'ya çok yakışan yukarıdaki cümle ile başladık ve arkadaşları ile birlikte hazırladıkları İslâm Beyannamesi ile devam edeceğiz.

İslâm Beyannamesi 1970 yılında, Aliya ve arkadaşlarınınca hazırlanıp, kamuoyuna deklare edilmiş; aynı zamanda partinin de [SDA] beyannamesidir. 1983'de **Beyanname**'yi yayımlayınca, bundan dolayı da (biliyorsunuz) hapis cezası aldı. Şimdi şu ifadeye dikkat edin!

“Müslümanların ve Müslüman Halkların İslâmlaşması İçin Bir Program”

Bakın, bu insanlar mücadeleye başlarken rasgele başlamamışlar; yani “kervan yolda düzülür” gibi bir anlayış ve mantıkla değil. Oturmuşlar öncelikle düşünce sistemlerini oluşturmuşlar; demişler ki, “Bu ne kadar net oluşabilirse, önümüzü o kadar net görebiliriz.” Ben, metinden bazı alıntılar yaparak sizlere onlar üzerinden bir şeyler anlatmaya çalışacağım. Metinde gördüğünüz büyük harfli başlıklar metne, küçük harfli başlıklar ise bana aittir. Bunu da baştan söylemiş olayım.

80'li yılların tartışmalarını burada hatırlayan birkaç kişi vardır, benim bildiğim. O dönemde “tekfir mantığı” gelişmişti; toplum tartışmalarında bir gurup insan diyordu ki, “Bu toplum şirk toplumdur, bu insanların hepsi müşrik!” Niye? “Geleneksel İslâm anlayışı var, Ehli Sünnet'in yanlışları, hataları var; panteizm var, tarikatçılık var, şu var, bu var... Bu toplum şirk toplumu.”

Tabi, böyle söyleyince onunla beraber bir sürü argüman geliştiriyorsunuz; bu, öyle bir şey değil. Evet, bu toplumdaki insanların büyük çoğunluğu Müslümandır/dindardır; ama İslâm, başka bir şeydir. Biz Müslüman olabiliriz; ama gerçek anlamda İslâm ol-

mak, teslim olmak demektir. Neye? Onun getirdiği bütün kurallara, tam teslimiyet demektir; ama her Müslüman, bu kurallara tam teslim oluyor mu? Olmuyor! Dolayısıyla bu, o seksenli tartışmaların bir boyutu değil; bunun özellikle altını çiziyorum. Ve burada da hedefi çok kısa, “Müslümanların İslâmlaşması”; ama tabi bunu açacak ilerde ve orda daha rahat göreceğiz. İkincisi, “iman ve mücadele etmek”; yani iman-amel bütünlüğü parolası.

BEYANNAME'DEN ALINTILAR

Şimdi, *Beyanname*'den alıntılarla devam ediyoruz. *Beyanname*'de ilk bölüm olarak, bir takdim bölümü var.

TAKDİM

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM!

İş Bu Beyanname Müslümanlara Hitap Eder

- Bugün kamuya sunduğumuz bu Beyanname asla, yabancılara veya şüphe içinde olanlara İslam'ın muayyen bir başka sistem veya düşünce okulu karşısında üstünlüğünü gösterme maksadıyla düşünülmüş bir vaaz metni değildir.
- Beyanname, nereye ait olduklarını bilen ve kalpleri açık bir şekilde kendilerine hangi tarafta yer aldıklarını söyleyen Müslümanlara yönelik düşünülmüştür.
- Bu münasebetle işbu Beyanname, aşk ve sadakatlerinin onlara vacip kıldığı sorumlulukları idrake bir daveti temsil eder.

Bakın bu bir deklarasyon, dünyaya hitap etmiyor; sadece diyor ki,

“Bu beyanname, Müslümanlara hitap eder!”

Yani, “Biz dünyayı İslâmlaştıracağız” diye bir iddiamız yok; bu sadece Müslümanların daha iyi teslim olabilmeleri için, bizim bir öngörümüzdür” diyorlar:

“Bugün kamuya sunduğumuz bu Beyannâme asla, yabancılar veya şüphe içinde olanlara İslâm'ın muayyen bir başka sistem veya düşünce okulu karşısında üstünlüğünü gösterme maksadıyla düşünülmüş bir vaaz metni değildir.”

Bir dayatma öngörmüyor:

“Beyannâme, nereye ait olduklarını bilen ve kalpleri açık bir şekilde kendilerine hangi tarafta yer aldıklarını söyleyen Müslümanlara yönelik düşünülmüştür.”

“Hangi tarafta” söylemi, en başta “Tebaa ve İtizalciler” diye yaptığı ayrımın alakalı:

“Bu münasebetle işbu Beyannâme, aşk ve sadakatlerinin onlara vâcip kıldığı elzem sorumlulukları idrake bir daveti temsil eder.”

Yani orda bir hatırlatma yapıyor Müslümanlara ve bundan sonra iddialarını sıralıyor:

Pasiflik ve Atalet Devri Kapanmıştır

- Bütün Müslüman dünya bir tuğyan ve değişim halindedir. Bu değişimlerin ilk etkileri hissedildiğinde mezkur dünyanın nihayetinde arz edeceği manzara her ne olursa olsun, bir şey kesindir:

Dünya artık bu yüzyılın ilk yarısının dünyası olmayacaktır. Pasiflik ve atalet devri ilelebet kapanmıştır.

• Herkes bu hareket ve değişim devrinden istifade etmeye çalışıyor, özellikle de hem Doğu hem de Batı'daki yabancı güçler... Bu güçler orduları yerine artık düşüncelerini ve sermayelerini kullanıyorlar ve yeni bir tesir yöntemiyle bir kez daha aynı gayeyi tahakkuk için gayret sarf ediyorlar.

Kendi varlıklarını teminat altına almak ve Müslüman milletleri ruhî çaresizlik, maddî ve siyasî bağımlılık halinde tutmak...

"Bütün Müslüman dünya bir tuğyan ve değişim halindedir. Bu değişimlerin ilk etkileri hissedildiğinde mezkûr dünyanın nihayette arz edeceği manzara her ne olursa olsun, bir şey kesindir: Dünya artık bu yüzyılın ilk yarısının dünyası olmayacaktır."

1970'li yıllarda söylenmiş bu sözler. "Pasiflik ve atalet devri ilelebet kapanmıştır." Burada savaşları kasdetmiyor; aksine, savaş dışındaki yöntemlerle sürdürülen bir mücadeleyle karşı karşıya olunacağını ifade ediyor:

"Herkes bu hareket ve değişim devrinden istifade etmeye çalışıyor, özellikle de hem Doğu hem de Batıdaki yabancı güçler... Bu güçler orduları yerine artık düşüncelerini ve sermayelerini kullanıyorlar ve yeni bir tesir yöntemiyle bir kez daha aynı gayeyi tahakkuk için gayret sarf ediyorlar: Kendi varlıklarını teminat altına almak ve Müslüman milletleri ruhî çaresizlik, maddî ve siyasî bağımlılık halinde tutmak..."

Şimdi bunları niye böyle veriyor? İşte o muhatap kitlesindeki insanlarda bir ruh uyandırmaya çalışıyor. Şu paragrafta gördüğünüz şeyi bugün hangi yolla yapmaya çalışıyorlar? Hukuk yoluyla yapmaya çalışıyorlar. Mecbur kalmadıkça silah kullanmıyorlar; ama

silah kullandıkları yerlerdeki zulüm, silah kullanmadıkları yerlerdeki zulümden çok daha az değil:

“Çünkü hem Doğu hem de Batıdaki yabancı güçler (Rusya, Çin, Amerika ve Avrupa) ordularla savaşmayacaklardır; düşüncelerle, ekonomiyle savaşacaklar.”

Bir başka iddia; evet, bu böyledir;

“Müslüman milletleri ruhî çaresizlik, maddî ve siyasî bağımlılık halinde tutmak isteyecekler.”

İslâm Dünyası Müslüman Milletlere Aittir

- Aramızdan hangimiz, Müslüman dünyanın hangi parçasına yönelik patronluğunu genişletecek?.. Çin, Rusya ve Batılı ülkeler bunu tartışıyorlar.

- Onları beyhude bir kavga...

İslam dünyası onlara değil, Müslüman milletlere aittir.

- Zira, birinci sınıf bir coğrafi konuma sahip, büyük kültürel ve siyasî geleneklerin mirasçısı ve yaşayan İslami düşüncenin sahibi, devasa tabii kaynakları ve 700 milyonluk insanıyla böyle bir dünya artık vasallık (bir senyöre bağlı küçük senyör) durumunda kalamaz.

- Yeni Müslüman kuşağı bir gayri tabii ahvâle bir son vermekten alıkoyabilecek hiçbir güç yoktur.

Yukarıda söylenenlerin karşısında iddiası ise;

“Evet, bu böyledir ancak” diyor: “Bunun karşısında da İslâm Dünyası onlara değil, Müslüman milletlere aittir.”

Burası da çok enteresan. Şimdi Bosna dediğiniz yer (Avrupa haritasına baktığınızda) Avrupa'nın kaçta kaçta? Herhalde yirmibeşte biridir; yani yutulabilecek

bir lokma gibi. Peki, bu insanlara bu lafı söyleten ne? Bu lafı söyleten, İslâmi Beyanname; yani o beyannamayı oluşturan düşünce ve niyet sistemi ve tabii elindeki var olanlar, tarihi gerçeklik.

Nedir?

“Zira birinci sınıf bir coğrafi konuma sahip, büyük kültürel ve siyasî geleneklerin mirasçısı ve yaşayan İslâmî düşüncenin sahibi, devasa tabii kaynakları ve 700 milyonluk (1970 itibariyle) insanıyla böyle bir dünya artık vasallık (Senyörlere bağlı küçük birimler) durumunda kalamaz. Yeni Müslüman kuşağı bu gayri tabii ahvâle bir son vermekten alıkoyabilecek hiçbir güç yoktur.”

Çünkü, Müslüman Asr-ı Saadet gibi bir gerçeklikten kuvvet alarak yoluna devam ediyor.

İslâm Dünyasının Kaderi Müslümanların Elindedir

- Bu inançla, dostlarımıza ve aynı şekilde düşmanlarımıza, Müslümanların İslâm dünyasının kaderini kendi ellerine almaya ve bu dünyayı kendi hayat görüşlerine göre tanzim etmeye kararlı olduklarını ilan ediyoruz.
- Bu noktai nazardan, *Beyannâme*'de yer alan fikirler elbette yeni değildir. *Beyannâme* daha ziyade, birçok yerde giderek daha sıklıkta duyulan ve Müslüman dünyanın her köşesinde aşağı yukarı aynı ölçüde önem atfedilen fikirlerin bir sentezidir.
- Mamafih Beyanname'nin yeniliği, fikir ve tasavvurları organize eylem istikametinde geliştirmeye çalışmasıdır.

Evet, “İslâm Dünyasının Kaderi Müslümanların Elindedir.” Bu başlık bana aittir ve devam ediyor:

“Bu inançla, dostlarımıza ve aynı şekilde düşmanlarımıza, Müslümanların İslâm dünyasının kaderini kendi ellerine almaya ve bu dünyayı kendi hayat görüşlerine göre tanzim etmeye kararlı olduklarını ilan ediyoruz.”

Bakin bu, kırk sene önce yazılmış bir metin ve bunu söyleyenlerin elinde hiçbir silah yok; sadece imanları, bir de gelecek tasavvurları var. Onları bu güçlü iradeye sevkeden şey, tarihi gerçekliklerine sahip çıkmalarıdır. Peki, kim bunlar? Bunların içinde esnaf var, tüccar var, ziraatçı var, akademisyen var, hukukçu var; ama her biri kendi alan çalışması içerisinde iddialı tipler ve her biri bu alan çalışmalarının geriye doğru bir tarihi gerçekliğini yaşayan insanlar, buna güveniyorlar.

Burada yine kendi kadrosuna bir moral veriyor:

“Buradaki fikirler, yeni fikirler değildir”;

yani ne biz nevezuhuruz, ne bu düşünceler nevezuhur. Bu düşünceler Peygamberler tarihinden beri var olan düşünceler:

“Beyannâme daha ziyade, birçok yerde giderek daha sıklıkta duyulan ve Müslüman dünyanın her köşesinde aşağı yukarı aynı ölçüde önem atfedilen fikirlerin bir sentezidir.”

Bu fikirlere bundan yüz-yüzelli sene önce ne deniyordu? Siyasi bir ifadeyle “Panislâmizm” deniyordu; yani İslâmcılık!

Peki, bu sözler neyi çağrıştırıyor, hangi ekolü? Bu sözler Aliya ve arkadaşlarının (kendilerini bilinçli olarak gördükleri güne kadar) geriye doğru bütün İslâmi hareketleri (Afgani, Müslüman Kardeşler, Hizbu't-Tahrir vs.) düşünsel ve eylemsel olarak çağrıştırıyor; “**Biz, bunların sentezini yapmaya çalışıyoruz**” diyor, ki,

biraz sonra göreceksiniz Panislâmizm'i açıkladığında. Afgani akımı, ekolü çok net görüldüğü gibi, ümmet bilinci noktasındaki düşünceleri onları çağrıştırıyor, oralardan almışlar. İslâm medeniyetindeki bütün o tarihi gerçekliklerinin hepsini incelemişler ve onların birikimlerini sentez haline getirmeye çalışmışlar.

Evet; “*Biz, bu fikir ve tasavvurları bir organize eylem haline dönüştüreceğiz*” diyor:

“Mamafih Beyannâme'nin yeniliği, fikir ve tasavvurları organize eylem istikâmetinde geliştirmeye çalışmasıdır.”

Bu Mücadele Nevzuhur Bir Mücadele Değildir. Tarihi Gerçekliği Vardır

- Yeni hedefler istikametindeki mücadele bugün başlamış değildir. Aksine, bu mücadelenin tarihi zaten şehâdeti yaşamış olup, mücadelenin kurbanlarına ve çekilenlere dair sayfalar kaydetmiştir.
- Mamafih bu mücadele esas itibarıyla cahiliyenin muazzam güçleriyle mücadele içindeki gayretli küçük grupların ya da müstesna insanların şahsî fedakârlıklıdır.
- Bununla beraber, problemin ağırlığı ve zorlukları milyonların teşkilâtli hareketini icap ettirir.
- Mesajımız, İslâm adına şehit düşmüş dava arkadaşlarımızın hatırasına ithaf olunur.
  - Saraybosna, 1970
  - Cemâziye'l-evvel, 1390

Bunun için ne yapıyorlar? “*Daha önceden, bugüne kadar söylenen sözleri yeniden bir sentez haline getiri-*

yoruz.” Evet: “Bu mücadele nevezuhur bir mücadele değildir, tarihi gerçekliği vardır.

“Yeni hedefler istikametindeki mücadele bugün başlamış değildir. Aksine, bu mücadelenin tarihi zaten şahâdeti yaşamış olup, mücadelenin kurbanlarına ve çekilenlere dair sayfalar kaydetmiştir.”

Tarihi gerçeklik ifadesi yine burada kendini göstermiş:

“Mamafih bu mücadele esas itibariyle cahiliyenin muazzam güçleriyle mücadele içindeki gayretli küçük grupların ya da müstesna insanların şahsî fedakârlıklarıdır.”

İlerde bahsedecek, Süveyş Kanalı'nı İngilizlerin işgalinden kurtarmak için İslâm mücahitleri gidip orada savaşıyorlar.

Evet; öncü takımın, kitleleri arkasından sürüklemesi gerekir. Bu ifadeler, Bosna'da aynen yaşanmış:

“Bununla beraber, problemin ağırlığı ve zorlukları milyonların teşkilâtlı hareketini icap ettirir.”

Her biriniz kendi aranızda çok iyi hukukçu olabilirsiniz ve ben eminim, siz de iyisiniz. Bu çalışma içersinde birçok arkadaşımız şu an çok değişik yerlerde görev yapıyorlar; ama bu çalışmalarını bireysel olarak sürdürmeniz halinde, bu topluma hiçbir şekilde hukuku akıtamayacaksınız. Ancak aranızdaki iletişimi sistemli halde tutar, bir ekol olabilirsiniz, ideal gerçeğe yakın bir hukuk sisteminin ipuçlarını verebilirsiniz. Türkiye'de hukuk sistemi niçin oturmuyor? Bunun için oturmuyor. Avrupa'ya baktığımızda, oradaki hukuk sistemleri ekol olan adamların getirdiği hukuk sistemleridir. Burada, teşkilatlı bir sistemin gereğinden bahsediyoruz. Bu bölümü,

“Mesajımız, İslâm adına şehit düşmüş dava arkadaşlarımızın hatırasına ithaf olunur”

diyerek bitiriyor.

Cevabı İçinde Sorular ve Yol haritası

- Müslüman halkların bağımlılık, geri kalmışlık ve yoksulluk çemberini kırmalarını istiyor muyuz?
- Onların bir kez daha emin adımlarla şeref ve aydınlanma yolunda yürümelerini ve kendi kaderlerinin hakimi olmalarını istiyor muyuz?
- Cesaret, secaat ve fazilet pınarlarının yeniden olanca kuvvetiyle fişkırmalarını istiyor muyuz?
- O zaman bu amaç istikametindeki yolu açık bir şekilde ortaya koyabiliriz.
  - İslâmî imanî düşüncenin tecdîdi (aslına uygun olarak yeniden oluşturulması) ve Fas’tan Endonezya’ya birleşmiş bir İslâm toplumunun inşâsı vasıtasıyla, şahsî hayatın tüm sahalarında, ailede ve toplumda İslâm’ın tatbiki.

Şimdi, kendi aralarında sordukları soruyu İslâmlaştırmayı düşündükleri Müslümanlara soruyor; soruların cevabı da içinde, muhatabını da yormuyor bu şekilde:

“Müslüman halkların bağımlılık, geri kalmışlık ve yoksulluk çemberini kırmalarını istiyor muyuz?

Onların bir kez daha emin adımlarla şeref ve aydınlanma yolunda yürümelerini ve kendi kaderlerinin hakimi olmalarını istiyor muyuz?

Cesaret, secaat ve fazilet pınarlarının yeniden olanca kuvvetiyle fişkırmalarını istiyor muyuz?”

Soruların cevabı zaten belli; "Evet!" O zaman bu amacın istikametini açık bir şekilde ortaya koyabiliriz. Nedir?

"İslâmi imani düşüncenin tecdidi; yani yeniden aslına uygun olarak ortaya konması ve Fas'tan Endonezya'ya birleşmiş bir İslâm toplumunun inşâsı vasıtasıyla, şahsî hayatın tüm sahalarında, ailede ve toplumda İslâm'ın tatbiki."

Yani en küçük toplum olan aileden, en büyük guruplara varıncaya kadar ki; bu gurupların en büyüğü, hepsini içinde barındıran "ümme" anlamındadır.

Hedefimiz [Gelecek Tasavvurumuz] Gerçekçidir

- Bu hedef çok uzak ve vukuu imkan dışı görünebilir; fakat, ihtimal sınırları içinde yer alan yegâne hedef olması münasebetiyle yine de realistikdir.
- Buna mukâbil, gayri-İslâmî her program zâren hedefe yakın ve hedef dairesinde gibi gözükebilir; fakat bu durum, bu programların vukuu gayri mümkün sahada yer alması münasebetiyle İslâm dünyası için tamamen ütopyadır.

Devamla,

"Ümme bazında böyle bir çalışma realist görülmeyebilir, böyle düşünülebilir"

diyor ve devam ediyor:

"Fakat ihtimal sınırları dâhilinde değilse, realist değildir. Çünkü gayri İslâmî programların hiçbir ihtimal şansı bile yoktur (ütopyadır); onların hiçbir realistiği de yoktur."

Müslümanların Başarıları İslâm Ülkesi Olduklarında Mümkün Olabilmiştir

- Tarih bir gerçeği açıkça göstermektedir:

İslâm, Müslüman halkların tasavvur ufkuna hareket vermiş ve onların için gerekli ölçüde disiplin, ilham ve enerji yerleştirebilmiş bulunan yegâne fikirdir.

İslâm'a yabancı olan başka bir mefkûre, şimdiye kadar ne kültür alanında ne de yönetim alanında önemli bir başarı sağlamıştır.

Aslında, Müslüman halkların tarihinde muhteşem ve kayda değer ne varsa İslâm yönetimi altında başarılımıştır.

Arap milliyetçisi rejimlerinin bir araya gelmiş orduları bugün üçüncü defadır İsrail'e karşı savaşı kaybederken, sadece birkaç binlik gayretli İslâm mücahidi 1950'lerde İngiltere'yi Süveyş'ten çekilmeye zorlamıştı.

Türkiye Bir İslâm ülkesi olarak dünyaya hükmetmişti; Avrupa taklitçisi olarak Türkiye şimdi üçüncü sınıf bir ülkedir. Yeryüzündeki diğer yüz kadar ülke gibi...

Evet, bir iddiada daha bulunuyor; diyor ki,

Müslümanların başarılı oldukları dönemler, İslâm'la idare edildikleri dönemlerdir.

“Tarih bir gerçeği açıkça göstermektedir:

İslâm, Müslüman halkların tasavvur ufkuna hareket vermiş ve onların içine gerekli ölçüde disiplin, ilham ve enerji yerleştirebilmiş bulunan yegâne fikirdir.

İslâm'a yabancı olan başka bir mefkûre, şimdiye kadar ne kültür alanında ne de yönetim alanında önemli bir başarı sağlamıştır.

Aslında, Müslüman halkların tarihinde muhteşem ve kayda değer ne varsa İslâm yönetimi altında başarılmıştır.”

Aksi olduğu dönemler, Arap milliyetçiliğinin hâkim olduğu dönemlerdir:

“Arap milliyetçisi rejimlerinin bir araya gelmiş orduları bugün üçüncü defadır İsrail'e karşı savaşı kaybederken, sadece birkaç binlik gayretli İslâm mücahidi 1950'lerde İngiltere'yi Süveyş'ten çekilmeye zorlamıştı.”

Biraz önce verdiğim örneği anlatıyor ve Türkiye'ye geliyor;

“Türkiye, bir İslâm ülkesi olarak dünyaya hükmetmişti; peki şimdi, şimdi Avrupa taklitçisi olarak Türkiye, üçüncü sınıf bir ülkedir. Yeryüzündeki diğer yüz kadar ülke gibi...”

değerlendirmesinde bulunuyor. Burada nefis bir atıfta bulunuyor:

İzzet ve Kudret Sadece Allah'ın Yanındadır

- Aynen bir fert gibi, bir halkın da İslâm'ı kabulünden sonra artış başka bir ideal için yaşaması ve onun uğruna ölmesi mümkün değildir.
- Bir Müslümanın, bir kral veya yönetici —kim olursa olsun— için ya da herhangi bir kavim veya fırkanın izzeti için kendini feda etmesi —sağlam İslâmî insiyakın bunda bir tür paganizm ve putperestlik görmesi nedeniyle— düşünülemez.
- Müslüman ancak Allah adına ve izzet-i İslâm için can verebilir, yoksa muharebe meydanından kaçır.

“Aynen bir fert gibi, bir halkın da İslâm’ı kabulünden sonra artık başka bir ideal için yaşaması ve onun uğruna ölmesi mümkün değildir.”

Bu çok önemli; biliyorsunuz, Boşnaklarda tarikatlar çok yaygındır, özellikle Bektaşilik... Ama o anlayışın dışına çıkan bir şey vardır burada ve Aliya diyor ki,

“Evet, bunlar bir sosyal vakıa; ama böyle bir bağlılık, içinde paganizm barındırır. Hâlbuki İslâmlaşacak olan Müslüman’ın düşüncesinde paganizm inancı barınmamalı. O halde İzzet ve Kudret, sadece Allah’ın yanındadır demeliyiz.”

Bunun karşılığı Kur’an-ı Kerim’de: “*İzzet ve kudret sadece Allah’ın yanındadır; Allah’ın ve Allah’ın dostlarının yanındadır.*” (Münafikun, 8) ayetini burada bir şekilde bize açmış oluyor.

“Bir Müslüman’ın, bir kral veya yönetici —kim olursa olsun— için ya da herhangi bir kavim veya fırkanın izzeti için kendini feda etmesi —sağlam İslâmî insiyakın bunda bir tür paganizm ve putperestlik görmesi nedeniyle— düşünülemez. Müslüman ancak Allah adına ve izzet-i İslâm için can verebilir, yoksa muharebe meydanından kaçır.”

İslâm Dünyasının İslâmsız ya da İslâm’a Karşı Yenilenebilmesi Mümkün Değildir

- Mamafih, pasiflik ve durgunluk dönemleri aslında İslâm seçeneğinin yokluğu veya Müslüman çevrenin yokuş yukarı yol almaya hazırlıksızlığı anlamına gelir. Bu dönemler, İslâm’ın İslâm dünyası üzerinde sahip olduğu manevî inhisarın olumsuz tecellîleridir. Bu durumu Allah’ın iradesinin bir tecellîsi olarak kabul ederken, kesinlikle ifade edebiliriz ki, İslâm dünyası-

nın İslâmsız ya da İslâm'a karşı tecdîdi söz konusu olamaz.

- İslâm ve onun insanın yeryüzündeki yerine, beşerî hayatın gayesine ve Allah ile insan ve insan ile insan arasındaki ilişkiye dair köklü hükümleri, Müslüman milletlerin durumunun geliştirilmesi ve tecdîdi istikâmetinde yapılacak her hakikî hareket için ölmez ve eşsiz bir ahlâkî, felsefî, ideolojik ve siyasal temel olarak durmaktadır.

Bu, bugünkü "ılımlı İslâm", "Batı İslâm'ı", "Anti Amerikancı İslâm" gibi kavramlaştırmalara, 70'li yıllarda karşı çıkış. O yıllarda "İslâm Sosyalizmi" düşüncesinin seslendirilmesi veya günümüzde başka bir şey daha var; nedir o? "İslâm liberalizmi" ve "Muhafazakâr İslâm"; AKP üzerinden topluma sokulmaya çalışılan yeni bir düşünce.

"Mamafih, pasiflik ve durgunluk dönemleri aslında İslâm seçeneğinin yokluğu veya Müslüman çevrenin yokuş yukarı yol almaya hazırlıksızlığı anlamına gelir. Bu dönemler, İslâm'ın İslâm dünyası üzerinde sahip olduğu manevî inhisarın olumsuz tecellileridir. Bu durumu Allah'ın iradesinin bir tecellisi olarak kabul ederken, kesinlikle ifade edebiliriz ki, İslâm dünyasının İslâmsız ya da İslâm'a karşı tecdîdi söz konusu olamaz."

İslâm ancak kendi özüne dönülerek yenilenebilir veya yaşanabilir. Ve burada onu yine tasdik eden ve kuvvetlendiren bir ifade var:

"İslâm ve onun insanın yeryüzündeki yerine, beşerî hayatın gayesine ve Allah ile insan ve insan ile insan arasındaki ilişkiye dair köklü hükümleri, Müslüman milletlerin durumunun geliştirilmesi ve tecdîdi istikâmetinde

yapılacak her hakikî hareket için ölmez ve eşsiz bir ahlâkî, felsefî, ideolojik ve siyasal temel olarak durmaktadır.”

Burada, insanın diğer insanlar ve Allah ile münasebetlerini anlatması açısından bir hatırlayın; daha önceki derslerde insanın üç tür ilişkisinden bahisle, Alak Suresi'ndeki “Alak” kavramına bir yorumda bulunmuş, insanın üç boyutlu ilişkiye sahip olduğunu söylemiştik:

İnsanla-insan;

insanla-Allah;

insanla-tabiat arasındaki ilişki...

Bu, bir ilişkiler sistemidir ve insan bu fitrat üzere yaratılmıştır. Bu ilişkilerden herhangi birini sakatladığımızda, zedelediğinizde, yok saydığınızda; işte o zaman herhangi bir insan veya bir Müslüman için söylediğimizde, insan olma vasfını kaybettiğini görüyorsunuz. Niye? Çünkü fitratına aykırı, kendi yaradılış esprisine aykırı davrandığını görüyorsunuz; yani Sünnetullah'ı bozmaya dönük bir gayret içinde olduğunu görüyorsunuz.

Seçenek Gayet Açıktır

Ya İslâmî tecdîd istikâmetinde bir hareket ya da pasiflik ve atâlet... Müslümanlar için üçüncü bir ihtimal mevcut değildir.

“Tecdîd” (bir tasavvurun yeniden ortaya konulması anlamında) ve “ihya” (bir tasavvuru diriltmek, bir tasavvurun yeniden doğuşu anlamında).

Bütün bunlara karşı işaretlenmesi gereken seçenek:

“Ya İslâmî tecdîd istikametinde bir hareket, ya da pasiflik ve atâlet... Müslümanlar için üçüncü bir ihtimal mevcut değildir.”

Bakın, hareketleri siyasi; zaten biraz sonra söyleyecek bunu,

“Siyasi olmayan hiçbir İslâmi hareket düşünülemez”

diyor. Ya, İslâmi tecdid istikametinde hareket edeceksiniz, çalışmanızı bunun üzerine kuracaksınız; ya da geleneksel düşünce ve babadan kalma metotlarla, izahlarla, günlerle-gecelerle, birtakım basit ve tatmin edici ritüellerle bir yere varmanız mümkün değil. Bu siyasi hareket içersinde mutlaka bir İslâmi tecdid anlayışı olmalı; yani geleneksel İslâm anlayışı değil, orijin İslâm anlayışının bir şekilde yeniden ihya edilmesi.

Siyaset, tecdid ve ihya; üçü beraber gidiyor. Bunların karşıtı ne? “*Pasiflik veya tembellik*”; yani köle olacağız, esir olacağız. Buna örnek olarak, Parlamento’da Karadziç’in, “Müslümanların bir karşı çıkış yapmaları halinde yok edilecekleri ve Aliya’nın bu insanları yok oluşturma sürüklediği” tehdidine Aliya, bir karşı çıkış olarak; “Hayır!” diyor: “Müslümanlar asla köle olmayacaklar!”

Ve devam ediyor, bir İslâmi düzen tanımlaması yapıyor; bu çok enteresan, son derecede hap şeklinde kavramsal tanımlamalar var burada.

İMAN VE HUKUK

- İslâmî düzen... Bizim kuşağın tefekkür ettiği, konuştuğu ve hissettiği dile çevrildiğinde bu ibare ne anlama gelmektedir?
    - İslâmî düzen:
      - iman ile yasaların;
      - idealler ile menfaatlerin;
      - özgür irade ile icbarın
- bir bütünlüğü olarak tarif edilebilir.

“Nedir İslâm düzen?”

“Bizim kuşağın (50-60’lı yıllardaki, 20’li kuşak) tefekkür ettiği, konuştuğu ve hissettiği dile çevrildiğinde bu ibare ne anlama gelmektedir?”

İslâmî düzen kavramına dair yapılabilecek en kısa tanım, bu kavramı

iman ile yasaların;

eğitim ile zorun;

idealler ile menfaatlerin;

manevî topluluk ile devletin;

özgür irade ile icbarın bir bütünlüğü olarak tarif eder.

Bu mütemmimlerin bir sentezi olarak İslâmî düzen iki temel varsayımda bulunur: İslâmî bir toplum ve İslâmî bir idare.”

Şimdi bakın burada Aliya, birbirine zıt kavramlar kullanıyor:

“İman” ile “yasalar”; yasalar kimin? İnsanların. İman kimin? Allah’la insan arasındaki ilişki;

“Eğitim” ile “zor”; eğitim doğal bir şey, zor ise onun zıddı;

“İdealler” ve “menfaatler”; idealler var, bir de menfaatler var;

“Manevi topluluk” var, “devlet” var;

“Özgün irade” var, “zor kullanma” var.

Bir önceki konuşmamda Aliya'nın *Doğu ile Batı Arasında İslâm*'i özetlerken, orada hukukun, hukuk düzeninin ne din (Batılı anlamda) ile ne de materyalizmle, tek başına yapılamayacağını savunduğunu söylemişim. Şimdi burada;

- “iman” dinin konusu, “yasalar” materyalizmin. Veya,
- iman Hıristiyanlığın konusu (Avrupa için düşünüldüğünde) yasalar, yaşanan gerçek hayatın konusu; yani menfaatin konusu.
- Eğitim, yine inancın konusu; zor ise bahşedilmiş haklara karşı savaşıyor veya karşı çıkanlara yönelik bir cezalandırma yöntemi.

Ne diyordu? Bir suçluların cezalandırılması yöntemi, bir de sosyal formalizm var; bunu içinde barındıran. İdealler var, menfaatler var; manevi (Müslüman) topluluk var, bir de devlet var. Devlet bir yönetim aygıtı; ama sonuçta organize olmamış bir manevi topluluğun hiç olacağını bildiği için, manevi toplulukla devleti de içinde barındıran özgür irade ile icbarı da içinde barındırmak zorunda İslâmi düzen.

Böyle yükümlülüğü olmazsa;

İman var, yasa yok; anarşi...

Eğitim var, zor yok; kendi başınlık...

İdealler var, menfaatler yok; karnını doyuramaz insanlar, acından ölür...

Manevi topluluk var, onu düzen/devlet haline getirecek bir güç yok...

Özgür irade var (bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler); peki, nereye kadar? İnsanların birbirini boğazlamasına kadar; ama ona engel olacak olan ne? Zor kullanmak.

İslâm Toplumu Olmadan İslâmi İdare Olmaz

- Bu mütemmimlerin bir sentezi olarak İslâmî düzen iki temel varsayımda bulunur:
  - İslâmî bir toplum ve İslâmî bir idare.
- Bunlardan birincisi İslâmî düzenin muhtevası ikincisi ise İslâmî düzenin formudur.
- İslâmî bir toplum, İslâmî bir idare olmadan eksiktir ve güçsüzdür;
- İslâmî bir toplumun olmadığı İslâmî idare ise, ya ütopyadır ya da zulüm.

Dolayısıyla İslâmi düzenler, onun için işte, hem din, hem de materyalizm (kastettiği materyalizm; tabi, maddi ve faydacılık anlamında) **“Bu ikisinin olduğu düzen ancak hukuk düzenidir”** derken, bu ikisinin bileşimini İslâmi düzenle özdeşleştirmiş oldu: **“İslâm, Muhammed (a.s.) ve Kur'an vasıtasıyla, tek mil insana ve hayatın bütün yönlerine dair bir öğretiyi geliştirmek için gerçek insanı, dış dünyayı, fitratı muhatap almıştır. İman yasalarla, eğitim de güçle birleşmişti. Böylece**

İslâm bir düzen haline gelmişti. Ve: **“Hiçbir sistem kendi başına İslâmî ya da gayri-İslâmî değildir. Sistem onu teşkil eden halk münasebetiyle İslâmîdir ya da değildir.”** Evet; **“İslâm toplumu olmadan, İslâmî idare olmaz.”** Bir yerde İslâmî bir devlet kurmak istiyorsanız; önce orada, bir İslâmî toplum modeli oluşturmanız gerekiyor. İslâmî düzenin öncelikle bir muhtevası, ikincisi ise İslâmî düzenin formu; yani İslâmî idare, o İslâm düzeninin forma kavuşmuş halidir:

“İslâmî bir toplum da İslâmî bir idare olmadan eksiktir ve güçsüzdür. İslâmî bir toplumun olmadığı İslâmî idare ise, ya ütopyadır ya da zulüm.”

Ayrıca hiçbir İslâmî hareket, siyasi olmadan etkili olamaz. Aliya'nın “İslâm düzeni” dediği şey, bir “hukuk düzeni”; “hukuk düzeni” diye ortaya koyduğu şey de bir “İslâm düzeni.”

Sonuçta, siyaset nedir?

Siyaset bir politika değildir. Politika, araçların kullanımınıdır; siyasetse, o araçları belirleme, o araçların ortamını oluşturma sanatıdır. Bunu şu misalle açıklayayım: Deniz kenarında bir bilge kişi gezerken, büyük bir motorun yanında bir ayağını iskele babasının üzerine koymuş bir kaptan görüyor; farzedin ki, Temel kaptan ve ağzında da piposu. Yük indiren tayfalara bağıyor; diyor ki,

“Uşaklar, siyasetle... uşaklar siyasetle...”

Onu takip eden bilge kişi merak ediyor, diyor ki:

“Nedir bu, ‘Uşaklar, siyasetle!’ Bu işin siyasetle ne alakası var? Gemiden malı indiriyorlar.”

Diyor ki, kaptan:

“Siyaset, ha bu malın kırılmadan, dökülmeden yere indirilmesidir.”

Burada politika var mı? Burada araç kullanma var mı? Hayır! Burada bir felsefe var, burada bir kabulleme var; o mal, kırılıp dökülmeden aşağıya inecek. İşte siyaset, bir hattı harekettir; bir hareket tarzıdır. Siz bu anlayışı hukuka da teşmil edebilirsiniz ve hiçbir hukuk hareketi, siyasetten ari değildir. Hukuk anlayışından siyaseti çekip aldığınızda toplumun hiçbir gerçeğini göremezsiniz; sadece kendi gerçeğinizi ve kendi bencilliğinizi uygularsınız, bugüne kadar olduğu gibi.

Siyasal Olmayan İslâmî Hareket Mümkün Değildir

- Esas itibarıyla, bir Müslüman tek başına fert olarak yaşamaz.
- Bir Müslüman olarak yaşamak ve hayatını sürdürmek istiyorsa,
  - bir çevre, bir topluluk, bir sistem oluşturması gerekir.
  - Dünyayı değiştirecektir ya da kendisi değişmeye boyun eğecektir.
- Hakikî manada İslâmî hiçbir hareket yoktur ki, aynı zamanda siyasal bir hareket olmasın. Tarihte aksi örneği vârid değildir.
- Bu, İslâm’ın bir inanç, ama aynı zamanda bir felsefe, bir moral kurallar manzumesi, bir nizam, bir tarz, bir atmosfer —hâsılı kelâm, tek mil bir hayat tarzı— olması hasebiyle böyledir.
- Bir kimse gayri İslâmî bir tarzda davranıp, iktisadî faaliyette bulunup, eğlenip, yönetip de sonra İslâm’a inanamaz.

Evet, bu da günümüz nihilistlerine bir cevap olması açısından önemli:

“Esas itibariyle, bir Müslüman tek başına fert olarak yaşayamaz. Bir Müslüman, Müslüman olarak yaşamak ve hayatını sürdürmek istiyorsa; bir çevre, bir topluluk, bir sistem oluşturması gerekir.”

Bu cümleyi okuduğumuzda, “*Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım isteriz*” ayetini hatırlatması, bu insanların Elmalı’yı çok iyi okuduklarını da göstermekte bize. Elmalı tefsirindeki Besmele ve Fatıha bölümlerini çok iyi okuyun. Devam ediyor;

“Hakiki manada İslâmi hiçbir hareket yoktur ki, aynı zamanda siyasal bir hareket olmasın. Tarihte aksi örneği vârid değildir.

Bu, İslâm’ın bir inanç, ama aynı zamanda bir felsefe, bir moral kurallar manzumesi, bir nizam, bir tarz, bir atmosfer —hâsılı kelâm, tek mil bir hayat tarzı— olması hasebiyle böyledir. “

Bunun muhatabı, kendilerini siyasetten uzak tuttuklarını söyleyen tarikatlardır.

Esas itibariyle İslâm’ın, nev’i şahsına mahsus kuralları vardır; ancak bu kurallar çerçevesinde yaşandığında gerçeği kavranmış olur:

“Bir kimse gayri İslâmi bir tarzda davranıp, iktisadi faaliyette bulunup, eğlenip, yönetip ve sonra İslâm’a inanamaz.”

İslâmî Düzen ve İslâm Toplumu Bir İlişkiler Sistemidir

- Bu çelişkili hali,
  - ya ikiyüzlülük (camide Allah'a ibadet, dışarıda O'na isyan),
  - ya bütünüyle çelişki içinde olan (ya Kur'an ile irtibatını koparamayan ya da içinde yaşadığı ahvâle karşı mücadele edip nu değiştiremeyen) insanlar,
  - ya da münzevî, aykırı insan tipi (dünyanın İslâmî olmaması yüzünden dünyadan elini eteğini çeken)
  - veyahut da, ikircikli yapıları nedeniyle İslâm ile bağını koparıp kendilerinin keşfettikleri veya daha ziyade başkalarının onlar için inşâ ettikleri şekilde bir hayatı ve dünyayı kabul eden insanları doğurur.
- İslâmî düzen bu çatışmadan uzak bir toplum, Müslümanın kendini, etrafıyla tam bir uyum içinde bulunduğu bir ilişkiler sistemidir.

Yani nasıl yaşarsa, öyle inanır. Evet, bu çelişkili hal (yani biraz evvel söylediğim, inandığı gibi yaşamama hali) ki,

- bu hal ya ikiyüzlülüktür, (camide Allah'a ibadet, dışarıda O'na isyan),
- ya bütünüyle çelişki içinde olan (ya Kur'an ile irtibatını koparamayan ya da içinde yaşadığı ahvâle karşı mücadele edip onu değiştiremeyen) insanlar,
- ya da münzevî, aykırı insan tipi (dünyanın İslâmî olmaması yüzünden dünyadan elini eteğini çeken)
- veyahut da nihayetinde, ikilemleri (ikircikli halleri) münasebetiyle İslâm ile bağını koparıp kendilerinin

keşfettikleri veya daha ziyade başkalarının onlar için inşâ ettikleri şekilde bir hayatı ve dünyayı kabul eden insanları doğurur.”

Son dönemlerde, “Muhafazakar İslâm” denen ve o anlayışı benimseyenlerin durumları bu anlatılana denk düşüyor ve aynı zamanda bu çelişkili hal; “**İnanıldığı gibi yaşamayan, yaşadığı gibi inanmayan**” insanlarla alakalı bir durumu da gözler önüne seriyor:

İslâmî düzen bu çatışmadan irak bir toplum, Müslüman’ın kendini, etrafıyla tam bir uyum içinde bulunduğu bir ilişkiler sistemidir.

Şimdi, bunlara niye değiniyoruz; bunların hukukla alakası ne? Bakın arkadaşlar, herkesin bir hesabı var, uluslararası sistemin de bir hesabı var. Allah’ın hesabını konuşmuyoruz; O, ayrı bir yerde ama bu hesaplar her bölgede/coğrafyada olduğu gibi, bizim kendi bulunduğumuz coğrafyada da birtakım sonuçlar doğuruyor. Bu hesapların istediğimiz sonuçları doğurabilmesi için şu haritada uygun bir şeyler ortaya çıkması lazım ki, o ülkenin hukuk sistemindeki değişikliklerle sonuca gidebilsin.

Sonuçta siyasi sistemi değiştirmek için, hukuk sistemini değiştireceksiniz; ekonomik sistemi de değiştirmek için hukuk sistemini değiştireceksiniz; sosyal sistemi de değiştirmek için hukuk sistemini değiştireceksiniz; yani siyaseti de, hukuk oluşturuyor. Ama o hukuku oluşturacak düşünce sistemini buradaki İslâmî umdelere oturtmadığınızda veya bu İslâmî umdeleri oluşturan bir tarihi gerçekliğe ayağınız basmadığınızda o tarihi gerçekliğin sonucu olarak oluşturulacak bir gelecek tasavvuru düşlemediğinizde, bunun mücadele-

sini vermediğinizde; işte o zaman bu ilişkiler sistemi, bir esaret sistemine dönüşür, burada en önemli pay yine hukukçularda.

Bakın, son dönemde gelen iktidarlar ekonomik yönden görece bir rahatlık sağladılar; peki, aynı şeyi hukuk sisteminde görebildiniz mi? Tam aksine; bir yandan insanların cebine para giriyor, para görüyor ama öbür taraftan hukuk olarak herhangi bir şey yok. Şimdi siz, katsayının değiştirildiğini, düzenlemesinin yapıldığını söyleyebilirsiniz; ama sonuçta o düzenleme idari bir düzenleme, hukuki bir düzenleme değil. Ne zaman hukuki bir düzenleme formuna kavuşacak? Danıştay'dan geçtikten sonra. Ama şu an birçok insanın zannettiği gibi; o, bir hukuk sisteminin parçası değil, sadece bir idari tasarruf. Ama otuz yıllık meslek hayatımda ben şunu iddia ediyorum; mevcut iktidar kadar hukuka uzak, hiçbir iktidar bugüne kadar gelmedi. Yapılan bütün "uyum yasaları"nın tamamı görece yasalardır. Hatta şunu bile söyleyebilirim, Tansu Çiller döneminde yapılan demokratikleşme paketleri AK Parti iktidarı döneminde yapılan paketlerden çok çok ileridir; bir fark var ki, uygulanmamıştır. Ama AK Partinin yaptıkları da uygulanmamıştır. En son ve çok bariz örneği (burada İbrahim Hakkı'nın sunduğu) 301. maddedir ve hala 301. maddeyi bu hükümet değiştirememiştir, kaldıramamıştır. Hala DGM'ler, isim değişmiş haliyle vardır; hala 1913 tarihli Memurin Muhakemat Kanunu yürürlüktedir, sadece ismi değişmiştir. Bütün bunları bir araya topladığınızda; sadece ekonomiyi düzeltmekle, hukuk sistemini düzeltmiş olmuyorsunuz. Bakın, son gelinen noktada bir "**Yargıçlar İktidarı**"yla karşı karşıyayız.

İSLÂM SADECE BİR DİN DEĞİLDİR

- Dini öğretinin evriminde tartışmasız bir dönüm noktası arz etme bakımından, İslâm diğer bütün dinlerden, doktrinlerden ve felsefelerden farklılık gösterir.
- İslâm tamamen orijinal nitelikli felsefesini yansıtan yeni bir bakış açısı ve özgün bir yaklaşım sunmaktadır.
- Bu felsefenin hayatî öneme sahip ekseninin iktizası şudur:
  - İnsan aynı zamanda maddî ve manevî, moral ve sosyal, ruhî ve maddî bir hayat yaşamalı;
  - ya da daha tam ifadeyle, iradî ve tam idrakinde olarak hayatın her iki cephesini de yeryüzündeki beşerî hayatın anlamı ve insanî açıklaması olarak kabul edilmelidir. (Kur'an, 28/77)

Evet, bu da önemli bir iddia:

“İslâm sadece bir din değildir, diğer dinler ve felsefelerden farklıdır.

İslâm tamamen orijinal nitelikli felsefesini yansıtan yeni bir bakış açısı ve özgün bir yaklaşım sunmaktadır. Bu felsefenin hayatî öneme sahip ekseninin iktizası şudur:

İnsan aynı zamanda maddî ve manevî, moral ve sosyal, ruhî ve maddî bir hayat yaşamalı;

ya da daha tam ifadeyle, iradî ve tam idrakinde olarak hayatın her iki cephesini de yeryüzündeki beşerî hayatın anlamı ve insanî açıklaması olarak kabul etmelidir: “Allah'ın sana verdiğinden, O'nun yolunda harcayarak ahiret yurdunu gözet; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği yeryüzünde bozgunculuğu arzulama; şüphesiz ki, Allah bozguncuları sevmez.” (Kur'an, 28/77)

İslâm'a Mensup Kimse

- Bu gerekliliği gündelik hayata tercüme edecek olursak şunu söyleyebiliriz:
  - Hayatın sadece iman ve ibadet ile değil fakat,
  - çalışma ve bilgi ile tanzim edileceğine inanan;
  - dünya vizyonu, mabet ve fabrikanın yan yana durmasına sadece izin veren değil, bunu gerektiren;
  - insanların sadece doyurulup eğitilmesini değil, onların hayatlarının yeryüzünde kolaylaştırılıp geliştirilmesi gerektiğini ve bu amaçlardan birinin diğerine feda edilmesi için bir sebep olmağını düşünen kimse...

Bu insan İslâm'a mensuptur.

"İslâm'a mensup Kimse

Bu iktizayı (gerekliliği) gündelik hayata tercüme edecek olursak şunu söyleyebiliriz: Hayatın sadece iman ve ibadet ile değil fakat çalışma ve bilgi ile tanzim edileceğine inanan; dünya vizyonu, mabet ve fabrikanın yan yana durmasına sadece izin veren değil, bunu gerektiren; insanların sadece doyurulup eğitilmesini değil, onların hayatlarının yeryüzünde kolaylaştırılıp geliştirilmesi gerektiğini ve bu amaçlardan birinin diğerine feda edilmesi için bir sebep olmağını düşünen kimse... Bu insan İslâm'a mensuptur."

Basit tariflerle bir Müslümanın profili çiziliyor.

İman Amel Bütünlüğü

- Bu, Allah'a imanla birlikte Kur'an'ın ana mesajı olup, İslâm'ın tamamı bunun içindedir.

- Diğer her Şey sadece mevzuu iŐleme ve aÇıklamadır.
- İŐlâm'ın bu yönü, İŐlâmî düzenin ilkesini, iman ve siyasetin rabitasını iŐerme yanında, son derece aslî ve amelî ehemmiyette başka önemli neticelere de yol aŐar.

“Bu, Allah'a imanla birlikte Kur'an'ın ana mesajı olup, İŐlâm'ın tamamı bunun iÇindedir. Diğer her Şey sadece mevzuu iŐleme ve aÇıklamadır. İŐlâm'ın bu yönü, İŐlâmî düzenin ilkesini, iman ve siyasetin rabitasını iŐerme yanında, son derece aslî ve amelî ehemmiyette başka önemli neticelere de yol aŐar.”

İŐlâm Gayr-ı İŐlâmî Sistemlerle BađdaŐtırılmaz

- Bu neticelerden birincisi ve en önemlisi tabii ki, İŐlâm'ın gayri İŐlâmî sistemlerle bađdaŐtırılmaz olmasıdır.
- “İŐlâm inancı” ile gayri İŐlâmî sosyal ve siyasal müesseseler arasında ne sulh ne de birliktelik olabilir. Bu müesseselerin işlevlerini ifada başarısızlıkları ve İŐlâm ülkelerindeki —sıkça değişiklik ve cunta Şeklinde ortaya çıkan— rejimlerin istikrarsızlığı, çoğu zaman bu müessese ve rejimlerin, bu ülkelerdeki insanların temel ve en başta gelen hissiyatı olan İŐlâm'a karşı, a priori muhalefetlerinin bir sonucudur.
- Kendi dünyasını kendisi düzenleme hakkı iddiasıyla İŐlâm, kendi toprakları üzerinde herhangi bir yabancı ideolojinin hareket hakkı ya da imkânını kesinlikle kabul etmez.
- Bu münasebetle, hiçbir laikçi prensip mevzubahis olmayıp, devlet, dinin ahlâkî kavramlarının hem bir ifadesi olacak hem de onları destekleyecektir.

“Bu neticelerden birincisi ve en önemlisi tabii ki, İslâm'ın gayri İslâmî sistemlerle bağdaştırılamaz olmasıdır.

“İslâm inancı” ile gayri İslâmî sosyal ve siyasal müesseseler arasında ne sulh ne de birliktelik olabilir. Bu müesseselerin işlevlerini ifada başarısızlıkları ve İslâm ülkelerindeki —sıkça değişiklik ve cunta şeklinde ortaya çıkan— rejimlerin istikrarsızlığı, çoğu zaman bu müesese ve rejimlerin, bu ülkelerdeki insanların temel ve en başta gelen hissiyatı olan İslâm'a karşı, *a priori* muhalefetlerinin bir sonucudur.

Kendi dünyasını kendisi düzenleme hakkı iddiasıyla İslâm, kendi toprakları üzerinde herhangi bir yabancı ideolojinin hareket hakkı ya da imkânını kesinlikle kabul etmez.”

Evet, burası da çok önemli; bu bölüm İslâmî düzenin, İslâmî hayatın, İslâmî yaşantının başka sistemlerle iç içe (bir arada yaşama anlamında değil, ilkesel alışveriş anlamında) olamayacağını anlatan çok nefis bir bölümdür, Beyannamede. Buradaki anlatımın daha Kur'ani ifadesi nedir? “Dinlerin tekerciliği” ibaresidir veya daha doktrinel söyleyelim, “Allah ile insan arasında herhangi bir gücün, düşüncenin girmesini önleme anlayışı”dır; yani farklı bir inanç sistemi, İslâm'a göre Allah ile insanlar arasına girerek bir “ölüm” meydana getirir ki, fetihlerin ana nedeni de budur, gerekçesi budur:

“Bu münasebetle, hiçbir laikçi prensip mevzubahis olmayıp, devlet, dinin ahlâkî kavramlarının hem bir ifadesi olacak hem de onları destekleyecektir.”

Devlete bir görev veriyor burada. Bir şey daha ifade edeyim; şu gördüğünüz hüküm, hukukla doğrudan alakalıdır. Hiçbir hukuk sistemi kendi içerisine, ilkesel baz-

da başka bir ideolojik yapılanmayı ve kurallandırmayı sokmak istemez; yani hukukta, "karma sistem" diye bir şey yoktur. Ama yaşanan gerçek hayatta bunun çok örneğini biliyoruz ki, bunun en önemli örneği Türkiye'dir. Yani "resepsiyon" dediğimiz, "bir başka ülke veya toplum veya medeniyetin hukuk sisteminin aynen kalıp olarak alınıp uygulanması" şeklinde ifade edilen resepsiyona tabi ülkeler bunun dışındadır. Bu ülkelerde hukuk "karma sistem" şeklinde yürür ve bundan dolayı da bu ülkelerin hiçbirinde hukuk, oturmamıştır.

İşte yurtdışına gittiğinizde gördüğünüz o sistemli yaşayış, oradaki ideolojik sistemin yansımasıdır; buradaki sistemsizlik de, buradaki karma ideolojilerin oluşturduğu hukuk sisteminin yansımasıdır. O zaman hukukçulara düşen bir görev var; biz her ne kadar pozitif hukukta gerçekten alan çalışması yaparak iyi hukukçu olacaksak, bir o kadar da kendi hukukumuzu (İslâm hukukunu) bilmemiz lazım. Bilmemiz lazım ki, yedi yaşına kadar bir çocuğun cezai sorumluluğu yoktur, on dört yaşına kadar bir çocuğun cezai sorumluluğu eğitimle karşılanabilir. On dört yaşında ergen olan tüm insanların cezai sorumluluğunda "kısas" gibi bir hayat vardır.

Eğer bu tarihi/hukuki gerçekliği bilmezsek, bu karma sisteme boyun eğmek zorunda kalırız. Ve üniversitelerde her biriniz, sadece bu karma sisteme yama yapmaya çalışırsınız. Onun için de, ben iddia ediyorum; bu ülkede bir hukuk ekolü olmadan bir anayasa, bir medeni hukuk temel yasası yapılamaz, bir milli eğitim yasası yapılamaz. Yani hiçbir temel kanun veya ceza kanunu yapılamaz; ticaret kanunu bile yapılamaz. Yani bu kadar eklektik bir hukuk anlayışıyla, hukukçu bile olunamaz.

İslâm'ın Mesajı Yeni Formlarda ve Yeni Araçlarla Verilebilir

- Her devrin ve her neslin İslâm mesajını yeni formlarda ve yeni araçlarla tatbik görevi vardır.
- İnsanlar arasındaki ilişkileri tanzim eden değişmez İslâmî prensipler vardır; fakat değişmez mahiyetli bir İslâmî ekonomik, sosyal ya da siyasal yapı yoktur.
- Bu, İslâm'a bütüncül (entegre mahiyette) bir düzen olarak yaklaşımın sadece ilk ve fevkalade önemli bir sonucudur.
- Yaklaşımın geriye kalan aynı ölçüde önemli —ama daha genel mahiyetteki— üç sonucu şunlardır:

Sanılır ki, İslâmcı tipler teknolojiye veya yeni araçlara karşı. Burada çok nefis bir ifade var:

“Her devrin ve her neslin İslâm mesajını yeni formlarda ve yeni araçlarla tatbik görevi vardır.”

Yeni bir iman, yeni bir anlayış, yeni bir kabul demiyor; yeni araçlarla ve yeni formlarda:

“İnsanlar arasındaki ilişkileri tanzim eden değişmez İslâmî prensipler vardır; fakat değişmez mahiyetli bir İslâmî ekonomik, sosyal ya da siyasal yapı yoktur.” Niye? “İslâm bir ekonomik yapı modeli önermiyor”

diyor; **“Ama bunun kurallarını koyuyor.”** Ve o kuralları kendisi de, Beyanname’de işliyor.

Evet, burası çok önemli; salt bir radikal anlayışa sahip olsalardı bunları söyleyemezlerdi. Bugün için dünya siyasi siteminin geldiği en zirve nokta “demokrasi”dir; ama yarın, başka bir adla başka bir formla

başka bir siyasi yapılanma dűřünülebilir ve olabilir de. Çünkü demokrasi olmadığı dönemlerde de, zirvede başka siyasi sistemler vardı; ama birileri geldi "demokrasi" diye bir řey uydurdular ve onu zirve yaptılar, řu an kabul bu. Yarın başka şeyler de çıkabilecektir ki, mutlaka da çıkmalıdır.

"Bu, İslâm'a bütüncül (entegre mahiyette) bir düzen olarak yaklaşımın sadece ilk ve fevkalade önemli bir sonucudur."

Yani İslâm'a böyle bakmaz da O'nu bildik formlarda (hep aynı araçlarla) sunmaya çalışırsanız; bu, tank, top, tüfek kullanmayacaksınız, ok kullanacaksınız demektir:

"Yaklaşımın geriye kalan aynı ölçüde önemli —ama daha genel mahiyetteki— üç sonucu şunlardır:"

İslâm'a Bütüncül Yaklaşımın Sonuçları

- **Birincisi:** Bu dünyayı seçmek suretiyle, İslâm en iyi şekilde düzenlenmiş dünyayı benimsemiştir. Dünyayı daha iyi yapacak hiçbir şey peşinen [*a priori*] gayri İslâmî diye reddedilemez.
- **İkincisi:** Fitrata açık olmak, ilme açık olmak demektir. İslâmî olması için herhangi bir çözümün iki şartı karşılaması gerekir:
  - Azamî ölçüde verimli ve
  - azamî ölçüde insanî olmalıdır. Bu münasebetle de azamî düzeyde iman ve bilimin birlikteliğini yansıtmalıdır.
- **Üçüncüsü:** İman ile ilim, ahlâkî değerler ile siyaset, ferdî ile kolektif, manevî ile maddî —çağdaş dünyayı

bölmüş olan meseleler— arasında bir bağa işaret ederek, İslâm, fikirler arasındaki arabulucu rolünü, İslâm dünyası da bölünmüş bir dünyada uluslararası arabulucu rolünü yeniden kazanır.

- “Mistisizmsiz din ve ateizmsiz bilim” vaat etmesi sıfatıyla İslâm istisnasız bütün insanların aynı şekilde yararına olabilir”.

Birincisi: Bu dünyayı seçmek suretiyle, İslâm en iyi şekilde düzenlenmiş dünyayı benimsemiştir. Dünyayı daha iyi yapacak hiçbir şey peşinen [*a priori*] gayri İslâmî diye reddedilemez.

İkincisi: Fıtrata açık olmak, ilme açık olmak demektir. İslâmî olması için herhangi bir çözümün iki şartı karşılaması gerekir: Azamî ölçüde verimli ve azamî ölçüde insanî olmalıdır. Bu münasebetle de azamî düzeyde iman ve bilimin birlikteliğini yansıtmalıdır.

Üçüncüsü: İman ile ilim, ahlâkî değerler ile siyaset, ferdî ile kolektif, manevî ile maddî —çağdaş dünyayı bölmüş olan meseleler— arasında bir bağa işaret ederek, İslâm, fikirler arasındaki arabulucu rolünü, İslâm dünyası da bölünmüş bir dünyada uluslararası arabulucu rolünü yeniden kazanır. “Mistisizmsiz din ve ateizmsiz bilim” vaat etmesi sıfatıyla İslâm istisnasız bütün insanların aynı şekilde yararına olabilir.”

diyor; bunu da “Günümüzde İslâmî Düzen-Tezler” ana başlığıyla veriyor, **İslâmî Beyanname**de.

GÜNÜMÜZDE İSLÂMÎ DÜZEN —TEZLER—

Değişmez İlkelerle Birlikte Değişebilir Yapılar Vardır

- İnsan ile insan, insan ile toplum arasındaki ilişkileri tanımlayan değişmez İslâmî ilkeler vardır; fakat önceden vazedilmiş her çağa hitap edecek değişmez İslâmî ekonomik, sosyal veya siyasal yapılar yoktur. İslâmî kaynaklar böylesi bir sistem tanımını ihtiva etmez. Müslümanların gelecekte yürütecekleri ekonomi, toplumu örgütleyecekleri ve yönetecekleri yol bu münasebetle, onların bu hususlarla alakalı geçmişteki usullerinden farklılık arz edecektir.
- Her devir ve her nesil, ebedî olmayıp daim değişime tâbi bir dünyada, İslâm'ın değişmez ve ebedî olan temel mesajlarını tatbikin yeni usul ve vasıtalarını bulma görevi ile mükelleftir.
- Burada neslimizin de risk alması ve teşebbüste bulunması gerekir.

Evet, değişebilir ilkelerle birlikte değişebilir yapılar vardır ve bu başlık altında, değişebilir yapılardan bahsediyor:

“İnsan ile insan, insan ile toplum arasındaki ilişkileri tanımlayan değişmez İslâmî ilkeler vardır; fakat önceden vazedilmiş her çağa hitap edecek değişmez İslâmî ekonomik, sosyal veya siyasal yapılar yoktur. İslâmî kaynaklar böylesi bir sistem tanımını ihtiva etmez. Müslümanların gelecekte yürütecekleri ekonomi, toplumu örgütleyecekleri ve yönetecekleri yol bu münasebetle, onların bu hususlarla alakalı geçmişteki usullerinden farklılık arz edecektir.”

Tarihi gerçekliği araçlar üzerine bina etmiyor, tarihi gerçekliği formlar üzerine de bina etmiyor; tarihi gerçekliği yaşanmışlık üzerine ve o yaşanan yaşanmışlığa ruh ve can veren, onun temel esasını teşkil eden kurallar üzerine koyuyor. Formlar ve kuramlar üzerinde tarihi bir gerçeklik oluşturmuyor; dolayısıyla gelecek tasavvurunda form ve araçları, sadece bir araç olarak görüyor, kullanılabilir bir malzeme olarak görüyor.

“Her devir ve her nesil, ebedî olmayıp daim değişime tâbi bir dünyada, İslâm’ın değişmez ve ebedî olan temel mesajlarını tatbikin yeni usul ve vasıtalarını bulma görevi ile mükelleftir.”

Bütün bunları yaparken, bir risk aldığımızı da söylüyor. Şimdi bakın, pozitif hukuk dediğimiz şu an yürürlükte olan hukuk, mazisi itibariyle dayandığı en son geçmişi Roma Hukukudur; ama bu hukuk, Roma hukukundan sonra Ortaçağ’da çok büyük bir değişim geçirmiştir. Hâlihazırda Roma Hukuku, bu ekol hukuku olma vasfını devam ettiriyor.

Dünyanın büyük bir bölgesi de İslâm hukukuyla idare edilmiş/ediliyor; ne zamandan bu yana? Asr-ı Saadet’ten bu yana; kurumsal olarak, Hicri 2. asırdan bu tarafa. Yani hem tedvin edilmiş, hem sistemleştirilmiş olarak devam ediyor ki, bunun en geniş bloğunu Ebu Hanife ekolü oluşturuyor. İslâm hukukunun tesirini, izlerini, Batı hukukunu incelediğinizde görebilirsiniz; Oralara kadar sirayet etmiş bir İslâm medeniyetinin şu an bizim hukukumuzda (Türkiye’de) izlerini görememek çok kötü. Hâlbuki bu hukuk, dünyada ekol olmuş ve Hicri 2. asırdan bu tarafa müessesleşmiş olarak yaşıyor.

şimdi buradan çıkacak bir sonuç var; hukuk, çok katı bir şey değil, zaten Aliya'nın da Beyanname'de çizdiği perspektifte hukuk çok katı bir şey değil. Ama sadece şunu söylüyor; diyor ki,

“Ne Batı'nın materyalist anlayışıyla ve ne de yine Batı'daki Hıristiyan'ın sadece uhrevi Hıristiyanlık anlayışıyla veya Yahudilerin materyalizme çok yakın (yararlanmacı, faydacı, pragmatist) anlayışıyla bir hukuk oluşturulamaz, ama bunlarsız da oluşturulamaz!”

şimdi, İslâm'a baktığınızda, İslâm hukuk sisteminde bunların hepsi var; mesela İslâm hukukunda pragmatizmi en zirveye taşıyan kural nedir? “Maslahat”tır. İslâm hukukundaki “maslahat” kuralı, Yahudilerin anlayışlarının daha da zirvesine çıkmıştır. O maslahat, lakalaşmış bir maslahat değil; ama dönem içersinde onun birtakım lakalaşmış unsurlarını görebilirsiniz ki, Yahudilikte daha fazla görürsünüz. Ama “maslahat” tek başına bir hukuk sistemi değil ki! Maslahata vücut veren “ruhsat” diye bir şey var; ama bunun karşısında “azimet” diye de bir kural var. “Azimet” ile “ruhsat”ı o kadar nefis kullanıyor ki İslâm Hukuk Ekolü; bunun, birbiriyle başa çıkamadığı yerde de “maslahat”ı devreye sokuyor ve dolayısıyla toplumsal çatışmayı önleyen bir koruyucu mekanizma meydana geliyor.

Batı'da bu yok, Batı'da ikili sistem var: Biri, “**cezalandırma yöntemi**”, öteki “**sosyal koruma yöntemi**”. Avrupa Birliği'nin geldiği son nokta, “Sosyal Koruma Yöntemi”; ama idam cezalarını kaldırmaktan tutun, ekonomik suçlarda hapis cezasını kaldıran sonuçlara kadar baktığınızda, deforme olan bir toplum yapısıyla karşı karşıyasınız. şimdi onu biz buraya alıp uyguladığımızda beceremiyoruz; niye? Bizde polisiye tedbirler

zayıf. Ama orda polis yarı Tanrı, hatta Tanrı gibi korukulan bir yapı; dolayısıyla oradaki polisiye yapı, bu hukuk sistemini rahatlıkla uyguluyor, buraya getirildiğinde ise uygulanamıyor. Bunun karşısında bir şey üretmemiz lazım bizim.

“Yeni araçlarla İslâm’ı hayat haline getirmeye çalıştığınızda, bir risk söz konusu. Ama bu riski almadan da bunu yapamazsınız.”

diyor. İşte, bazı entelektüellerin anlayamadıkları, anlamakta zorlandıkları yer burası. Özellikle “İslâmcılığı” gebertme adına (bir barsak temizliği anlamında) üretilen İslâmcılık karşıtı düşüncelerin altında yatan şey, Müslümanların, İslâm anlayışlarını yeni form ve yeni araçlarla sunmaya çalışırken, burada Batılı formattan da etkilenerek kendi ilkelerini (değişmez ilkelerini) de, bu formların içerisine bilerek veya bilmeden sokmalarıdır. Biraz daha açayım burayı: İsmail Kara’nın bir yazısı geldi gruba. İsmail Kara, biliyorsunuz yazılarında, konuşmalarında İslâmcılığın bittiğini, aslında yanlış bir şey olduğunu söylüyordu. Son röportajında da, daha yumuşak geçişle İslâmcılığı eleştiriyor; ama bazı iyi yerlerini de ortaya koyuyor. Tabi bizim geçmişimizde İslâmcılar İsmail Kara’nın söylediği hatalara düştüler, İslâm anlayışlarını yeni formlarla sunarken. Mesela, Kur’an’ın tarihselliğini de bir form olarak getirmeye çalıştılar. İşte burada, Aliya’nın söylediği ve şu koyduğu çizginin dışına çıkan bir anlayışla, daha modernist bir anlayışla İslâmcılığı tercih eden insanlar oldular. İsmail Kara, bunları gebertebilir, hiç beis yok; ama İsmail Kara, Afgani’nin siyasal anlamda oluşturmaya çalıştığı form ve araçlarla bir ümmet bilinci geliştirmesinde veya getirmesindeki gayreti eleştirirse,

burada ona “Dur!” denir. Böyle bir farklılık var burada. Biraz sonra buna ilişkin görüşlerini alacağız, Beyanname’den Aliya’nın.

İNSAN VE TOPLULUK [CAMİA]

İslâmi Toplum, Organize Müminler Topluluğudur

- İslâmî toplum organize bir müminler topluluğudur. İnsan ve toplum için saf bilimsel, devrimci, sosyalist ya da başka herhangi bir —hassaten— dış kaynaklı kurtuluş yoktur. Manevî hayat istikâmetinde bir yönelişi, insanın yeniden şekillenmesini, onun ruhen ihyâsını —ki Allah olmadan imkansızdır— ifade etmeyen kurtuluş batıldır.
- İslâmî bir toplum sadece sosyal ya da iktisadî fayda veya başka maddî, teknik temeller üzerine kurulamaz. Bir müminler topluluğu olarak, İslâmî toplumun çekirdeği dinî ve duygusal aidiyet unsuru ihtiva eder. Bu unsur en açık şekilde, İslâmî toplumun temeli olarak cemaatte görülür.

O (Aliya) “İslâmi Toplum” “camia” ifadesini kullanıyor, ben ise “ümme” diyorum; çünkü tariflere baktığınızda İslâmi Toplum “ümme”i anlatıyor:

“İslâmî toplum organize bir müminler topluluğudur. İnsan ve toplum için saf bilimsel, devrimci, sosyalist ya da başka herhangi bir —hassaten— dış kaynaklı kurtuluş yoktur. Manevî hayat istikâmetinde bir yönelişi, insanın yeniden şekillenmesini, onun ruhen ihyâsını —ki Allah olmadan imkansızdır— ifade etmeyen kurtuluş batıldır.”

Çok net bir İslâmi bakışı sergiliyor. Evet,

“İslâmî bir toplum sadece sosyal ya da iktisadî fayda veya başka maddî, teknik temeller üzerine kurulamaz. Bir müminler topluluğu olarak, İslâmî toplumun çekirdeği dinî ve duygusal (moral değerler anlamında) aidiyet unsuru ihtiva eder. Bu unsur en açık şekilde, İslâmî toplumun temeli olarak cemaatte görülür.”

Aliya, burada cemaat kavramını kullanırken hep ümmeti ve onun küçük birimleri olan “İslâmî Topluluk” ve “camia”yı, “cemaat”i anlattığını/ifade ettiğini görüyorsunuz; ama ümmet kelimesi geçmiyor, İslâmî Toplum geçiyor. Camia, cemaat geçiyor. Belki tercüme edenin bir tercihi bu; ama ben de Aliya’nın “ümmet” kavramını kullanacağını düşünmüyorum. Çünkü Batı’da böyle bir yapılanma içersinde “ümmet” kavramını ifade etmesi çok da gerekli değil; ama siz okuduğunuzda, onun cemaat ve camia kavramlarını “ümmet” anlamında kullandığını görüyorsunuz. Zaten Beyanname’nin yayımlanmasından sonra, arkadaşlarıyla beraber kendilerine atfedilen cürüm, “İslâmî devlet kurma!” O da diyor ki, “Ben, Beyanname’de böyle bir şey söylemedim.” Gerçekten de, Beyanname’de böyle bir ifadeye rastlanmıyor. Fakat okuduğunuzda, bir “ümmet” modelini önemsediğini görüyorsunuz, İslâmî devleti değil; çok önemli bir ayırım bu.

“Ümmet, insanın insana yönelişiyle oluşan müşahhas bir topluluktur.” Tabi bunlar, bir hukuk sisteminin de unsurlarını ifade ediyor. Bakın, yeni oluşturulacak hukuk sistemi; eğer DAYTON olmasaydı muhtemeldir ki, böyle bir hukuk sistemini bu İslâmî bakıştan alarak kuracaktı bu insanlar:

Ümmet, İnsanın İnsana Yönelişi ile Oluşan Müşahhas Topluluktur

- Üyeleri arasındaki maddî ilişkilere sahip soyut bir topluluk vasfındaki bir toplumun aksine cemaat, insanlar arasındaki irtibatın doğrudan, şahsî ünsiyet ile korunduğu, ruhî mensubiyet temeli üzerine kurulu manevî, müşahhas bir topluluktur.
- Burada toplumda herhangi sıradan birinin yine toplumdaki herhangi sıradan bir başkasına yönelişi değil, insanın insana yönelişi vardır. İnsanlar arasında tanış olmanın ve onları birbirine daha yakın hale getirmenin bir aracı olarak cemaat, teknoloji ve gelişen şehirleşmenin doğurduğu yalnızlık ve yabancılaşma ruhundan kurtulmaya yardım ederken, toplumun iç âhenk ve dayanışmasına katkıda bulunur.

“Üyeleri arasındaki maddî ilişkilere sahip soyut bir topluluk vasfındaki bir toplumun aksine cemaat, insanlar arasındaki irtibatın doğrudan, şahsî ünsiyet ile korunduğu, ruhî mensubiyet temeli üzerine kurulu manevî, müşahhas bir topluluktur.”

Burada, ümmetin yapısallığını ifade ediyor. Evet,

“Burada toplumda herhangi sıradan birinin yine toplumdaki herhangi sıradan bir başkasına yönelişi değil, insanın insana yönelişi vardır. İnsanlar arasında tanış olmanın ve onları birbirine daha yakın hale getirmenin bir aracı olarak cemaat, teknoloji ve gelişen şehirleşmenin doğurduğu yalnızlık ve yabancılaşma ruhundan kurtulmaya yardım ederken (ki, cemaatleşme veya cemaat), toplumun iç âhenk ve dayanışmasına katkıda bulunur.”

Bakın, bu çok önemli. Amerika'da herhangi bir vatan-daş herhangi bir sebeple işinden atıldığında, tek bir seçeneği vardır; nedir o seçenek? İntihar etmek! Ona artık herhangi bir komşusunun veya kuruluşun yardım etmesi söz konusu değil; çünkü böyle bir mede-niyet üzerinde kurulmuş bir devlet değil. Fakat İslâm toplumu, İslâm medeniyeti bir "Vakıf Medeniyetidir"; bu çok önemli. Göçmen kuşların yuvalarını bile düşünerek, tedbirler almıştır, vakıf kurmuştur. İşte bunu oluşturan nedir? Cemaattir; peki o cemaati oluşturan nedir? Ümmet bilincidir:

"Bunun yanında cemaat, güç kullanmayan (zorla da-yatmayan) ama yine de sosyal ya da moral normların potansiyel ihlalcilerine karşı etkin şekilde işleyen bir tür kamuoyu yaratır."

Geçen haftaki bölüme geçiyorum, biraz önce de söy-ledim; cezalandırma yöntemiyle, sosyal koruma yön-temini bir karma yöntem gibi, ikisini kendi içinde ba-rındıran bir hukuk düzeninden bahsediyor. Ve bunu nasıl yapıyor? Bir kamuoyu yaratarak yapıyor, sadece bir hukuk kuralı dayatarak yapmıyor. Yani sosyal ko-rumayla, cezalandırma yöntemini iki ayrı hukuk anla-yışı ve uygulamasını iki ayrı şekilde motamot da uygu-lamıyor. Bunu birleştiriyor; ama önce bunu kaldırabi-lecek, bunu anlayabilecek bir kamuoyu da oluşturuyor. Çok güzel bir şey söylüyor, "**Cemaat, güç kullanma-yan...**"

Bakın cemaatin güç kullanma özelliği yok; kimin var? Siyasi iradenin/devletin var. O gücü ona kim veriyor? İnsanlar veriyor. Batıda kim veriyor? Kendi alıyor! Ne diyor Weber? Devlet, "şiddet tekeline elinde tutandır". Halbuki ümmet, kendi yetkisini ona vermi-

yor. Ne kadar bir süre için? Hayatıyla sınırlı olmak üzere. Devlet başkanının veya Halife'nin hayatıyla sınırlı olacak şekilde kanun yapma, yargılama, cezalandırma yetkisini ona veriyor ve bu yetkiyi de onun hayatı süresince veriyor. O öldükten sonra; artık o yetkiyi, yeniden birisi alana kadar kimse kullanamıyor. Cumhur kendi yöneticisini kendi seçiyor. Fakat dört halifeden sonra saltanata dönüştürerek o yetkiyi gasp ediyor.

Müminler, Birbirlerini Yıkayan İki El Gibidir

- Bunun yanında cemaat, güç kullanmayan ama yine de sosyal ya da moral normların potansiyel ihlalcilerine karşı etkin şekilde işleyen bir tür kamuoyu yaratır. Cemaatte kimse tek başına değildir. Ve bu iki anlamda böyledir:
  - Kişi ne her istediğini yapmada tek başınadır,
  - ne de manevî ve maddî destek bulmada kendi başına yalnız bırakılmıştır.

Ve tabi, Ümmet bilinci... Aliya ve arkadaşlarına göre cemaat [ümmet] **"Bir kamuoyu yaratıyor"**; bu, çok önemli: **"Kamuoyu cemaatteki kişileri tek başına bırakmıyor; bu iki anlamda böyledir: Kişi ne her istediğini yapmada tek başınadır, ne de manevî ve maddî destek bulmada kendi başına yalnız bırakılmıştır."** Biraz önce söylediğimiz gibi; yani başıboş/özgür bırakmıyor, "Ne yaparsan yap!" demiyor; o kamuoyu onun karşısına çıkarak onu tedip ediyor, ayıplıyor, engelliyor. Bunun formülasyonu nedir? **"Emr-i bilmaruf, nehyi anilmünker"** Bence bu, İslâm'ın altıncı şartı: Birazdan söyleyecek:

“Eğer bir Müslüman diğerlerinin varlığını hissetmiyorsa, o Müslüman toplum başarısızdır.”

Bakın, “fert” demiyor; onun için, “Emr-i bilmaruf, nehy-i anilmünker” farzdır. Yine bir “Vakıf Medeniyeti” olmak da farzdır, Müslüman toplumun başarısı için; bu da çok önemli. Yani yaptırımlar açısından tek başına değildir, yükümlülükleri vardır; ama bu yükümlülüklerine karşın yalnız bırakılmaz beslenir, desteklenir. Hangi anlamda? Bahşedilmiş haklar anlamında. Yani kişinin doğuştan vazgeçilmez hakları vardır, bu konuda yalnız bırakılmamıştır, kendi haline terk edilmemiştir. Bunun, bizdeki karşılığını kim söyleyecek? Şefaath zinciri...

Zor Kullanma ve Yasa Sadece Adaletin Araçlarıdır

- İslâm insanın insana tabî ve samimi olarak el uzatmasını ister. Bu tahakkuk edinceye kadar hakikaten hiçbir şey başarılı değil.
- İslâm, devletin insanı bir diğerinden korumak için güç ile müdahale etme mecburiyetinde olması durumunun devam ettirilmesi anlayışında değildir. Bu, İslâm’ın ancak şartlı ve geçici olarak kabul edebileceği bir durumdur. Zor [icbar, güç kullanımı] ve yasa sadece adaletin araçlarıdır. Adaletin bilfiil kendisi insanların gönlünde yer alır, aksi takdirde mevcut değildir.

Zor kullanma ve yasa sadece adaletin araçlarıdır; bakın, adaletin kendisi değil, bu ayrım çok önemli. Peki adalet nedir? Adalet, bir şeyi ait olduğu yere yerleştirmektir, en basit amele tarifıyla. Pozitif hukukta, adaletin kendisi “zor” kullanmadır; hâlbuki burada “adalet” tam anlamıyla bir “ide” olarak görülüyor:

“İslâm insanın insana tabîi ve samimi olarak el uzatmasını ister. Bu tahakkuk edinceye kadar hakikaten hiçbir şey başarılmış değildir. İslâm, devletin insanı bir diğerinden korumak için güç ile müdahale etme mecburiyetinde olması durumunun devam ettirilmesi anlayışında değildir. Bu, İslâm’ın ancak şartlı ve geçici olarak kabul edebileceği bir durumdur. Zor [icbar, güç kullanımı] ve yasa sadece adaletin araçlarıdır. Adaletin bilfiil kendisi insanların gönlünde yer alır, aksi takdirde mevcut değildir.”

Yani adalet yerine oturduğu anda, zor kullanma ve yasa, ortadan kalkar. Artık yasayı düşünemezsiniz; neden? Çünkü adalet yerini bulmuştur. Zor kullanmak diye bir şey söz konusu olmaz; yani “Ben bunu çöktürdüm, biraz daha burnu sürtsün, adaletin ne demek olduğunu anlasın!” Böyle bir şey yok; evet adalet, bilfiil kendisi insanların gönlünde yer alır.

İnsanların Eşitliği

- Büyük öneme sahip iki hakikat —Ulûhiyetin birliği ve bütün insanlığın eşitliği— Kur’an tarafından öylesine açık ve net şekilde vazedilmiş bulunmaktadır ki, sadece tek bir lafzî yoruma sahiptir:

Bir olan Allah’tan başka ilah yoktur; hiçbir seçilmiş halk, ırk ya da sınıf yoktur; tüm insanlar eşittir.

- İslâm insanların, sınıf gibi madden objektif ölçülere göre bölünmesini ve gruplanmasını kabul edemez. Bir imanî ve ahlâkî hareket olarak İslâm, ahlâkî ölçütü içermeyen herhangi bir ayrımı, kabul edilemez bir durum olarak telâkki eder. İnsanlar —eğer hakikaten farklı iseler— esas itibariyle hakikat indindeki halleri bakımından tefrike tâbi tutulmalıdır. Ki bu, ruhî ve ahlâkî değerleri itibariyle tefrik demektir. (Kur’an, 49/13)

- İnsanlar arasında ulus temelinde veya diğer kategori-
leştirme ve tefrikte bulunma gibi, sınıf ayırımı da aynı
şekilde gayri adildir, ahlâken ve insanî açıdan kabul
edilemez mahiyettedir.

“Büyük öneme sahip iki hakikat —Ulûhiyetin birliği ve bütün insanlığın eşitliği— Kur’an tarafından öylesine açık ve net şekilde vazedilmiş bulunmaktadır ki, sadece tek bir lafzî yorumu sahiptir: Bir olan Allah’tan başka ilah yoktur; hiçbir seçilmiş halk, ırk ya da sınıf yoktur; tüm insanlar eşittir.

İslâm insanların, sınıf gibi madden objektif ölçülere göre bölünmesini ve gruplanmasını kabul edemez. Bir imanî ve ahlâkî hareket olarak İslâm, ahlâkî ölçütü içermeyen herhangi bir ayırımı, kabul edilemez bir durum olarak telâkki eder. İnsanlar —eğer hakikaten farklı iseler— esas itibariyle hakikat indindeki halleri bakımından tefrike tâbi tutulmalıdır. Ki bu, ruhî ve ahlâkî değerleri itibariyle tefrik demektir.”

İslâm hukukla gelmezse, kılıçla gelir; kılıçla gelince de İslâm oluyor mu? Teslimiyet, iradidir. İradi olmayan teslimiyet nedir? Köleliktir, esarettir ve rehin olmaktır. Burada ayeti kerimeyi okuyalım:

*“Ey insanlar, doğrusu sizi bir erkekle bir dişiden yarat-
tık ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabi-
lelere ayırdık; muhakkak ki, Allah yanında en değerli ve
en üstününüz, O’ndan en çok korkanızdır. Şüphesiz
Allah, bilendir ve her şeyden haberdar olandır.” (49/13)*

Evet, hiçbir sınıf ayırımını kabul etmeyen bir anlayış sergileniyor burada. Devam ediyor:

“İnsanlar arasında ulus temelinde veya diğer kategori-
leştirme ve tefrikte bulunma gibi, sınıf ayırımı da aynı

şekilde gayri adildir, ahlâken ve insanî açıdan kabul edilemez mahiyettedir.”

Aliya önceki bölümlerde demişti ki, İslâm başka hiçbir ideolojik sistemle beraber de olamaz, ondan etkilenemez de...

Müslümanların Kardeşliği

- “Müminler ancak kardeştirler” (49/10) Bu mesajda Kur’an, bir hedefe işaret eder. Ki bu hedef, uzak olması münasebetiyle, ileriye doğru daim bir hareket için ilham verir.
- Bu düsturda, gerçek hayatta Müslümanlar arasındaki ilişkilerin, bünyesinde çok daha fazla kardeşlik hususiyet ve unsurlarını ihtiva etmesi için, İslâm toplumunun uygun müesseseler oluşturmaya ve müşahhas tedbirler almaya hem selahiyattar hem de mükellef kılınmasını görürüz.
- Burada en çarpıcı örnek olarak büyük mülk sahipliği ve sosyal durumdaki farklılıklar ile feodalizmden söz edelim. Feodalizmde vasal ve onun feodal beyi arasındaki ilişki kardeşçe bir ilişki olmayıp, bir tebaalık ve bağımlılık ilişkisidir. Bu sıfatla da, ilişkinin keyfiyeti, Kur’an’a ve mezkûr prensibe doğrudan bir zıddiyet teşkil eder.

Bir diğer önemli kural olarak da, müminlerin kardeşliğini vurgulayan ayet ki, bu ayetin tamamını okuyayım size:

“Müminler ancak kardeştirler; öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki, rahmete eresiniz.” (49/10)

Burası da çok önemli:

“Bu mesajda Kur’an, bir hedefe işaret eder. Ki bu hedef, uzak olması münasebetiyle, ileriye doğru daim bir hareket için ilham verir.

Bu düsturda, gerçek hayatta Müslümanlar arasındaki ilişkilerin, bünyesinde çok daha fazla kardeşlik hususiyet ve unsurlarını ihtiva etmesi için, İslâm toplumunun uygun müesseseler oluşturmaya ve müşahhas tedbirler almaya hem selahiyattar hem de mükellef kılınmasını görürüz.”

Bu müesseselerin adı nedir? Kardeşliğin gelişmesine hizmet eden müesseseler, Vakıflardır. Biliyorsunuz, İslâm medeniyeti bir vakıf medeniyetidir:

“Gerçek manada bir İslâmî idarenin bütün Müslümanların kardeşliği prensibine referansta bulunarak getirebileceği tedbirler, inisiyatifler ve yasaların sayısı ve çeşidi fiilen sınırsızdır.”

Şimdi bu, boşluk doldurmak için kullanılmış bir ifade değil; son derece felsefi bir ifade.

Bakın, Beyanname'nin kullandığı bütün cümleler çok net cümleler... Ve Ömer Behmen ki, (geçenlerde vefat etti, Allah rahmet etsin) bu **Beyanname**'yi kaleme alan⁴ o; ama kaleme alırken hep beraber oturuyorlar, konuşuyorlar, tartışıyorlar ve o tartışmayı cümlelere döküyor, Behmen. Aliya ise, Behmen tarafından kaleme alınan bu **Beyanname**'nin bir tek cümlesine bile itiraz edemediklerini ifade etmekten kendini alamıyor. Onun için diyor ki,

⁴ Yukarıda da ifade ettiğim üzere Bosna'ya ikinci seyahatimde görüştüğüm Sayın İsmet Kasumagiç, **Beyanname**'yi kaleme alanın Ömer Behmen'in ağabeyi Salih Behmen olduğunu söyledi.

“Bu Müslümanların kardeşliği, ileriye doğru daim bir hareket için ilham verir!”

Yani, bir düşünce sistemi (bu düşünce sistemi siyasi olabilir, itikadi olabilir; hukuk sistemi için bir araya gelmiş insanlar olabilir, çok farklı işleri yapmak üzere; ama) genel itibariyle bir ümmet bilinci içersinde, bir “hayır işi yapan topluluk” anlamında bu kardeşlik hedefi, bu kardeş olma hedefi ileriye doğru bir sürekli mücadeleyi, bir sürekli ilhamı da beraberinde getiriyor. Çünkü, bu kardeşlik hedefi bir an unutulduğunda veya gözardı edildiğinde o hareket ve o düşünce sistemi kesin olarak yara alır. Evet, bu kardeşlik anlayışının zafiyetini ifade ediyor; nedir?

“Burada, en çarpıcı örnek olarak büyük mülk sahipliği ve sosyal durumdaki farklılıklar ile feodalizmden söz edelim.”

Şimdi, kademe kademe İslâm'ın prensiplerini; bu, sosyal anlamdaki net prensiplerini koyacak. Onlardan bir tanesi, ekonomik olarak alırsanız zengin-fakir ayırımı; toprak sahibi veya bürokratik anlamda alırsanız, ast-üst ayırımı gibi. Ne diyor?

“Feodalizmde vasal (bir senyöre bağlı küçük senyör) ve onun feodal beyi arasındaki ilişki kardeşçe bir ilişki olmayıp, bir tebaalık ve bağımlılık ilişkisidir. Bu sıfatla da, ilişkinin keyfiyeti, Kur'an'a ve mezkûr prensibe doğrudan bir zıddiyet teşkil eder.”

Bu, bir örnek; şimdi bunun karşısında, olması gereken şeyi söylüyor, bu da Müslümanların birliği.

Müslümanların Birliği

- İslâm, ümmet ilkesini; yani bütün Müslümanların — dini, kültürel ve siyasal— tek bir topluluk içinde birleşme istikâmetini ihtiva eder. İslâm bir milliyet değildir, fakat mezkûr topluluğun milliyet-üstü olmaklık vasfıdır.
- İster düşüncelerle (tarikât, mezhep, siyasî parti vb.) ilgili olsun, ister maddî hususlarda (zenginlikte farklılıklar, sosyal durum vb.) olsun, bu toplulukta insanları bölen her şey birlik ilkesine ters olup bu münasebetle sınırlanması ve ortadan kaldırılması gerekir.
- Bugünkü İslâm dünyasında İslâmî ve gayri İslâmî istikametler arasında sınır çizgisini belirleyen iki husustan birincisi İslâm, ikincisi Panislâmizmdir. Bir topluluğun dâhilini ne kadar İslâm tanzim ediyor ve dış ilişkilerini de ne kadar Panislâmizm tanzim ediyorsa, bu topluluk da o kadar İslâmî'dir. İslâm o toplumun ideolojisi, Panislâmizm de siyasasıdır.

“İslâm, ümmet ilkesini; yani bütün Müslümanların — dini, kültürel ve siyasal— tek bir topluluk içinde birleşme istikâmetini ihtiva eder.”

Şimdi bunu okuduğumuzda ne çıkıyor? Ümmet çıkıyor, bir cemaat çıkmıyor. “Bütün Müslümanlar” deyince, İslâm coğrafyasında yaşayan bütün Müslümanlar kastediliyor. O halde,

“İslâm bir milliyet değildir, fakat mezkûr topluluğun milliyet-üstü olmaklık vasfıdır.”

Bakın, milliyetin inkârı da yok; milletler var, milliyetler var ama İslâm veya İslâm'ın oluşturmak istediği ümmet, bütün bu milliyetlerin üstünde bir vasıftır:

“İster düşüncelerle (tarikât, mezhep, siyasî parti vb.) ilgili olsun, ister maddî hususlarda (zenginlikte farklılıklar, sosyal durum vb.) olsun, bu toplulukta insanları bölen her şey birlik ilkesine ters olup bu münasebetle sınırlanması ve ortadan kaldırılması gerekir.”

Bunun da kurumlarını anlatacak biraz sonra. Şimdi, “Müslüman olması” diyor ya; peki bu sınır çizgisini ne koyacak? Bakın, biraz ilerde zekâtı ve faizi anlatacak; bunlar, bu sınırlamaların birkaç tanesi. Ama birincisi, Panislâmizm. Çok enteresan; yani her işin içinde ve başında (ne diyordu) siyaset vardır. Bu sınırlama için gerekli olan bir numaralı olgu Siyasal İslâm’dır. Eğer Siyasal İslâm olmaz ise, bu sınırlamaları koymazsınız; bu farklılıkları yaşarsınız ve bu bölünmüşlüğü yaşarsınız. Ne diyor?

“Bugünkü İslâm dünyasında İslâmî ve gayri İslâmî istikametler arasında sınır çizgisini belirleyen iki husustan birincisi İslâm, ikincisi Panislâmizmdir. Bir topluluğun dâhilini ne kadar İslâm tanzim ediyor ve dış ilişkilerini de ne kadar Panislâmizm tanzim ediyorsa, bu topluluk da o kadar İslâmî’dir. İslâm o toplumun ideolojisi, Panislâmizm de siyasasıdır.”

Şimdi oradaki İslâmcılık, bu gebertilmeye çalışılan İslâmcılık anlamında mı? Hayır, değil; bu, ümmetin birliğini sağlama ve (zengin-fakir ayırımının ortadan kaldırılması, siyasi bağımlılık) sadedinde bütün bunları ortadan kaldıran, içerideki manevi birliğin sağlanması, dışarıda da Panislâmist anlayışın yerli yerine oturmasıdır. İslâmcılığı anlamak için, herhalde Afgani’yi, Abduh’u ve o çizgiyi ve ondan sonrakileri iyi anlamak lazım. Onlar İslâm toplumunun “manevi dinamiklerini düzenlemek amacıyla” Panislâmizmden veya İslâmcılıktan istifade etmediler; doğrudan Halifeyle muhatap

oluyorlardı, gidip kahvelerde propaganda yapmıyorlardı. İşin en tepesindeki insanları ve aydınları bir ümmet bilinci içersinde ve hilafet makamının önderliğinde bir mücadele örneği sergilemesi için tahrik ediyorlardı. Aliya; “Ben/biz, Panislâmizm’den bunu anladım/anladık” diyor. Toplum içerisindeki tecdid hareketini esas alsaydı, biraz önceki sayfalarda Panislâmiz’mi kullanması gerekiyordu ki, orada kullanmıyor. Burada dış ilişkiler ve ümmetin siyasi birliği noktasında Panislâmist bir anlayıştan bahsediyor. Bu anlamda İslâmcılık; evet, kabul edilen bir İslâmcılıktır.

İslâmcıların bir başka yönü daha vardır (tartışılan taraf biraz da burasıdır) ki, İslâmcılar modernisttir; yani biraz evvel yukarıda söylüyordu, araç ve formların mutlak İslâmiliğini kabul etmez bir anlayışları vardı. Araç ve normlar değişirler ve kullanılabilirler; bunlar İslâmi değildir, İslâmi olan bu araçların üretim tarzıdır, doğrudur. Haramla üretilmezler, faizle üretilmezler, fuhuşla üretilmezler veya bu anlamda İslâm’ın kabul etmediği yöntem ve anlayışlarla üretilmezler. İslâmi yöntemlerle üretilmişlerse, bu araçlar kullanılabilir. Bu anlamda bir modernist anlayışa sahiptirler. Bununla ilgili farklı şeyler de söylüyor ileriki satırlarda, göreceğiz. ...

MÜLKİYET

- İslâm özel mülkiyeti kabul etmekle beraber, yeni İslâm toplumu ittifakla tüm temel sosyal servet kaynaklarının ve bilhassa doğal kaynakların halkın mülkiyetinde ve halkın tüm üyelerinin hizmetinde olması gerektiğini ilan etmek durumunda olacaktır. Zenginlik kaynaklarının sosyal denetimi, bir yandan haksız zen-

ginleşme ve ferdî kudret birikimini önlemek ve diğer yandan da —topluluğun, halkın hayatında organize bir toplumun giderek artan şekilde oynadığı rolü üsleneceği— hayatın muhtelif sahalarına ilişkin gelişme programlarının tahakkukuna yönelik maddî bir temel sağlamak için zaruridir.

- “Özel mülkiyet, Kur’an’ın açık bir emrine dayanan bir başka tahdide daha tâbidir; mülkiyetin hayra kullanılması gerekliliği (Kur’an, 9/34)⁽¹⁾ Bu münasebetle İslâm, özel mülkiyeti Roma Hukukunda anlaşıldığı şekliyle kabul etmez.

⁽¹⁾ Tevbe, 34: “Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve rahiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engeller. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu; işte onlara elem verici bir azabı müjdele.” (Kur’an, 9/34)

Bu insanlar bir İslâmî toplum, bir de İslâmî yönetim düşüyorlar; o yüzdende bu tür kavramları kullanıyorlar. Bunu yaparken de bir tarihi gerçeklikten; yani —İslâm kabulünden ve yaşantısından ve İslâm’ın siyasi, ekonomik, toplumsal olarak yaşanmışlığından— yola çıkarak bir gelecek tasavvuru oluştururken, çok önemli kurumlar vardır ki, mülkiyet de bunlardan birisidir. Bir “İslâm” dedi; iki, “Panislâmizm” dedi; üç, “mülkiyet” (özel mülkiyet):

“İslâm özel mülkiyeti kabul etmekle beraber, yeni İslâm toplumu ittifakla tüm temel sosyal servet kaynaklarının ve bilhassa doğal kaynakların halkın mülkiyetinde ve halkın tüm üyelerinin hizmetinde olması gerektiğini ilan etmek durumunda olacaktır. Zenginlik kaynaklarının sosyal denetimi, bir yandan haksız zenginleşme ve ferdî kudret birikimini önlemek ve diğer yandan da —

topluluğun, halkın hayatında organize bir toplumun giderek artan şekilde oynadığı rolü üsleneceği— hayatın muhtelif sahalarına ilişkin gelişme programlarının tahakkukuna yönelik maddî bir temel sağlamak için zarruridir.”

Özel mülkiyet vardır ve İslâm, özel mülkiyete çok önem veriyor; ama özel mülkiyete de bir sınır getiriyor. Peki, bunu sınırlayan şey nedir? Özel mülkiyetin konusu olarak, kamu kaynaklarını (madenler, petrol yatakları ve su kaynakları) almıyor ve “Kamu kaynakları, kamuya aittir” diyor. Yeraltı zenginlikleri ümmete aittir ve ümmetin tüm fertlerinin hizmetinde olması gerekir. İslâm, ümmet kavramının içersine ana unsur olarak Müslümanları, tali unsur olarak Müslümanlaştırılacak bütün insanlığı koyar; bu sebeple yeraltı zenginliklerini de tüm insanlığın malı olarak görür:

“Özel mülkiyet, Kur'an'ın açık bir emrine dayanan bir başka tahdide daha tâbidir; mülkiyetin hayra kullanılması gerekliliği: *“Ey iman edenler biliniz ki, Hahamlardan ve Rahiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve insanları Allah yolundan engeller. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu; işte onlara elem verici bir azabı müjdele.”* (Kur'an, 9/34) “Bu münasebetle İslâm, özel mülkiyeti Roma Hukukunda anlaşıldığı şekliyle kabul etmez.”

Avrupa'da gayrimenkuller kime aittir? Kiliseye, asgari yüzde altmışı kiliseye aittir. Yani kiralık ne kadar mülk varsa, yüzde altmış-yüzde yetmişi kiliseye aittir. Özel mülkiyet bir ayrıcalık, fakat umumun hayrına kullanma mükellefiyetidir; yani bunun veciz ifadesi ne? “Mülk Allah'ın emanetidir”; evet, sana ait ama Allah'ın sana verdiği bir emanet:

Özel Mülkiyet Bir Ayrıcalık Fakat Umumun Hayrına Kullanma Mükellefiyetidir

- Buna mukâbil, özel mülkiyet şeriatta daha az bir ayrıcalık (mal üzerinde tasarruf etme yetkisi) ve daha fazla bir mükellefiyet (umumun hayrına kullanma mükellefiyeti) mevzuudur.
- Gerçek bir İslâmî yönetim için bu farkın pratik neticeleri çok geniştir. Buna ve Kur'an'ın yukarıda zikredilen hükmüne dayanarak, özel mülkiyetin istismarına veya yanlış kullanımına karşı tüm legal ve fiilî tedbirler alınabilir. Adaletsizliğin, eşitsizliğin ve özellikle de, toplumu mahveden ve halkı tabakalara ayıran bir husus olarak sefaletin ortasındaki lüks ve israfın sona erdirilmesi, bir noktada İslâmî düzenin hayatiyetini sürdürmesi meselesi ve onun temsil ettiği ahlakî ve sosyal bakış açısının gerçek değerinin miyârı olacaktır.

“Buna mukâbil, özel mülkiyet şeriatta daha az bir ayrıcalık (ius abutendi [mal üzerinde tasarruf etme yetkisi]) ve daha fazla bir mükellefiyet (umumun hayrına kullanma mükellefiyeti) mevzuudur. Gerçek bir İslâmî yönetim için bu farkın pratik neticeleri çok geniştir. Buna ve Kur'an'ın yukarıda zikredilen hükmüne dayanarak, özel mülkiyetin istismarına veya yanlış kullanımına karşı tüm legal ve fiilî tedbirler alınabilir. Adaletsizliğin, eşitsizliğin ve özellikle de, toplumu mahveden ve halkı tabakalara ayıran bir husus olarak sefaletin ortasındaki lüks ve israfın sona erdirilmesi, bir noktada İslâmî düzenin hayatiyetini sürdürmesi meselesi ve onun temsil ettiği ahlakî ve sosyal bakış açısının gerçek değerinin miyârı olacaktır.”

Bunu kim sağlayacak? Devlet sağlayacak. Peki, bunun arkasından hangi kurum gelecek? Vakıf! Vakıf, bir sonuç.

ZEKÂT VE FAİZ

- Sosyal anlam yüklü tüm İslâmî düzenlemeler içinde bir emir ve bir yasak özellikle anlamlıdır: Zekât emri ve faiz işletilmesinin nehiyi.
- Zekâtla, karşılıklı sorumluluğa dair muhkem ilkeyi ve insanların bir başkasının kaderi ile alakalı sergilediği hemdert olmayı ifade ediyoruz. Bu prensip bir kez ortaya konulunca, toplumun gelişme hızına, ihtiyaçlarına ve beklenmeyen hadiselerle uygun olarak, yeni ve muhtelif hemdert olma biçimlerinin temeli haline gelebilir.
- Bugün Müslüman dünyada zekât her bireyin özel işi olup, mevcut sosyal ve dinî ortamda işlevi sona ermiş durumdadır. Zekâtın yokluğu [gerektiği gibi verilmediği] her yönden aşikârdır. İslâmî düzende zekât, işlemesi mevcut tüm vasıtalar —güç de dâhil— kullanılarak temin edilmesi gereken bir kamu hukuku müessesesidir.

“Zekât’ın emri ve faiz işletilmesinin nehyedilmesi”

“Sosyal anlam yüklü tüm İslâmî düzenlemeler içinde bir emir ve bir yasak özellikle anlamlıdır: Zekât emri ve faiz işletilmesinin nehiyi. Zekâtla, karşılıklı sorumluluğa dair muhkem ilkeyi ve insanların bir başkasının kaderi ile alakalı sergilediği hemdert olmayı ifade ediyoruz. Bu prensip bir kez ortaya konulunca, toplumun gelişme hızına, ihtiyaçlarına ve beklenmeyen hadiselerle uygun olarak, yeni ve muhtelif hemdert olma biçimlerinin temeli haline gelebilir. Bugün Müslüman dünyada zekât her bireyin özel işi olup, mevcut sosyal ve dinî ortamda

işlevi sona ermiş durumdadır. Zekâtın yokluğu [gerektiği gibi verilmediği] her yönden aşikârdır. İslâmî düzende zekât, işlemesi mevcut tüm vasıtalar —güç de dâhil— kullanılarak temin edilmesi gereken bir kamu hukuku müessesesidir.”

Evet, zekât bir kamu hukuku müessesesidir. Zekât, herkesin kendi inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli bir vecibedir. Yani, “Ben istediğim yere, istediğim gibi, istediğim hesapla veririm”; böyle bir şey yok. Devlet gelir, senin malının dökümünü beyan esasına göre ister, hesaplar; zekât miktarını alır ve senin adına devlet bunu kamusal olarak harcar.

Ve faize geliyor:

Faiz alımı yasaklanmak suretiyle (Kur’an, 2/278-279) İslâmî düzenin, yatırılan bir para karşılığında ömür boyu alınan herhangi bir gelirin ve başkasının sırtından geçinme şeklindeki hayat tarzlarının, yani İslâmî kamu düzeninin dayandığı ahlâkî temellere zıt şekilde sırf arazi kaynağına dayanarak servet elde etmenin men’ini ihtiva eden değişmez bir normu vazedilmiştir.

“Faiz alımı yasaklanmak suretiyle İslâmî düzenin, yatırılan bir para karşılığında ömür boyu alınan herhangi bir gelirin ve başkasının sırtından geçinme şeklindeki hayat tarzlarının, yani İslâmî kamu düzeninin dayandığı ahlâkî temellere zıt şekilde sırf arazi kaynağına dayanarak servet elde etmenin men’ini ihtiva eden değişmez bir normu vazedilmiştir.”

Bakın, doğal kaynaklara sahip olmayı, faiz sistemiyle eşit tutan bir anlayış var burada; diyor ki,

“Siz, ömür boyu veya kuşaklar boyu bu maddi varlığa sahip olamazsınız. Bu, faiz yemekle aynıdır. *Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve artık faizin peşini bırakın,*

eğer gerçekten müminler iseniz. Eğer böyle yapmazsanız, o zaman Allah ve Resulü tarafından size savaş açılmış olduğunu bilin. Eğer tevbe ederseniz, sermayeleriniz sizindir. Haksızlık etmezsiniz, haksızlığa da uğramazsınız.” (2/278-279)

Derse burada ara vermeden, birkaç dakikanızı daha alayım müsaadenizle. İslâmi Beyanname'nin üçte ikisini bitirmişiz. İslâmi Beyanname'nin son bölümü de çok önemli; bir İslâmi bakış, sistem bakışını tamamlayan çok nefis bir çalışma. Keşke müstakil bir eser olarak basılsaydı, Müslüman camiaya kazandırılırdı.

Şimdi arkadaşlar; bakın, dikkat çekmek istediğimiz şey şu, daha önceki çalışmalarımızda da bunu söylüyoruz. Müslümanlar, bizim kabullendiğimiz, iştihakla benimsediğimiz bir şeyler yapmışlarsa bu, bizim fitratımıza uygunluğu ifade ediyor. Fıtrata uygunluk, Sünnetullah'ı; yani Allah'ın hayata ve kâinata koymuş olduğu değişmez kuralları ifade ediyor. Ve bizler; hem kabullerimizle ve hem yaşantımızla bu Sünnetullah'ı bozmamak üzere dizayn edilmiş varlıklarız, böyle formatlanmışız. Bu formatı korumanın yolu, bir hukuk sisteminden geçiyor. Eğer sağlıklı bir hukuk sistemine sahip değilseniz, bu formatı koruyamayız; ya biz koruyamayız, dejenere ederiz, ya birileri gelir bizi zorlayarak dejenere ettirirler. Bizi köle olarak almaları, bizi köle yapmaları bile bu Sünnetullah'ı dizayn etme anlamına gelir. Bizi, bu Sünnetullah'a aykırı kullanabilmeleri bu anlama gelir veya bizzat gelip yönetmeleri yine bu anlama gelir.

Şimdi Aliya'yı niye baz alarak bu çalışmayı yapıyoruz? Geçmişte farklı insanları veya farklı çalışmalarını da baz alarak çalışmalar yaptık, gelecekte de yapaca-

ğız... Bu insanlar sonuç almışlar; öyle bir sonuç almışlar ki, 600 yıl Bosna'da yaşayan bir insan unsurunun yok olmasını önlemişler. Bir söz vermiş "Kurucular Meclisi"nde, "Müslümanlar köle olmayacak!" demiş. Ve şunu iddia ediyorum, geçen çalışmada da söylemiştim; bu insanların sadece kabulleri bile, Allah'ın onlara zafer vermesi için yeterlidir belki. Belki de Allah, bu zaferi bu söz üzerine vermiştir; belki, bu sözün devamı olarak yaptıkları hayırlı ameller için vermiştir...

Evet, bir başka ilke, sosyal hayatla ilgili: "Cumhuriyetçilik İlkesi".

CUMHURİYETÇİ İLKE

- İslâm mülkiyet halleri dışında, başka herhangi bir miras prensibi kabul etmediği gibi, mutlak hükümrâlık hakkına sahip herhangi bir kudret de kabul etmez. Allah'ın mutlak iktidarını kabul etmek, başka herhangi bir kâdir-i mutlak kudretin kat'î surette reddi anlamına gelir (Kur'an, 7/3; 12/40) "Hâlık'a itaatsizlik ihtiva eden hususlarda mahlûka itaat edilmez." (Muhammed a.s.)
- İlk ve belki şimdiye kadar tek sahih İslâmî düzenin tarihinde —ilk dört halife döneminde— cumhuriyetçi hükümet sistemine ilişkin üç temel cihet görülebilir. Bunlar, (1) seçilmiş devlet başkanı, (2) devlet başkanının halka karşı sorumluluğu ve (3) umum ve sosyal meselelerde müşterek çözüm mükellefiyetidir. Bu sonuncusu Kur'an (3/159, 42/38) tarafından açık bir şekilde desteklenmektedir. İslâm tarihinde ilk dört idareci ne kral idi ne de hükümdar... Bunlar halk tarafından seçilmişti. Tevârüs usulü halifelik, açıkça tanınmış İslâmî bir siyasal müessesenin, seçim ilkesinin ilgası idi.

Burada da babadan oğla geçen veraset sistemini eleştiren hükümler var. Yani hem varislik şeklindeki sistemi eleştirdiği gibi, hem de cumhuriyetçi ilkeyle veya uygulamayla işbaşına gelmiş insanlara da; ancak doğru yaptığı müddetçe tabi olunacağını söylüyor. Orda İslâm'ın bir prensibi var, hatırlayan var mı? "Masiyetle emrolunmadıkça, itaat gerekir"; ona atıf var burada:

"İslâm mülkiyet halleri dışında, başka herhangi bir miras prensibi kabul etmediği gibi, mutlak hükümlerlik hakkına sahip herhangi bir kudret de kabul etmez. Allah'ın mutlak iktidarını kabul etmek, başka herhangi bir kâdir-i mutlak kudretin kat'î surette reddi anlamına gelir:

'Ey insanlar, Rabbinizden size indirilene uyun ve O'ndan başka dostlara uymayın; ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!' (A'raf, 3) Ve,

'Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar ve sizin ya da atalarınızın taptığı birtakım boş/içeriksiz Rablerden başka bir şey değildir. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir ve gelecek sadece Allah'ın tekelindedir. Ve yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru gidiş de budur; fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor.' (Yûsuf, 40)

"Hâlık'a itaatsizlik ihtiva eden hususlarda mahlûka itaat edilmez." (Muhammed a.s.)

İlk ve belki şimdiye kadar tek sahih İslâmî düzenin tarihinde —ilk dört halife döneminde— cumhuriyetçi hükümet sistemine ilişkin üç temel cihet görülebilir.

Üç temel cihetten bahsediyor burada:

- (1) seçilmiş devlet başkanı,
- (2) devlet başkanının halka karşı sorumluluğu ve

(3) umum ve sosyal meselelerde müşterek çözüm mükellefiyeti.

Bu sonuncusu Kur'an tarafından açık bir şekilde desteklenmektedir:

"Sen o zaman, sırf Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın; eğer katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Onları bağışla ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Yapacağın işlerde onlara da danış. Bir kere de azmettin mi, artık Allah'a dayan; muhakkak ki, Allah kendine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmran, 159)

"Onlar, Rablerinin davetini kabul ederler ve namazı dosdoğru kılarlar; onların işleri de kendi aralarında istişare iledir ve kendilerine verdiğimiz rızktan Allah yolunda harcarlar." (Şûra, 38)

Evet, "İslâm tarihinde ilk dört idareci ne kral idi ne de hükümdar... Bunlar halk tarafından seçilmişti. Tevârüs usulü halifelik, açıkça tanımlanmış İslâmî bir siyasal müessesenin, seçim ilkesinin ilgâsı idi."

ALLAH'TAN BAŞKA İLAH YOKTUR

- İslâmî bir düzen tesisinin müstesna ve ulvî bir gaye olarak göz önüne alınması ölçüsünde, işgal ettiği mevki ya da sahip olduğu vasıflar ne olursa olsun kamusal erkânın masuniyetini daha bir katıyetle reddederiz. Bu manada İslâmî düzen mutlak otorite (programa ilişkin) ile mutlak demokrasinin (şahsa ilişkin) bir sentezidir.
- İslâm hiç kimseyi her şeyi gören, her şeyi bilen yanılmaz ve bâkî kabul etmez. Hz. Muhammed kendisi de yanılabilir idi ve bu sıfatla da ikâza muhatap oldu. (Kur'an, 80/1-12) Bu bakımdan Kur'an realist, adeta destanî insan anlayışı karşıtı (anti-heroic) bir kitaptır.

Kişilikleri putlaştırma, hem Doğuda hem Batıda geçmişte olduğu gibi bugün de sık sık görülen bir putperestlik türünü temsil etmesi münasebetiyle, İslâm'a tamamen yabancıdır. (Kur'an, 9/31) İnsanın değerinin gerçek miyârı onun şahsî hayatı ve topluma kattığı ile toplumdan aldığı arasındaki nisbettir. Her türlü ta'zim ve şükür sadece Allah'a mahsus olup, insanın gerçek değeri konusunda ancak O hüküm verebilir.

“İslâmî bir düzen tesisinin müstesna ve ulvî bir gaye olarak göz önüne alınması ölçüsünde, işgal ettiği mevki ya da sahip olduğu vasıflar ne olursa olsun kamusal erkânın masuniyetini daha bir katıyetle reddederiz. Bu manada İslâmî düzen mutlak otorite (programa ilişkin) ile mutlak demokrasinin (şahsa ilişkin) bir sentezidir.

İslâm hiç kimseyi her şeyi gören, her şeyi bilen yanılmaz ve bâkî kabul etmez. Hz. Muhammed kendisi de yanılabilir idi ve bu sıfatla da ikâza muhatap oldu.”

- 1) O, suratını astı ve uzaklaştı,
- 2) çünkü kör bir adam o'na yaklaşmıştı!
- 3) Nereden bilebilirsin [ey Muhammed,] belki de o arınacaktı,
- 4) yahut [hakikat] hatırlatılacak ve bu hatırlatma kendisine fayda verecekti.
- 5) Ama kendini her şeye yeterli görene gelince,
- 6) sen bütün ilgiyi ona gösterdin,
- 7) halbuki onun arınmaktan geri kalmasının sorumlusu sen değilsin;
- 8) ama sana büyük bir istekle geleni
- 9) ve [Allah] korkusu ile [yaklaşanı]
- 10) sen görmezden geldin!

11) elbette, bu [mesaj]lar yalnızca birer hatırlatma ve öğütten ibarettir:

12) kim istekliyse O'nu hatırlayıp öğüt alabilir.' (Abese, 1-12)

"Bu bakımdan Kur'an realist, adeta destanî insan anlayışı karşısı [*anti-heroic*] bir kitaptır. Kişilikleri putlaştırma, hem Doğuda hem Batıda geçmişte olduğu gibi bugün de sık sık görülen bir putperestlik türünü temsil etmesi münasebetiyle, İslâm'a tamamen yabancıdır."

'Hahamlarını, rahiplerini, bir de Meryem oğlu Mesih'i, Allah'la beraber rableri olarak gördüler; 47 Oysa, Tek Tanrı'dan başkasına kulluk etmekle emrolunmuş değildiler; (o Tek Tanrı ki,) O'ndan başka tanrı yoktur, (O Tek Tanrı ki,) sınırsız kudret ve izzetiyle, (böylelerinin) O'nun tanrılığında bir pay yakıştırdıkları her şeyden bütünüyle uzaktır, yücedir!' (Tevbe: 31)

"İnsanın değerinin gerçek miyârı onun şahsî hayatı ve topluma kattığı ile toplumdan aldığı arasındaki nisbettir. Her türlü ta'zim ve şükür sadece Allah'a mahsus olup, insanın gerçek değeri konusunda ancak O hüküm verebilir."

Şimdi, çok önemli bir konuya giriyor; Panislâmizm ve tabi bunun karşısındaki anlayışı milliyetçilik olarak görüyor.

PANİSLÂMİZM VE MİLLİYETÇİLİK

- Bugünkü bir İslâmî düzen lehindeki tezlerden birinde, dünyadaki tüm Müslümanları ve Müslüman toplulukları bir araya toplama cereyanının İslâmî düzenin doğal bir fonksiyonu olduğunu söyledik. Bugünkü durum itibariyle, bu Fas'tan Endonezya'ya tropik Afrika'dan

Orta Asya'ya büyük bir İslâmî federasyon inşâ etme mücadelesi demektir.

- Pekala biliyoruz ki, bu vizyondan söz edilmesi aramızdaki belli bir şahsiyet tipini —kendilerini, realistler olarak gören ya da adlandıran insanları— huzursuz eder. Biz de bu hedefi sesli ve âşıkâr şekilde seslendiriyoruz. Biz, Müslüman halkları sürekli bir aşağı konuma mahkum eden, hiçbir çaba ya da umut imkanı bırakmayan bu “realizmi” göz ardı etmeyi tercih ediyoruz.

“Bugünkü bir İslâmî düzen lehindeki tezlerden birinde, dünyadaki tüm Müslümanları ve Müslüman toplulukları bir araya toplama cereyanının İslâmî düzenin doğal bir fonksiyonu olduğunu söyledik”

diyor, bir önkabullerini ifade ediyor.

Kim bunlar? Kendilerinden daha önceki kuşak olan Afgani ve Abduh çizgisi; siyasal İslâm'ı ilk defa bu şekilde, Panislâmizm/İslâmcılık olarak ifade eden insanlar bunlar. Ama o insanların Panislâmizm/İslâmcılık diye ortaya koyduğu şeyler, İslâm coğrafyasındaki ümmetin dirliği gibi. Bunlar halkın içersine karışıp konuşmuyorlardı, bunlar halkın dini duygularını rencide edecek veya şahlandıracak şeyler de söylemiyorlardı; bunlar gelenekle beraber taşınan birtakım dini ritüellerle de uğraşmıyorlardı. Ama onlardan sonraki kuşaklar içersinden bunları yapanlar oldu ve hatta “Siyasal İslâmi düşünceyi” çok laçkalaştıran, bizdeki birtakım örnekler de İslâmcılık adına oldu. Ama İslâmcılığı ilk ortaya koyan insanlar, “ümmet birliği” anlamında bir siyasal model ortaya koyuyorlardı ve bunu kiminle tartışıyorlardı biliyor musunuz? Halife'yle...

Geliyordu Afgani İstanbul'a; randevu almak için günlerce, aylarca çalışıyordu, Abdülhamit'le bu konu-

ları görüşmek üzere. Gidiyordu Afganistan'a, o zamanki Ağa Hanlardan biriyle bu konuları konuşmak için ve Suudi Arabistan'a, liderlerle konuşmak için. Daha sonraları Mısır'da, Abduh'un talebesi Reşit Rıza'dan sonra İslâmcılık, biraz daha bu modernist çizgiye kaymıştır.

Fakat Türkiye'de reddedilen İslâmcılık o değil. Önce-leri Siyasal İslâm, daha sonra çeşitli tarzlarda gelişen İslâmcılık cereyanına karşı bir ret söz konusu; ama bu reddi yaparken de bir ayırım gözetmedikleri için bütün İslâmcıları aynı kefeye koyuyorlar, yanlış olan budur. Bu anlamdaki bir Panislâmist/İslâmcı anlayış siyasal olarak gerekli bir anlayış.

"Evet, "Pekâlâ biliyoruz ki, bu vizyondan söz edilmesi aramızdaki belli bir şahsiyet tipini —kendilerini, realistler olarak gören ya da adlandıran insanları— huzursuz eder. Biz de bu hedefi (Panislâmizmi/İslâmcılığı) sesli ve âşikâr şekilde seslendiriyoruz. Biz, Müslüman halkları sürekli bir aşağı konuma mahkum eden, hiçbir çaba ya da umut imkanı bırakmayan bu "realizmi" göz ardı etmeyi tercih ediyoruz."

Onlar bizi tanımıyorsa, biz de onları tanımıyoruz. Evet, realizm, kaynağını nerden alıyor?

- Kaynağı bu dünyanın güçlülerine olan zaaf ve hayranlıktan gelen bu realizm, efendilerin efendi; vasalların da vasal olarak kalması anlamına gelir. Mamafih tarih, ifade etmiş olduğumuz gibi, sadece sürekli değişimin hikâye edilmesi değil, ayrıca imkânsızın ve beklenmeyen sürekli tahakkukudur.
- Nitekim günümüz dünyasını şekillendirmeye devam eden hemen her şey, elli yıl öncesinde imkânsız görünüyordu.

“Kaynağı bu dünyanın güçlülerine olan zaaf ve hayranlıktan gelen bu realizm, efendilerin efendi; vasalların da vasal olarak kalması anlamına gelir.”

Batı’da senyörlerin bir alt birimine “Vasal” deniyor. Bir diğer ifadesi, mevcut durumu içselleştirmek.

“Mamafih tarih, ifade etmiş olduğumuz gibi, sadece sürekli değişimin tahkiyesi (hikâye edilmesi) değil, ayrıca imkânsızın ve beklenmeyen sürekli tahakkukudur.

Nitekim günümüz dünyasını şekillendirmeye devam eden hemen her şey, elli yıl öncesinde imkânsız görünüyordu.”

REALİZM VE REALİSTLER

- Açıktır ki, iki tür realizm vardır:
  - Bizim realizmimiz ve
  - zayıflarla yüreksizlerin realizmi.
- Müslümanların, ortak problemlerini çözmek için muhtelif şekillerde birleşmeleri ve belli alanlarda koordinasyon ve karşılıklı hareket etmeyi başarmak için tedricen bazı supranasyonal yapılar —ekonomik, kültürel ve siyasal— oluşturmaya yönelmeleri icap eder ki, bundan daha tabii ve reel bir şey olmadığı fikrindeyiz.

Evet, iki tür realizm vardır; bir, bizim realizmimiz. Nedir bu? Tarihi gerçekliğe dayanan; yani geçmişte gerçekleşmiş, olmuş ve yaşanmışsa, gelecekte de olma ihtimali vardır. Yeter ki, şartları yerine getirilsin. Bir de zayıflarla yüreksizlerin realizmi; yani mevcut hale göre bir karar verenlerin realizmi. Mevcut hale bakarak umutsuzluk sergileyenlerin gelecek tasavvuru yok-

tur; o halde yapılacak şey tabii olmaktır, esir olmaktır, köle olmaktır veya vaziyeti idare etmektir.

Realizme geçmeden önce, birinci paragrafa ilişkin bir şeyler söyleyeyim:

Cumhuriyetle beraber, kendilerini realist/pozitivist olarak ifade eden bir kadro çıktı. Ve bir düzen oluşturmaları gerekiyordu; neyle yapacaklardı bunu? Hukukla yapacaklardı; hukuk olmadan yeni bir demokrasi düzeni kuramazsınız. Peki, nasıl bir hukuk düzeni? Kendilerinden önce çalışılmış bir hukuk düzeni var, Hicri ikinci asırdan bu tarafa ve hala yaşayan; dünyanın her tarafında uygulanan, uygulanma imkânı olan ve yenilenen bir ekol hukuk var, bunun karşısında da realistler var. Realistler nasıl bakıyorlar? “Bu hukuk uygulana, uygulana bizi batırdı.” Hukukun uygulanması değil batıran, oradaki siyasal perspektifteki zaaf- lar; bir de medeniyetin kendi kendini belli bir yere kadar tüketmiş olması.

Ama bunu görmeyip, resepsiyon yolunu tercih ettiler; yani bir başka yabancı hukuk sitemini aynen alıp, bu ülkeye adapte etmeye çalıştılar. Bir, zor kabul şeklinde bunu getirdiler; mesela 1926’da bir gecede, Türkiye’deki bütün insanlar nikâhsız sayıldı. Medeni Kanununun Tatbiki Hakkında Kanun Medeni Kanunla beraber, hemen arkasından çıktı; bu tatbikat kanunuyla beraber, herkesin nikâhı geçersiz sayıldı.

Evet, vakıa budur aslında. Peki, niye? Şimdi bu bakışla toplum hissiyatları, toplum kurgusu, toplumun gelenekleri, örf-adet, hukuk hiçbir şey yok; sadece bir realistlik var. Bunun böyle olacağını ve böyle olduğunu da Aliya ve Arkadaşları çok iyi görmüşler ve bu tespitleri yapmışlar.

“Açıktır ki, iki tür realizm vardır: Bizim realizmimiz ve zayıflarla yüreksizlerin realizmi.” Yani bir orijin ortaya koyamamanın... Bakın, Ahmed Cevdet Paşa bir hukukçu değil, bir tarihçi; ama on üç yaşında, fetva yazıcısı olarak başlamış hayata. Türkiye'ye geliyor; kendini geliştiriyor tarihçi oluyor, siyaset adamı oluyor, sonra hukukçu oluyor ve Mecelle'yi yazıyor. Bakın Mecelle, dünyada hiçbir örneği olmayan bir hukuk metnidir. Ön taraftaki ilk yüz maddesi evrensel hukuk kurallarıdır.. Dünyada hiçbir hukuk metni üzerinde üç-beş taneden fazla evrensel hukuk kuralı göremezsiniz; Mecelle'de yüz tane vardır. Bunu yapan birikimi yok gören bir realizm. Çünkü Cevdet Paşa'yı görevden almışlar, yerine başka bir komisyon kurmuşlar; bu komisyon aylarca zevzeklik yapmış. Bakmışlar hiçbir şey yapamıyorlar, tekrar Ahmed Cevdet Paşa'yı getiriyorlar o komisyonun başına ve Mecelle'yi yapıyor, bitiriyor. Bu, bir realizmdir; ama Ahmed Cevdet Paşa'nın realizmi.

Cevdet Paşa şöyle bakıyor: Bir tarihi gerçeklik var; genel itibariyle Hz. Adem'den bu tarafa, ama özel itibariyle Asr-ı Saadet'ten bu tarafa. Bu, yaşanmış tarihi bir gerçekliktir ve ayağını oraya basıyor, bir de gelecek tasavvuru inşa etmiş diğer hareketlere basıyor ve kendini oralara izafe ediyor, oralara atıf yapıyor ve bir pergel gibi öteki ayağıyla geleceği tarıyor ve başarı oluşturuyor. Ahmed Cevdet Paşa, kendinden önceki ekolü bu şekilde devam ettiren yegâne hukuk anlayışına sahip bir adamdır.

Bu, şunu gösteriyor; **“Bizim realizmimiz”** dediği şey, bu tarihi gerçekliğe dayanarak ve o günden bu tarafa gelen (benim, “yaşayan sünnet” diye ifade ettiğim) tarihin o basamaklarına basmadan bir gelecek inşa etmenin imkânsızlığıdır. Bu, Aliya ve arkadaşlarının

söylediği o realistler, böyle bir tarihi gerçekliğe sahip değiller; niye değiller? Çünkü Batı realizmi, kendini aydınlanma ile beraber başlatır. Niye Ortaçağ yok? Çünkü onlar için karanlık; bu yüzden oradan hiç bahsetmezler. Yani kopuk ve kesintili bir tarih anlayışıdır, Batı'nın tarih anlayışı. Ama eski Yunan'ı kabul ederler; hâlbuki o, bir ütopya, o bir mit.

Müslümanlar öyle değil, Müslümanlar bütün tarihi gerçekliklerini ortaya koyarlar, zaaflarıyla beraber. Hatta Kur'an, bizzat o zaafı kendisi söylüyor, o toplumların neden helak edildiğini ki, o toplumlar önce Peygamberler gönderildiği için Müslümanken/bir İslâmi hayat yaşarken daha sonra bozulmaları neticesi mağlubiyet ve helaki yaşadılar. Müslümanlar bu tarihi inkar etmiyorlar ve tabiatıyla, yaşanan fesadı da dile getirerek bir tarih ortaya koyuyor Kur'an-ı Kerim. Ve Müslümanlar, bu tarihi inkâr etmiyorlar. Tarihte Lut kavminin yaşadıklarını reddetmiyorlar; ama İbrahim'in yaşadığını da reddetmiyorlar.

Bunların hepsi bir tarih ve bir gerçekliktir. Bu tarihi gerçeklikten yola çıkarak bir gelecek tasavvuru oluştururken de, kendine güveneceksin; tarihini savunacaksın, yanlışlarını da bileceksin ve tekrar yaşamamaya çalışacaksın. Allah da bu tarihi gerçeklik karşısında insanlara yollarını göstermiş, aklımızı çalıştırmak/kullanmak konusunda defaatle ikazlarda bulunmuş. Aliya ve arkadaşlarının hareketinde bunu çok net görebiliyorsunuz.

Hatta bu tarihi gerçekliğe dayanmış realizmi de dokuyorlar:

Müslümanların, ortak problemlerini çözmek için muhtelif şekillerde birleşmeleri ve belli alanlarda koordinas-

yon ve karşılıklı hareket etmeyi başarmak için tedricen bazı supranasyonal yapılar —ekonomik, kültürel ve siyasal— oluşturmaya yönelmeleri icap eder ki, bundan daha tabii ve reel bir şey olmadığı fikrindeyiz.

Evet, kimler bu realistler?

- Bu fikir, bizim “realistlere” (bunu iradesizler şeklinde okuyun) gerçekten [realiteden] uzak görünür. Bu realistler, bizim realizm anlayışımıza göre yine basbayağı bir gayri tabiiyet ve hatta saçmalık örneğini temsil eden mevcut hâle [statükoya] razıdırlar. Mesela günümüzde, bir araya gelme ve örgütlenme çağında bir halkın —Arapların— on üç ayrı devlete bölünmesi; Müslüman ülkelerin önemli birçok uluslararası meselede karşı cephelerde yer almaları; Müslüman Mısır’ın, Etiyopya ya da Keşmir’de Müslümanların çektiklerine alakasız kalmasının; Arap ülkeleriyle İsrail arasındaki çatışmanın zirvesinde Müslüman İran’ın saldırganla dostça ilişkilerini korumuş olması (Şahlık dönemini kastediyor tabii) ve ilâ ahir...
- Bunların kesinlikle gerçekçi olmadığını, kabul edilemez olduğunu görürüz. Eğer gerçekçi olmayan bir şey varsa o da, Müslümanların birliği değil; bu birliğin olmaması durumudur, aslında bugün gördüğümüz parçalanıp bölünmüşlük ve ihtilaf durumudur.

“Bu realistler, bizim realizm anlayışımıza göre yine basbayağı bir gayri tabiiyet ve hatta saçmalık örneğini temsil eden mevcut hâle [statükoya] razıdırlar. Mesela günümüzde, bir araya gelme ve örgütlenme çağında bir halkın —Arapların— on üç ayrı devlete bölünmesi; Müslüman ülkelerin önemli birçok uluslararası meselede karşı cephelerde yer almaları; Müslüman Mısır’ın, Etiyopya ya da Keşmir’de Müslümanların çektiklerine

alakasız kalmasının; Arap ülkeleriyle İsrail arasındaki çatışmanın zirvesinde Müslüman İran'ın saldırganla dostça ilişkilerini korumuş olması (Şahlık dönemini kastediyor tabii) ve ilâ ahir..."

Bunların kesinlikle gerçekçi olmadığını, kabul edilemez olduğunu görürüz. Eğer gerçekçi olmayan bir şey varsa o da, Müslümanların birliği değil; bu birliğin olmaması durumudur, aslında bugün gördüğümüz parçalanıp bölünmüşlük ve ihtilaf durumudur.

HALK VE ÜTOPYA

- Halkın, ortak irade ve çabayla tahakkuk ettiremeyeceği hiçbir tarihsel amaç —yeter ki tarihsel ya da tabii hakikatlere ters bir gaye olmasın— yoktur.
- Halkın inandığı ve uğruna uğraştığı ütopyanın, ütopya olması sona erer.
  - Diğer yandan bizim zayıf iradeliler ne inanır ne de çalışırlar. Onların zelim "realizm"inin açıklaması bu gerçekte aranmalı.
- Müslümanların birliğinin asla gerçekleşmeyecek bir rüya olduğunu söylediklerinde, onlar ancak kendilerinin hissettiği çaresizliği ifade etmektedirler.
- İmkânsızlık fiili dünyada değil onların kalplerindedir."
  - Bütün Müslümanların birliği fikri, birilerinin icadı değildir, bir reformcu ya da ideologun nafile arzusu da değildir.

"**Halk isterse yapar!**" diyor; ama istisnası, tarihsel ya da tabii hakikatlere ters bir gayede olmasın halk. Ama genelde de halkın davranışına ilişkin olarak, —hani Peygamberimiz (s.a), "**Benim ümmetim yalan üze-**

re ittifak etmez!" diyor ya— burada farklı bir versiyonunu ifade ediyor. Halk yeter ki, tarihsel gerçekliğe aykırı bir durum izlemesin; doğruyu izlediğinde halk, düşüncesini/ütopyasını gerçekleştirebilir. Ve tabii bu gerçekleştirme esnasında artık ütopya olmaktan çıkar, tasavvura veya medeniyete dönüşür:

"Halkın, ortak irade ve çabayla tahakkuk ettiremeyeceği hiçbir tarihsel amaç —yeter ki tarihsel ya da tabii hakikatlere ters bir gaye olmasın— yoktur.

Halkın inandığı ve uğruna uğraştığı ütopyanın, ütopya olması sona erer."

Buradaki kastettiği ütopya, önceleri test edilmemiş; bir arzu, bir istek şeklinde ortaya çıkan şey. Ama irade ve çabasıyla bu ütopyayı tahakkuk ettirdiğinde, artık ütopya olmaktan çıkar. Halil Çonkar'ın burada anlattığı "dar" ve "geniş" anlamda "Ütopya"yı hatırlayın. "Dar anlamda ütopya", Batının; "geniş anlamda ütopya" ise Müslüman tecrübenin ütopyasıydı. Müslüman tecrübenin ütopyasında, ütopyanın bir gelecek tasavvuruna dönüşümü var; bu dönüşümde, gerçek anlamda (iradesizlik anlamında değil, güven anlamında) bir realizm var.

"Diğer yandan bizim zayıf iradeliler ne inanır ne de çalışırlar. Onların zelil "realizm"inin açıklaması bu gerçekte aranmalı.

Müslümanların birliğinin asla gerçekleşmeyecek bir rüya olduğunu söylediklerinde, onlar ancak kendilerinin hissettiği çaresizliği ifade etmektedirler.

İmkânsızlık fiilî dünyada değil onların kalplerindedir."

Arkadaşlar, burada büyük bir iddia var; diyor ki, "Panislâmizm düşüncesi, Panislâmizm düşüncemiz, bu toplulukları bir ümmet bilincine ulaştıracaktır. Bu,

genel anlamda böyledir; ama bunu yapan insanlar, buldukları yerlerde alan çalışmaları yaptılar. Nedir bu alan çalışmaları? Örnek Aliya. Biliyorsunuz Aliya bir hukukçu, sonra bu sosyal hareketlerine devam edebilmek için bir de Ziraat Fakültesini bitiriyor. Ondan sonra da avukatlığa başlıyor. Daha sonra yazdığı "Doğu ve Batı Arasında İslâm" kitabını okuduğunuzda şunu göreceksiniz. Çok realist bir hukuk felsefesi yapıyor orada; bu, bir alan çalışmasıdır. Niye yapıyor bunu? Hukukla alakalı bir gelecek tasavvuru için; ama bu ümmet olma bilincinin bir parçası anlamında, bir alan çalışması yapıyor. Bunu bir ütopya olarak görmüyor. Niye görmüyor? Çünkü fiilen ben bunu yapıyorum; bu artık ütopya olmaktan çıktı. Yapmasam, bir ütopya!

Şimdi bizler de hukuk çalışması yapıyoruz ve çok net şunu söyleyebiliriz; bu insanlar yakın bir gelecekte, kendi aralarındaki iletişimi alan çalışmalarıyla devam ettirmeleri ve iyi beslenmeleri halinde bir ekol olabilirler. Bu bir rüya değil, bir ütopya değil; dünyanın her tarafında ve geçmişte bu olmuş ve olabilir de. Geçmişte olmuş ve tarihi gerçekliği varsa, bu çok net bir gelecek tasavvurudur. Bu tasavvur; bu iman-amel bütünlüğüyle, bu gayretle kuvveden fiile dönüşebilir. Ekol olduktan sonra; artık siz, o ülkenin hukukunu üretebilirsiniz, yapabilirsiniz. Böyle bir kafa yapınız ve gayretiniz yoksa böyle bir ümmet bilinciniz yoksa üniversitede ordinaryüs bile olsanız bütün bildiğiniz kendinizdir ve yakın çevrenizedir, o topluluğa ve o ümmete verebileceğiniz çok fazla bir şey yoktur. Ha, sizin yaptıklarınızdan birileri yararlanacaktır; elbette faydadan hali değildir. Sizin bu gelişmeyi kendi hayatınızda görebilmeniz, bir şehidin mutmainliğini hissedebilmeniz o

iletişim ve o bilinçten geçiyor. Hukuk çalışmalarını bu düşünceyle oluşturduk ve bu bununla beraber yapıyoruz, bu düşünceyle yapıyoruz; rasgele, avara kasnak anlamında bir çalışma değil.

Evet,

“Bütün Müslümanların birliği fikri, birilerinin icadı değildir, bir reformcu ya da ideologun nafîle arzusu da değildir.

Bu düşünceyi biz üretmedik, biz yaratmadık. Daha öncükilerin bir senteziyiz biz”

diyor.

Ama bu sentezi bir organize hale getirme isteğimizi ilan ediyoruz, kamuoyuna deklare ediyoruz. Biz bunu organize hale getiriyoruz, uygulamaya koyuyoruz; haberinizi olsun, gelin bizimle beraber bir çatı altında olun diyoruz. Bir reformcu ya da ideologun nafîle arzusu da değildir. Zaten söylemişti, “nevzuhur değil” diye.

MÜMİNLER ANCAK KARDEŞTİR

- Bu birlik fikri, Kur’an’da ‘müminler ancak kardeşir’ şeklinde çok bilinen bir ayette hüküm altına alınmış olup, Islâm tarafından
  - birlikte oruç tutma,
  - müstesna kutsal mekân olarak Mekke ve Kâbe’ye hac ziyareti ve
  - böylece sağlam, aynı mahiyette bir cemaat olma ve aidiyet duygusu
 meydana getirmek suretiyle insanların zihinlerinde muhafaza edilmiş ve canlı tutulmuştur.

Uzak bir Müslüman ülkede bir felaketi takiben halkın arasına giren birisi, bu sempati ve dayanışma duygusunun ne kadar güçlü olduğunu bizzat görecektir.

“Bu birlik fikri, Kur’an’da ‘*müminler ancak kardeştir*’ şeklinde çok bilinen bir ayette hüküm altına alınmış olup, İslâm tarafından

- birlikte oruç tutma,
- müstesna kutsal mekân olarak Mekke ve Kâbe’ye hac ziyareti ve
- böylece sağlam, aynı mahiyette bir cemaat olma ve aidiyet duygusu

meydana getirmek suretiyle insanların zihinlerinde muhafaza edilmiş ve canlı tutulmuştur.

Uzak bir Müslüman ülkede bir felaketi takiben halkın arasına giren birisi, bu sempati ve dayanışma duygusunun ne kadar güçlü olduğunu bizzat görecektir.”

HALK PANİSLÂMİZMİ

- O zaman nasıl oluyor da, kitlelerin derin hisleri şeklinde kendini gösterdiğinden şüphe olmayan bu “halk Panislâmizmi”, Müslüman ülkelerin gündelik hayatı ve fiilî siyasaları üzerinde pek fazla etkiye sahip olmuyor?
- Neden sadece, ortak bir kadere dair asla gerçek bir idrak doğurmayan bir duygu olarak kalıyor?
- Filistin’de ya da Kırım’da, Sincan’da, Keşmir ya da Etiyopya’da Müslümanların çektiklerine dair haberler her yerde teessür ve tartışmasız kınama hislerine yol açarken, aynı zamanda mevcut hislere oranla hiçbir surette hareket yoktur, ya da zayıftır. Bu hali nasıl açıklayacağız?

Evet, bu ifadeyi ilk olarak Aliya ve arkadaşları kullanıyor; başka bir yerde rastlayan var mı? Ben rastlamadım. “Halk İslâmcılığı”, “Halk Panislâmizmi”; duydunuz mu?

“O zaman nasıl oluyor da, kitlelerin derin hisleri şeklinde kendini gösterdiğinden şüphe olmayan bu “halk Panislâmizmi”, Müslüman ülkelerin gündelik hayatı ve fiilî siyasaları üzerinde pek fazla etkiye sahip olmuyor? Neden sadece, ortak bir kadere dair asla gerçek bir idrak doğurmayan bir duygu olarak kalıyor?”

Ne? “Halk Panislâmizmi!” Şimdi halk Panislâmizmi ne? Sokağınızdaki değil sadece; bütün Müslümanların derin hisleri olarak kardeşliği. Bu aynı zamanda siyasal bir şey, siyasal bir söylemdir. İşte buna Halk Panislâmizmi diyor Aliya ve arkadaşları. Peki, niye bu insanlar böyle dönüşmüyor? Ancak “Halk Panislâmizmi”, kendi içersinde bir değer üretiyor. Padişahlara vs. etki etmiyor; ama bir ümmet bilinci, alttan alta bu Müslüman ümmet içersinde yaşıyor, var yani. Öncülerini ve öncüllerini bulduğunda ne yapıyor? Ortaya çıkıyor.

Bosna'ya gittiğinizde insanların yaşayışlarına bakıyorsunuz; kahve, bar, diskodaki insanların hallerini görünce hayret ediyor, “Allah Allah, Bosna'daki mücadeleyi bu insanlar mı verdi?” diyorsunuz. Ama İslâmi Beyanname'deki ifadeleri düşündüğünüzde veya bildiğinizde, o zaman şöyle söylüyorsunuz: “Ha, demek ki, bu insanların içersinde bir Halk Panislâmizmi var!” Ne zaman ortaya çıkıyor bu? Öncülerini ve öncüllerini buldukları zaman. Öncüllerini kim hatırlatıyor onlara? Öncüleri hatırlatıyor. Bu öncüller, İslâmi Beyanname'nin ilk bölümlerinde anlattığımız öncüller. Bunlar olmadan öncü olunmuyor; öncü olmadan da halk,

öncüllerine sahip çıkamıyor. “Meladi Müslümani”deki insanları düşündüğünüzde, Aliya tek başına bir şey yapamıyor; ama yıllarca arkadaşlarıyla beraber oluşturduğu birliktelikteki bilgi, donanım ve iman-amel bütünlüğü içersindeki ortaya koyulan mücadele zemini bir lider yetiştiriyor. Sonra 1970’de “İslâmi Beyannameyi” okuyanlar arasında bir dalgalanma oluyor Bosna’da; “Doğu ve Batı Arasında İslâm”la bir başka dalgalanma oluyor.

“Filistin’de ya da Kırım’da, Sincan’da, Keşmir ya da Etiyopya’da Müslümanların çektiklerine dair haberler her yerde teessür ve tartışmasız kınama hislerine yol açarken, aynı zamanda mevcut hislere oranla hiçbir surette hareket yoktur, ya da zayıftır. Bu hali nasıl açıklayacağız?”

Bu hali, eğitilmişmiş önderlerle açıklıyorlar. Yani başkaları tarafından eğitilmiş önderlerden bahsediyor ki, bunları “milliyetçi önderler” olarak tanımlıyor.

EGİTİLMİŞ ÖNDERLER

- Bunun cevabı, normal insanların fikriyatına ters gelen bir hakîkatte yatmaktadır: Batıda ya da Batı tesiri altında eğitilmiş önder çevrelerin bilinçli hareketi Panislâmik değil, milliyetçi olmaktadır. Müslüman halkların saik ve iradeleri bölünmüş ve birbirine zıt hale gelmiş olup, bu şartlar altında anlamlı bir hareket imkânsız olurdu; binâenaleyh imkânsız kalacaktır.
- Bu münasebetle çağdaş Panislâmizm esas itibarıyla, şuur ve duyguları bir düzene sokma çabasıdır. Biz neyiz, bunu istemek; biz ne değiliz bunu reddetmek için bir çaba...
- Bu durum çağımız Müslüman dünyasındaki milliyetçiliğin karakterini ve kaderini tayin etmektedir.

“Bunun cevabı, normal insanların fikriyatına ters gelen bir hakîkatte yatmaktadır: Batıda ya da Batı tesiri altında eğitilmiş önder çevrelerin bilinçli hareketi Panislâmik değil, milliyetçi olmaktadır. Müslüman halkların saik ve iradeleri bölünmüş ve birbirine zıt hale gelmiş olup, bu şartlar altında anlamlı bir hareket imkânsız olurdu; binâenaleyh imkânsız kalacaktır. Bu münasebetle çağdaş Panislâmizm esas itibariyle, şuur ve duyguları bir düzene sokma çabasıdır.”

Yani o öncüllerin alt şubeleri olan birikimi bir düzene sokmak:

“Biz neyiz’, bunu istemek; ‘biz ne değiliz’ bunu reddetmek için bir çaba...”

Yani, ilkesellik anlamında bir çalışmadan bahsedildiğini görüyorsunuz. Evet,

“Bu durum çağımız Müslüman dünyasındaki milliyetçiliğin karakterini ve kaderini tayin etmektedir.”

Bu, çok önemli; yani,

“Bu vereceğimiz cevapla biz, dünyadaki veya en azından kendi toplumumuzdaki milliyetçiliğin kaderini tayin edeceğiz.”

diyor. Buradan da milliyetçiliğe geliyor.

HALKSIZ MİLLİYETSİZ MİLLİYETÇİLİK

- Dünyanın her yerinde milliyetçilik yaygın bir halk hareketi, halkın arzularının tebeyyünü (müzik, folklor ve özellikle de dil) biçiminde kendini gösterirken, doğrusu Müslüman dünyada dumura uğramış bir milliyetçilik formuyla ve hatta bir çeşit halksız, milletsiz milliyetçilikle karşılaşılır.

- Mezkûr açıklamanın, fiiliyatta bir yandan genel hissiyatın Panislâmizmi özümsemiş olduğu şeklinde, diğer yandan da milliyetçiliğin bu ÷lkelerde İslâm'ın yerine kâim olarak algılandığı ve her zaman anti İslâmî bir hareketi temsil etmiş olduğu şeklinde gör÷lmesi lazımdır.

- Kendini halkın geçmişi ve gelenekleriyle —ki her zaman ve sadece İslâmîdirler— tabiî bir çatışma içinde bulunan milliyetçi hareketler, bir kısım Müslüman ÷lkelerde, kendilerinden önce gelen sömürgecilere çok benzer şekilde, fiilen bir çeşit gayri-millileştirmeyi sürdürmektedir. Mesela, Arap dilinin durumu, bazı Arap ÷lkelerinde —en azından milliyetçi idarenin tavrı bakımından— İngiliz-Fransız işgali döneminden daha iyi değildir.

Bu, milletleri reddeden, milletlere sahip olmayan (günümüzdeki yaygın) milliyetçilik anlayışını, “İslâmsız vatanseverlik” olarak tanımlıyor.

İSLAMSIZ VATANSEVERLİK

- Konuyla alakalı eğer bir şey yapılmış ise, o da, doğru düzgün bir heyecandan mahrumdur ya da doğmak üzere olan âmillerin işidir (bir mukayese yapılırsa, Yahudiler neredeyse unutulmuş bir dili —İbranice— muvaffakiyetle İsrail'e geri getirdiler).
- Arapçaya karşı bu tavrın nedeni basittir: Kur'an'ın ve İslâm uygarlığının dili olmak sıfatıyla bu dilin, Arabî [Araplara dair] duygulardan, pan-Arabik ya da genel mahiyetli milliyetçi duygulardan ziyade İslâmî hissiyatın enstrümanı olmasıdır.

- Milliyetçilik taraftarları bunu isabetle değerlendirmişler (ya da insiyakî şekilde hissetmişler) ve görülmemiş bir çözüm bulmuşlardır: Kendileri ve idareleri önceki müstevflerin (sömürgecilerin) dilini konuşurlar(!)
- İslâm dünyasında İslâmsız bir vatanseverlik olmaz.

Ulus kardeşliğini öne çıkarıp, ümmet kardeşliğini ötelediği için. İşte Aliya, böyle bir çelişkiyi, “İslâmsız vatanseverlik” olarak değerlendiriyor.

MİLLİYETÇİLİK - İTHAL META

- Başlı başına bu neticeler, Müslüman dünyada milliyetçi düşüncelerin gayri İslâmî kökene sahip olduğunu teyit eder. Milliyetçi öncülerin Amerikan enstitülerinde (özellikle de Suriye Protestan Koleji) ve Beyrut’taki St. Joseph Üniversitesi’nde eğitim almış Suriyeli entelektüeller ve Hıristiyan Lübnanlılardan oluştuğu Ortadoğu’da, bu keyfiyet son derece açıktır.
- Türkiye’de Kemalist hareketin manevî ve tarihsel kökenlerinin bir tetkiki, Endonezya’da Sukarno’nun *pancha silası* (Beş temel ilke)sı, bazı Arap ülkelerindeki BAAS Partisi (özellikle onun bazı uzantıları), Müslüman âlemdeki bütün bir nasyonalist ve “devrimci” gruplar silsilesinin varlığı bu neticeyi teyit eder.
- Milliyetçilik her zaman ithal meta olurken, Panislâmizm her zaman Müslüman halkın kalplerinin derinliklerinden neşet etmiştir.
- Müslüman halkların bu münasebetle milliyetçilikten yana “nasibi” yoktur. Peki, bu vakıya üzölmeliler mi?

“Dünyanın her yerinde milliyetçilik yaygın bir halk hareketi, halkın arzularının tebeyünü (müzik, folklor ve

özellikle de dil) biçiminde kendini gösterirken, doğrusu Müslüman dünyada dumura uğramış bir milliyetçilik formuyla ve hatta bir çeşit halksız, milletsiz milliyetçilikle karşılaşılır.”

İslâm'ın olduğu yerde milliyetçiliğin gelişemeyeceğini burada anlatmaya çalışıyor:

“Mezkûr açıklamanın, fiiliyatta bir yandan genel hissiyatın Panislâmizmi özümsemiş olduğu şeklinde, diğer yandan da milliyetçiliğin bu ülkelerde İslâm'ın yerine kaim olarak algılandığı ve her zaman anti İslâmî bir hareketi temsil etmiş olduğu şeklinde görülmesi lazımdır.

Kendini halkın geçmişi ve gelenekleriyle —ki her zaman ve sadece İslâmîdirler— tabii bir çatışma içinde bulan milliyetçi hareketler, bir kısım Müslüman ülkelerde, kendilerinden önce gelen sömürgecilere çok benzer şekilde, fiilen bir çeşit gayri-millileştirmeyi sürdürmektedir.

Mesela, Arap dilinin durumu, bazı Arap ülkelerinde —en azından milliyetçi idarenin tavrı bakımından— İngiliz-Fransız işgali döneminden daha iyi değildir. Konuyla alakalı eğer bir şey yapılmış ise, o da, doğru düzgün bir heyecandan mahrumdur ya da doğmak üzere olan âmillerin işidir.”

Burada Yahudileri örnek veriyor:

“(bir mukayese yapılırsa) Yahudiler neredeyse unutulmuş bir dili —İbranice— muvaffakiyetle İsrail'e geri getirdiler).”

Bu anlayış Bosna'da neye dönüşmüş, biliyor musunuz? Hiç kimse yabancı dil konuşmuyor Bosna'da; çoğu insan bildiği halde konuşmuyor. Mesela Aliya, çok iyi İngilizce bildiği halde BM'de Boşnakça konuşuyor, kızı

tercüme ediyor. Sadece Boşnaklar değil, Sırp lar ve Hırvatlar da aynı şekilde hareket ediyorlar.

Evet, burada Arapçanın önemine bir vurgu var:

“Konuyla alakalı eğer bir şey yapılmış ise, o da, doğru düzgün bir heyecandan mahrumdur ya da doğmak üzere olan amillerin işidir (bir mukayese yapılırsa, Yahudiler neredeyse unutulmuş bir dili —İbranice— muvaffakiyetle İsrail’e geri getirdiler).

“Arapçaya karşı bu tavrın nedeni basittir: Kur’an’ın ve İslâm uygarlığının dili olmak sıfatıyla bu dilin, Arabî [Araplara dair] duygulardan, Pan-Arabik ya da genel mahiyetli milliyetçi duygulardan ziyade İslâmî hissiyatın enstrümanı olmasıdır.

Milliyetçilik taraftarları bunu isabetle değerlendirmişler (ya da insiyakî şekilde hissetmişler) ve görülmemiş bir çözüm bulmuşlardır: Kendileri ve idareleri önceki müstevlîlerin dilini konuşurlar(!)

İslâm dünyasında İslâmsız bir vatanseverlik olmaz.

Başlı başına bu neticeler, Müslüman dünyada milliyetçi düşüncelerin gayri İslâmî kökene sahip olduğunu teyit eder. Milliyetçi öncülerin Amerikan enstitülerinde (özellikle de Suriye Protestan Koleji) ve Beyrut’taki St. Joseph Üniversitesinde eğitim almış Suriyeli entelektüeller ve Hıristiyan Lübnanlılardan oluştuğu Ortadoğu’da, bu keyfiyet son derece açıktır.”

Türkiye ile alakalı olarak da,

“Türkiye’de Kemalist hareketin manevî ve tarihsel kökenlerinin bir tetkiki, Endonezya’da Sukarno’nun *pancha silasi*, (Pancha sila: (Beş temel ilke)sı, bazı Arap ülkelerindeki BAAS Partisi (özellikle onun bazı uzantıları), Müslüman âlemdeki bütün bir nasyonalist ve “devrimci” gruplar silsilesinin varlığı bu neticeyi teyit eder.

Milliyetçilik her zaman ithal meta olurken, Panislâmizm her zaman Müslüman halkın kalplerinin derinliklerinden neşet etmiştir.”

sözleriyle en sonunda vardığı sonuç, İslâmcılık veya Siyasal İslâm düşüncesi ümmetin her zaman içinde varolmuş ve bu söküp atılamamıştır. Evet,

“Müslüman halkların bu münasebetle milliyetçilikten yana “nasibi” yoktur. Peki, bu vakıya üzölmeliler mi?”

“Üzölmemeliler” diyor. Evet, Fransa ve Almanya’dan örnek veriyor:

MİLLİYETÇİLİK LÜKS VE PAHALI HALE GELMİŞTİR

- Manevî bir topluluk ilkesinin ulus prensibine üstün olduğu şeklinde aşikâr hakikati bir an için göz ardı edecek olsaydık bile, —bu mesajın kaleme alındığı zamandaki bakış açısından— halklarımıza bu “kabiliyete” erişmeye çalışmamalarını tavsiye etmek durumunda olurduk.
- Fransa ve Almanya’da uzak görüşlü insanlar yurttaşlarına bugün daha az Almanlığı ve Fransızlığı, daha fazla Avrupalılığı telkin ediyorlar. Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşu —her ne kadar ilk bakışta kabul edilemez görünse de— yirminci yüzyıl Avrupa tarihindeki en yapıcı hadisedir.
- Mezkûr supranasyonal yapı Avrupa halklarının milliyetçilik karşısındaki ilk gerçek zaferidir. Milliyetçilik, küçük uluslar, hatta orta ve büyük ölçekli uluslar için bile lüks haline, fazla pahalı hale gelmiştir.

Manevî bir topluluk ilkesinin ulus prensibine üstün olduğu şeklinde aşikâr hakikati bir an için göz ardı ede-

cek olsaydık bile, —bu mesajın kaleme alındığı zamandaki bakış açısından— halklarımıza bu “kabiliyete” erişmeye çalışmamalarını tavsiye etmek durumunda olurduk.

“Fransa ve Almanya’da uzak görüşlü insanlar yurttaşlarına bugün daha az Almanlığı ve Fransızlığı, daha fazla Avrupalılığı telkin ediyorlar. Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşu —her ne kadar ilk bakışta kabul edilemez görünse de— yirminci yüzyıl Avrupa tarihindeki en yapıcı hadisedir.”

Mezkûr supranasyonal yapı Avrupa halklarının milliyetçilik karşısındaki ilk gerçek zaferidir. Milliyetçilik, küçük uluslar, hatta orta ve büyük ölçekli uluslar için bile lüks haline, fazla pahalı hale gelmiştir.

- Modern dünya bir bakıma geçmişle kıyası kâbil olmayan bir gelişmeyle karşı karşıyadır.
- İnanılmaz ölçüde maliyetli eğitim, araştırma, iş dünyası, savunma ve benzeri alanlara dair programlarıyla bu gelişme, şimdiye dek bilinmeyen ve tahmin edilmeyen insan ve kaynakların bir araya getirilmesini icap ettirmekte ve objektif şekilde konuşulacak olursa, sadece büyük uluslara ya da daha doğrusu uluslardan müteşekkil birliklere bir şans vermektedir.
- Avrupa Birliği yolda olmakla beraber, hâlihazırda dünyaya iki birlik —Amerika ve Sovyetler Birliği— hükmetmektedir.
- Çin’in gelişmesi Fransa ve İngiltere’den bayağı çok aşağılardadır, fakat muazzam bir nüfus ve kaynak yoğunluğu sayesinde mevzubahis ülke, cereyan eden yarışta belli bir üstünlük arz eder. Bu durum, gelişmiş ama geniş olan Müslüman dünya için bir şans anlamına gelir.

şimdi, bütün bunlara karşı aşılması gereken sorunlar üzerinde duruyor ve artık,

“Birlikler dönemidir” diyor:

“Avrupa Birliği yolda olmakla beraber, hâlihazırda dünyaya iki birlik —Amerika ve Sovyetler Birliği— hükmetmektedir.

200 milyonluk bir nüfusu bir araya getiremeyen ve GSMH itibariyle 200 milyar dolar —bu rakamlar da inkişafın işaretleridir— kazanan bir toplum, merhale alamaz ve binâenaleyh geri bir durumda kalmaya mahkm olacaktır. Başkalarını ynetememekle kalmayacak, ayrıca kendini yönetmekten de aciz olacaktır. Gelişme hızı belirleyici faktör olmaktan çıkmaktadır. Gelişme hızının yerine bu mutlak rakamlar geçmiş bulunmaktadırdır.

Çin’in gelişmesi Fransa ve İngiltere’den bayağı çok aşağılardadır, fakat muazzam bir nüfus ve kaynak yoğunluğu sayesinde mevzubahis ülke, cereyan eden yarışta belli bir üstünlük arz eder. Bu durum, gelişmemiş ama geniş olan Müslüman dünya için bir şans anlamına gelir.”

NÜFUS (DEMOGRAFİK ENFLASYON)

- Müslüman ülkelerin iktisadî ve kültürel geriliği, nüfuslarındaki hızlı büyüme nedeniyle gün be gün kötüleşiyor. İki Müslüman lke —Mısır ve Pakistan— hâlihazırda dünyanın en yüksek doğum oranına sahip ülkelerdir. Bazı tahminlere göre her yıl 20 milyon Müslüman dünyaya gelmektedir. Artış mevcut oranla devam ederse, Müslüman dünya yüzyılın sonunda mevcut sınırları içinde ikiye katlanacaktır.

- Doğacak milyonları memnuniyetle kabul edip, doyurup, eğitimini sağlayıp, istihdam edebilir miyiz? Aynı ölçüde hızlı iktisadî ve sosyal ilerleme eşlik etmediği takdirde, bu dramatik demografik gelişme potansiyel tehlikeler ve belirsizliklerle doludur.
- Geçen yirmi yıldaki “demografik enflasyon” üretimdeki inkişafı esas itibarıyla massetmiş olup, bu bakımdan Müslüman ülkelerin ekseriyetinde GSMH bugün yirmi yıl öncesindekinden daha aşağı durumdadır. Bu nüfus patlaması Birleşmiş bir Müslüman dünyada bir kudret amili olma yerine, bölünmüş durumdaki Müslüman ülkeler için bir kriz ve umutsuzluk kaynağı haline gelmiş bulunmaktadır.

30-40 yıl sene önceki öngörü burada çok önemli bakın! Bizde nüfus planlaması 60'lı yıllarda başlıyor:

“Müslüman ülkelerin iktisadî ve kültürel geriliği, nüfuslarındaki hızlı büyüme nedeniyle gün be gün kötüleşiyor. İki Müslüman ülke —Mısır ve Pakistan— hâlihazırda dünyanın en yüksek doğum oranına sahip ülkelerdir. Bazı tahminlere göre her yıl 20 milyon Müslüman dünyaya gelmektedir. Artış mevcut oranla devam ederse, Müslüman dünya yüzyılın sonunda mevcut sınırları içinde ikiye katlanacaktır.”

Peki, bu katlamayı karşılayacak bir yapısalılık var mı? Yok! “Dramatik demografik gelişme” diye bunu ifade ediyor:

“Doğacak milyonları memnuniyetle kabul edip, doyurup, eğitimini sağlayıp, istihdam edebilir miyiz? Aynı ölçüde hızlı iktisadî ve sosyal ilerleme eşlik etmediği takdirde, bu dramatik demografik gelişme potansiyel tehlikeler ve belirsizliklerle doludur.

Geçen yirmi yıldaki “demografik enflasyon” üretimdeki inkişafı esas itibariyle massetmiş olup, bu bakımdan Müslüman ülkelerin ekseriyetinde GSMH bugün yirmi yıl öncesindekinden daha aşağı durumdadır. Bu nüfus patlaması Birleşmiş bir Müslüman dünyada bir kudret amili olma yerine, bölünmüş durumdaki Müslüman ülkeler için bir kriz ve umutsuzluk kaynağı haline gelmiş bulunmaktadır.”

PAYLAŞIM

- “Müslüman ülkelerin tek başlarına bu mesele ile uğraşamayacakları aşikârdır. Ancak yeni bir vasıfla — birlik ile— bu durumun karşısında durup, kayıp gerilik ve durgunluk yıllarını telafi edebiliriz. Arapların, Türklerin, İranlıların ya da Pakistanlıların kendi başlarına çözemedikleri şeyleri Müslümanlar bir olarak, ortak, koordineli çaba ile çözebilirler.
- Her Müslüman ülke kendi özgürlüğü ve refahını, ancak tüm Müslümanların özgürlük ve refahını da inşâ ettiği takdirde inşâ edebilir.
- Zengin Kuveyt ve Libya yoksulluk denizi içinde refah adaları olarak yaşayamaz. Bu ülkeler İslâmî dayanışma ve komşu Müslüman ülkelere yardım için bir arzu izhâr etmezlerse, bencilliği takip ederlerse, bu hal öteki Müslüman ülkeleri benzer davranışa sevk etmeyecek midir?

GSMH'nın önemine değiniyor ve bunun da çaresinin “paylaşım” olduğunu söylüyor. Özellikle Libya, Kuveyt gibi ülkelerin burada ümmetin yer altı zenginliklerinin üzerinde oturmaları hasebiyle, bu zenginliklerini paylaşmaları gerektiğine vurgu yapan bir bölüm bu:

“Müslüman ülkelerin tek başlarına bu mesele ile uğraşamayacakları aşikârdır. Ancak yeni bir vasıfla —birlik ile— bu durumun karşısında durup, kayıp gerilik ve durgunluk yıllarını telafi edebiliriz. Araçların, Türklerin, İranlıların ya da Pakistanlıların kendi başlarına çözemedikleri şeyleri Müslümanlar bir olarak, ortak, koordineli çaba ile çözebilirler.

Her Müslüman ülke kendi özgürlüğü ve refahını, ancak tüm Müslümanların özgürlük ve refahını da inşâ ettiği takdirde inşâ edebilir.

Zengin Kuveyt ve Libya yoksulluk denizi içinde refah adaları olarak yaşayamaz. Bu ülkeler İslâmî dayanışma ve komşu Müslüman ülkelere yardım için bir arzu izhâr etmezlerse, bencilliği takip ederlerse, bu hal öteki Müslüman ülkeleri benzer davranışa sevk etmeyecek midir?

Sonra bu, söz konusu ülkelerin düşmanlarının çok arzuladıkları nefrete ve kaosa yol açacaktır. Zengin Müslüman ülkeler İslâmî görevlerini ifâ etmek suretiyle kendileri için en büyük faydayı gerçekleştirmektedir.”

Daha önce de gördüğümüz gibi; özel mülkiyetin kamu yararına kullanılma mecburiyetinden, İslâm'ın böyle bir öngörüsünden bahsedilmişti. Burada ise Müslüman ülkelerin birlik olması ifade ediliyor:

BİRLİK OLMAK

- Her Müslüman ülkenin karşı karşıya olduğu alternatif açıktır: Ya diğer Müslüman ülkelerle birlik oluşturup, böylece hayatiyeti, ilerlemeyi ve herhangi bir belâya karşı duracak kuvveti temin etmek; ya da her geçen gün daha da fazla gerilerde kalıp, sonunda zengin yabancılara bir bağımlılık durumuna düşmek.

- Mevcut tarihsel durum, birlik mevzuuna yeni bir boyut kazandırmaktadır:
- Birlik, artık idealistler ve vizyon sahiplerinin indindeki hoş bir fikirden ibaret değildir; birlik, bugünün dünyasında elzem haline gelmiştir; bir zaruret, hayatiyeti sürdürmenin kanunu ve kendine saygının bir şartı haline gelmiştir. Hangi sebep ve saikle olursa olsun, mevcut tefrikacılığı destekleyenler, fiilen düşman tarafındadırlar.”
- Müslüman kitlelerin yüksek Panislâmist içgüdüğü bu kaçınılmaz tarihî ahvâl [birlik olma zarureti] ile örtüşmektedir. Burada da kendi milliyetçilik duyguları yüzünden hiçbir şey görmeyenler, ilericilerdir.

“Her Müslüman ülkenin karşı karşıya olduğu alternatif açıktır: Ya diğer Müslüman ülkelerle birlik oluşturup, böylece hayatiyeti, ilerlemeyi ve herhangi bir belâyâ (imtihan konusu tecrübe, başa gelecekler anlamında) karşı duracak kuvveti temin etmek; ya da her geçen gün daha da fazla gerilerde kalıp, sonunda zengin yabancılara bir bağımlılık durumuna düşmek.

Mevcut tarihsel durum, birlik mevzuuna yeni bir boyut kazandırmaktadır:

Birlik, artık idealistler ve vizyon sahiplerinin indindeki hoş bir fikirden ibaret değildir; birlik, bugünün dünyasında elzem haline gelmiştir; bir zaruret, hayatiyeti sürdürmenin kanunu ve kendine saygının bir şartı haline gelmiştir. Hangi sebep ve saikle olursa olsun, mevcut tefrikacılığı destekleyenler, fiilen düşman tarafındadırlar.”

Evet, “Müslüman kitlelerin yüksek Panislâmist içgüdüğü bu kaçınılmaz tarihî ahvâl [birlik olma zarureti] ile örtüşmektedir. Burada da kendi milliyetçilik duyguları yüzünden hiçbir şey görmeyenler, ilericilerdir.”

Realistler veya eğitilmiş önderler; yani sadece gördüğü gerçeğe inananlardan istihza ile bahsediliyor.

Evet, arkadaşlar bunları niçin anlatıyoruz? Bunları sunun için anlatıyoruz: İçinizde hukukçu olmayanlar da var; ama hukuk, hepimizin hayatıdır, kendinizi hiçbir zeminde hukuktan uzak tutamazsınız. Nereye kaçarsanız kaçın hukuk, sizi yakalar; nitekim yakalıyor da. Niye? Hukuk dediğimiz şey, düzenin ta kendisi de ondan. Düzen dediğimiz şey, yukarıdan huniyle veya kovayla boşaltılmıyor. Böyle yapıldığında (işte resepsiyon diye ifade ettiğimiz hususlar; o bir hukuk kavramıdır), buhran doğuruyor. Bakın Türkiye’de, o resepsiyonla gelen temel kanunlar Türkiye’de insanlara huzur vermedi, vermesi de mümkün görünmüyor; bu, önemli bir vakıa.

O halde, her şeyin başı ve dizaynı hukuktan geçiyor; tabii ki hukuktan geçiyorsa, bu sağlam bir hukuk mantalitesinden geçiyor. Hukuk anlayışının içerisinde birtakım kavramlar var (adalet, eşitlik gibi, haklar gibi), bütün bunlar bizim hukukla çok yakın olmasak bile; ama insan olmamız hasebiyle mutlaka içinde olduğumuz/olmamız gereken ve içimizde olması gereken kavramlar ve olgular. Gerçekten de hukukçuların İstanbul ve Ankara’daki çalışmalarına, hukukçu olmayanların da katılmalarının altında yatan esprinin bu olduğunu düşünüyorum.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SON SÖZ

Evet, arkadaşlar; inşallah bugün Aliya konusunu bitirmeye çalışacağız. Aslında Aliya'yı bitirmek de istemiyordum; çünkü Aliya'nın eserlerinden istifade ederek hazırladığım metinde veya sunumda benim için çok anlam ifade eden şeyler var. Aliya ve arkadaşları, Afgani-Abduh-Mevdudi-Seyyid Kutub çizgisini (o dönem İslâmcılığını) çok iyi araştırmışlar, çok iyi okumuşlar; özümsemişler ve ona göre bir beyanname ortaya koymuşlar. Bu ***Beyanname***, Müslüman topluluklara yönelik bir açıklamadır, ekip olarak düşüncelerini ve düşünce temellerini ifade eden bir manifestodur. Dünyaya ve Müslüman olmayanlara yönelik bir deklarasyon değil. Müslümanlardaki İslâm anlayışının güçlendirilmesi, esasa/orijinine dönüştürülmesi; bunun için de tecdid ve ihya kavramlarını bütün eserlerinde çok kullanıyor.

Bir hukukçu olarak bu konuyu bitiremememin bir başka sebebi de; onların İslâm'la, hukuku birbirinden ayırmanın imkansızlığını vurgulamaları, bu iki unsuru eşit olarak görmeleri. Aliya'da İslâm'la hukuk eşit; yani teslimiyetle hukuku eşit görüyor. Burada teslim olduğu

şey Allah, dünyevi anlamda da teslim olduğu hukuksa; bu hukuk, ilahi hükümlerin ışığında düzenlenen bir hukuktur. Bu sebeple, bu konuyu insan bitirmek istemiyor.

NETİCE

İslâmi İhya ve Yeni Müslüman Kuşak Umut İlham Ediyor

İslâmi İhya ve Yeni Müslüman Kuşak Umut İlham Ediyor

- Bütün mağlubiyet ve hüsrânın ortasında İslâmî ihyâ, umut ilham edecek bir ad ve dünyanın geniş bir bölgesi için çıkış yoludur.
- İslâm'a mensubiyetleri kendileri için sırf bir tesadüf olmayıp daha ziyade bir program ve vecibe olan hiçbir Müslüman bu vizyonu [geleceğe yönelik tasavvuru] reddedemez, ama birçoğu tereddütleri bakımından şunu sorgulayacaktır:

Bu vizyonun tahakkukunu sağlayacak âmiller nerededir?

- Bu kaçınılmaz soruya mukabele olarak, bu yıllarda rüştüne erecek yeni Müslüman kuşağı gösteririz. Müslüman doğmuş, mağlubiyet ve zelillik içinde yetişmiş, yeni bir İslâmî vatanseverlikte birleşmiş, eski nam üzere ve yabancı yardımla yaşamayı reddedecek, doğruluk, hayat ve şeref anlamına gelen gayeler etrafında toplanacak yüz milyon delikanlı ve kızdan oluşan nesil...

- Bu nesil, içinde, söz konusu imkansız görevi ifâ edecek ve her imtihana göğüs gerecek kuvveti barındırmaktadır.

Evet, NETİCE'de İslâmi ihya [tecdid, yenilenme] ve yeni Müslüman kuşak umut ilham ediyor ve "**Bütün bunlara rağmen, biz umutluyuz**" diyor: Sondakini önce söyleyelim:

"Bu nesil, içinde, söz konusu imkansız görevi ifâ edecek ve her imtihana göğüs gerecek kuvveti barındırmaktadır."

"Bunlar, Müslüman halkların genel bir transformasyonu —ahlâkî, kültürel ve siyasî— olarak, insanların zihnini giderek daha çok meşgul eden İslâmî ihyânın temel fikirleri ve ciddî açmazlarından bazılarıdır.

Bütün mağlubiyet ve hüsrânın ortasında İslâmî ihyâ, umut ilham edecek bir ad ve dünyanın geniş bir bölgesi için çıkış yoludur.

İslâm'a mensubiyetleri kendileri için sırf bir tesadüf olmayıp daha ziyade bir program ve vecibe olan hiçbir Müslüman bu vizyonu (geleceğe yönelik tasavvuru) reddedemez, ama birçoğu tereddütleri bakımından şunu sorgulayacaktır:

Bu vizyonun tahakkukunu sağlayacak âmiller nerededir?

Bu kaçınılmaz soruya mukabele olarak, bu yıllarda rüş-tüne erecek yeni Müslüman kuşağı gösteririz. Müslüman doğmuş, mağlubiyet ve zelillik içinde yetişmiş, yeni bir İslâmî vatanseverlikte birleşmiş, eski nam üzere ve yabancı yardımla yaşamayı reddedecek, doğruluk, hayat ve şeref anlamına gelen gayeler etrafında toplanacak yüz milyon delikanlı ve kızdân oluşan nesil..."

Yaşananlara Kahır Yerine Ders Almak Gerekir

- Bu nesil daha önce meydana gelemezdi.
- Sina'da yenilmemizin, Endonezya'nın tehlikeye düşmesinin, Pakistan'ın düzeninin bozulmasının sorumluları olan, sadece baskı rejimi yoksulluk ve yolsuzluk yaratırken habire özgürlükten söz eden sahte ilahların, sayısız vatan büyükleri ve toplum halaskarlarının, kralar ve mehdîlerin güçsüzlüğünün ortaya çıkması için yanılığ ve hata çağının sonuna kadar yaşanması gerekiyordu.
- Tüm bunlar, bizim kendimize gelme demine kavuşmamız için; bu yaşananların hepsinin amaçsız başıboş aranmaktan başka bir anlamı olmadığını ve İslâm dünyası için tek bir çıkış yolu olduğunu, yani tek yolun İslâm ve Müslümanlar anlamına gelen kendi maddî ve manevî kaynaklarına dönme yolu olduğunu açıkça gören, doğacak bir nesil için zaruri idi.

Buradaki yüz milyondan kasıt, sadece Boşnaklar değil; tüm dünya Müslümanları... İslâmi Beyanname'nin başında da "Bu beyanname, Müslümanların İslâmlaşması içindir" demiyor muydu?

"Bu nesil daha önce meydana gelemezdi.

Sina'da yenilmemizin, Endonezya'nın tehlikeye düşmesinin, Pakistan'ın düzeninin bozulmasının sorumluları olan, sadece baskı rejimi yoksulluk ve yolsuzluk yaratırken habire özgürlükten söz eden sahte ilahların, sayısız vatan büyükleri ve toplum halaskarlarının, kralar ve mehdîlerin güçsüzlüğünün ortaya çıkması için yanılığ ve hata çağının sonuna kadar yaşanması gerekiyordu."

Evet, burada çok enteresan bir Şey sylyor:

“Peki, niye bu zamana kadar bu olmadı?” Cevaben de; **“Böyle olacaktı zaten; çünkü aksini oluşturacak bir irademiz yoktu, bir çalışmamız yoktu ki, neyi bekliyorduk.”** diyor:

“Ama bu, bir kader mi ve böyle mi devam edecek? Hayır, böyle devam etmeyecek!” Bu tecrübeyi yaşamak lazımdı ve yeni kuşak bu tecrübeyi (yaşandığını grdg için) bir daha yaşamamak üzere bizden alıyor demek istiyor:

“Tüm bunlar, bizim kendimize gelme demine kavuşmamız için; bu yaşananların hepsinin amaçsız başıboş aranmaktan başka bir anlamı olmadığını ve İslâm dünyası için tek bir çıkış yolu olduğunu, yani tek yolun İslâm ve Müslümanlar anlamına gelen kendi maddî ve manevî kaynaklarına dönme yolu olduğunu açıkça gören, doğacak bir nesil için zaruri idi.”

şimdi bunlar çok genel ifadeler; siz, kendi hayatınızdaki alan çalışmalarına indirgeyebilirsiniz bu ifadeleri. Bakın geriye doğru; Cumhuriyet tarihi boyunca bizim alanımızda bir ekol çıkmış mı, hukuk alanında? Hayır! Peki, bu bir kader mi? Hayır! Yani biz burada ne yapmaya çalışıyoruz? Bütün bu soruları arka arkaya getirdiğinizde; evet, bugüne kadar bu toplumsal ataleti, hukuk alanındaki bu başarısızlığı veya bu zelilliği yaşamak durumundayız, buna bizim engel olmamız mümkün değildi, ama bundan sonra bizim buna engel olmamız mümkün. Toplumda her türlü düzenleme hukuk üzerinden yapılmaktadır; onun için sizin içinde bulunduğunuz alan çok önemli, çok zevkli ve sizlere çok da sorumluk yüklüyor.

Kur'an ve Umum İslâm Cemaatine [Ümmete] Aidiyet Duygusu

- Bugün İslâm dünyası halklar, ırklar, yasalar ve cereyanlar bakımından alışılanın ötesinde bir kırkyamadır; ama, bu dünyanın her köşesinde aynı saygı ve sadakatle karşılanan bir şey vardır:

Kur'an.

- Ve bir duygu daha vardır ki, Java'da, Hindistan'da, Cezayir'de veya Nijerya'da aynıdır.

Umum İslâm cemaatine aidiyet duygusu.

- Milyonlarca sıradan insanın temel duyguları halindeki bu iki sadakat, hareketsiz duran bir enerji potansiyeli ihtiva eder ve bugünkü Müslüman dünyanın her yanında tek ve aynı olan bir şeyi temsil eder.

- Bu iki sadakat nedeniyle Müslüman dünya bugün dahi uluslararası boyutta duygusal bir topluluktur. Belki de dünyada çokuluslu yegâne duygusal (ve fakat organize olmayan) topluluk...

Evet, "Bütün bunu yapacak insanlarda en önemli özellik Kur'an ve Umum İslâm Cemaatine aidiyet duygusu" diyerek iki bağıllığı öngörüyor:

"Bugün İslâm dünyası halklar, ırklar, yasalar ve cereyanlar bakımından alışılanın ötesinde bir kırkyamadır; ama, bu dünyanın her köşesinde aynı saygı ve sadakatle karşılanan bir şey vardır:

Kur'an.

Ve bir duygu daha vardır ki, Java'da, Hindistan'da, Cezayir'de veya Nijerya'da aynıdır."

1. Kur'an'a olan bağıllık:

“Kur’an’a sadakat, onu tatbik kararlılığı istikâmetinde inkişaf etmeli.”

2. Umum İslâm cemaatine aidiyet duygusu:

“Coşkulu İslâm cemaati organize, şuurlu bir birliğe ve halk hümanizmi de, ilerdeki yasaların ve müesseselerin ahlâkî ve sosyal vasfı olacak net fikirlere dönüşmelidir.”

“Milyonlarca sıradan insanın temel duyguları halindeki bu iki sadakat, hareketsiz duran bir enerji potansiyeli ihtiva eder ve bugünkü Müslüman dünyanın her yanında tek ve aynı olan bir şeyi temsil eder.

Bu iki sadakat nedeniyle Müslüman dünya bugün dahi uluslararası boyutta duygusal bir topluluktur. Belki de dünyada çokuluslu yegâne duygusal (ve fakat organize olmayan) topluluk...”

Yani geçen hafta verdiğimiz örnekte de olduğu gibi, “Biz nereye aidiz?” Eğer bu tanımlamayı sıhhatli bir şekilde yaparsak, o sorumluluk beraberinde geliyor; ama bu tanımlamayı yapmazsak, bunun karşılığı “eyyamcılık” oluyor:

“Milyonlarca sıradan insanın (ümmetin) temel duyguları halindeki bu iki sadakat, hareketsiz duran bir enerji potansiyeli (kuvvet) ihtiva eder ve bugünkü Müslüman dünyanın her yanında tek ve aynı olan bir şeyi temsil eder. Bu iki sadakat nedeniyle Müslüman dünya bugün dahi uluslararası boyutta duygusal bir topluluktur. Belki de dünyada çokuluslu yegâne duygusal (ve fakat organize olmayan) topluluk...”

Evet, buradaki duygusallık bildik anlamda bir duygusallık değil. Bu, yukarıda ifade edildiği şekli ile “yaşanan Kur’an’a bağlı ve onun İslâm cemaatine yani ümmete aidiyet duygusu anlamında” bir duygusallık. Yani afaki bir şey veya bir ütopya anlamında duygu-

sallıktan bahsetmiyor. Ama henüz organize de olmamış bir duygusallık bu bahsedilen. Zaten İslâmi Beyanname, bu organizasyonun gerekliliğine dikkat çeken bir çalışma.

Hayati Kavramlar ve Daha İnsani Dünya Vaadi

- Bu duyguların mütemmim bir cüzü ve İslâmî ahlâkın öteden beri mevcut etkisinin neticesi olarak, bu dünyanın her yerinde, halk irfanı görünümünde beşerî eşitlik, sosyal adalet, müsamaha ve bütün canlılara karşı merhamet gibi hayâtî kavramlarla karşılaşırız. Bu hakikatler kendi başlarına daha iyi ve daha insanî bir dünya anlamına gelmez, ama böyle bir dünya vaadi anlamına gelir.
- Bu duygular, Müslüman dünyanın canlı olduğuna işaret eder; zira muhabbet ve dayanışma duygusunun olduğu yerde, izmihlâl değil hayat vardır.

“Bu duyguların mütemmim bir cüzü ve İslâmî ahlâkın öteden beri mevcut etkisinin neticesi olarak, bu dünyanın her yerinde, halk irfanı görünümünde beşerî eşitlik, sosyal adalet, müsamaha ve bütün canlılara karşı merhamet gibi hayâtî kavramlarla karşılaşırız.”

Yine bu, üç boyutlu insan ilişkisinden yola çıkan bir anlayış:

“Bu hakikatler kendi başlarına daha iyi ve daha insanî bir dünya anlamına gelmez, ama böyle bir dünya vaadi anlamına gelir.”

Bu vaad çok önemli; bir kere bu vaadi üstlendikten sonra, o sorumluluklar geliyor:

“Bu duygular, Müslüman dünyanın canlı olduğuna işare-
ret eder; zira muhabbet ve dayanışma duygusunun ol-
duğu yerde, izmihlâl değil hayat vardır.”

Tabi bunun yolunu gösteriyor sonra da; “örgütlü
mücadele” ve onun ayrılmaz bir parçası olarak da “da-
vet”i önemsiyor burada.

GÖREVLERİMİZ

Pasif Güçleri Aktif Güce Dönüştürmek

Pasif Güçleri Aktif Güce Dönüştürmek

- İslâm dünyası bir çöl değildir; rençberin elinde bekle-
yen bakir topraktır.
- Bu hakikatler sayesinde görevimiz gerçek ve müm-
kün hale gelir.
- Görevimiz bu duyguları, bugün ancak potansiyel
mahiyette olan güçleri aktif güçlere çevirmektir.
- Kur’an’a sadakat, onu tatbik kararlılığı istikametinde
inkışaf etmeli; coşkulu İslâm cemaati organize, şuurlu
bir birliğe ve halk hümanizmi de, ilerdeki yasaların ve
müesseselerin ahlâkî ve sosyal vasfı olacak net fikirlere
dönüşmelidir.

“İslâm dünyası bir çöl değildir; rençberin elinde bekle-
yen bakir topraktır.

Bu hakikatler sayesinde görevimiz gerçek ve mümkün
hale gelir.

Görevimiz bu duyguları, bugün ancak potansiyel mahi-
yette olan güçleri aktif güçlere çevirmektir.

Kur'an'a sadakat, onu tatbik kararlılığı istikametinde inkişaf etmeli; coşkulu İslâm cemaati organize, şuurlu bir birliğe ve halk hümanizmi de, ilerdeki yasaların ve müesseselerin ahlâkî ve sosyal vasfı olacak net fikirlere dönüşmelidir.”

ÖRGÜTLÜ MÜCADELE

Ne Yapacak Bu Hareket?

- Hadiselere ilişkin yapılan her hareket sosyal harekettir.
- Her başarılı mücadele ancak ortak, teşkilâtli bir mücadele olabilir.
- Genç nesil bu transformasyon görevini ancak idealizm ve özelemleri, —içinde, bireyin şevki ve sahip olduğu değer, müşterek ve koordineli davranışla bir araya getirileceği— organize bir harekete dökülürse yürütebilecektir.
- Tek bir temel amaç ve tasavvuru olan bu hareketin yaratılması, gayri kabili rücû bir hal ve her Müslüman ülkede ihyâ için bir başlangıç noktasıdır.

Başka ne yapacak bu hareket?

DAVET [TEFEKKÜR VE AKSİYON]

“Bu hareket inşa edilmiş olanları bir araya toplayacak, inşa edilmemiş olanları yükseltecek; insanları yüceltecek ve onlara davette bulunacak; amaçları belirleyip onlara ulaşmak için bir yol bulacaktır.”

Bu hareket her yere hayat, tefekkür ve aksiyon getirecektir. Uzun ve derin bir uykudan uyanan bir dünyanın vicdanı ve iradesi haline gelecektir.

“Bu hareket inşa edilmiş olanları bir araya toplayacak, inşa edilmemiş olanları yükseltecek; insanları yüceltecek ve onlara davette bulunacak; amaçları belirleyip onlara ulaşmak için bir yol bulacaktır.”

Ki, bu *İslâmi Beyanname* bir yol haritasıdır:

“Bu hareket her yere hayat, tefekkür ve aksiyon getirecektir. Uzun ve derin bir uykudan uyanan bir dünyanın vicdanı ve iradesi haline gelecektir.”

Burada İslâmi harekete tempo veren bir şey var...

BU MESAJI YERYÜZÜNDEKİ TÜM MÜSLÜMANLARA ARZ ETMEKLE AÇIKÇA ŞUNU İFADE ETMEK İSTERİZ:

- Bir arz-ı mev’ûd yoktur, mucize sahipleri veya mehdîler yoktur. Sadece çalışma, mücadele ve fedakarlık yolu vardır.
- İmtihan dönemlerinde zihnimizde iki hususu her dâim tutalım: Allah’ın berekâtı ve halkımızın rızası [kabul ve muvafakatı] arkamızdadır.

“Bu mesajı yeryüzündeki tüm Müslümanlara arz etmekle açıkça şunu ifade etmek isteriz:

Bir arz-ı mev’ûd yoktur, mûcize sahipleri veya mehdîler yoktur. Sadece çalışma, mücadele ve fedakarlık yolu vardır.

İmtihan dönemlerinde zihnimizde iki hususu her dâim tutalım: Allah’ın berekâtı ve halkımızın rızası [kabul ve muvafakatı] arkamızdadır.”

Mehdi anlayışı, maalesef Müslüman dünyasında da çok yaygın bir dini anlayış haline geldi. Bu düşünce bize Hıristiyanlıktan geçti; yoksa İslâm’ın özünde böyle bir anlayış yok.

“**Bereket**” kavramına gelince, bakın İslâmi kavramlar çok önemli; ama bu İslâmi kavramların bizde çağrıştırdığı anlamlar çok daha önemli. Bir yığın İslâmi kavram var; ama şu “bereket” kavramının bizde çağrıştırdığı anlam, gittikçe zayıflıyor. Allah’ın bereketi dediğimiz şey, bizim cebimizdeki paranın sayısının artması değil, cebimizin kabarıklığı falan değil (bu çok maddi bir şey). Allah’ın bereketi dediğimiz şey, Allah’ın bize yardımınıdır. Nasıl yardımı? Asrı Saadette örneği var; “**Size beş bin görünmez melekle yardım ettik**” diyor, Allah’ın bereketi bu. Bosna üzerinde ben bunu çok net müşahede ettiğimi düşünüyorum, bunu da belirtmiştim. Allah, insanların niyetlerine ve amellerine bakar; bunu hepimiz biliyorsunuz. Siz çok halis niyetlerle ve uğrunda mücadele etmek düşüncesi ve niyetiyle bir formül bulduğunuzda veya bir düşünceyi formüle ettiğinizde veya bunu teklif ettiğinizde, uygulamaya geçirmeye çalıştığınızda; sırf bu düşünceniz ve niyetiniz için veya o gayretiniz için Allah’ın bereketi arkanızda olur, o nimetin nereden geleceğini siz bilemezsiniz. Yani demem o ki, sırf sağlam bir inanç ve iyi bir gelecek tasavvuruyla ayağı yere basan, tarihi gerçekliğe dayanan bir gelecek tasavvuruyla ürettiğiniz her şeyin karşılığında, Allah size bereketini verecektir.

Netice-i Kelam

Evet, niye Aliya’yı anlatıyoruz?

Aliya’yı okuduktan sonra, anlatmayı bir türlü bitiremiyorum. Öncelikle kendi kafamda bitmiyor; yani kafada bitmeyince, dilde de bitmiyor. Aliya ve arkadaşları bize çok farklı şeyler söylüyor, şu anlattıklarımızın ötesinde şeyler de söylüyor; biz onların hepsini burada ifade edemiyoruz. Oturur, İslâmi Beyanname üzerine

ciltlerle şerh yazabilirsiniz; çünkü bu insanlar Kur'an ve Sünnet anlayışlarını özetlemişler, bu çok önemli. Aliya ve arkadaşlarının yazdıkları içine girdiğinizde/onları incelediğinizde, İslâm derken, "Hukuk" dediğini görüyorsunuz; İslâm derken, "Teslimiyet" dediğini görüyorsunuz; İslâm derken, "Adalet" dediğini görüyorsunuz. Burada kullanılan bütün kavramları İslâm içerisinde değerlendiren bir anlayışı var. Ve onlar hem bir alan çalışması yapmışlar, hem de genel bir mücadele vermişler.

Nedir, alan çalışması?

Aliya, bir hukukçu; Hukuk Fakültesini bitiriyor, daha sonra da Ziraat Fakültesine giriyor ve onu da bitiriyor. Bürosu var ve avukatlık, danışmanlık yapıyor. Bu arada yaptığı en önemli iş, Bosna'daki genç insanları tanımak. Genç öğrencileri bürosunda ağırlıyor ve onlarla konuşuyor; onları yönlendiriyor, yetiştiriyor ve örgütlüyor. Ve savaş gelip çattığında da Aliya'nın çevresinde çok önemli bir birikim var; ama Aliya bu işi, 16-17 yaşlarından itibaren yapıyor.

Birinci alan çalışmasına, insanları tanıma ve örgütlemeye başlıyor; sonraki aşamayı hukuk alanında yapıyor ve o gençlere hukuk anlatıyor. Onlara, esas olanın bir pozitif hukuk olmadığını; hukukun, aslında İslâm olduğunu anlatıyor ve yıllar sonra da bunu kitaba döküyor/dönüştürüyor. "Doğu ile Batı Arasında İslâm" adıyla. Bizim, kafamızda tahayyül etmeye çalıştığımız ve Hicri 2. asırdan bu tarafa bizim kodlarımızı belirleyen İslâm Hukukunu anlatıyor. Uğraş alanı bu, gerektiği anda da siyasete atılıyor ve siyaset-Kur'an çalışması yapıyor. Siyaseti, gerçekten bir alan çalışması gibi yapıyor ve bir ekip çalışması olarak yapıyor; tek

başına ortaya çıkıp da “Ben geldim arkadaşlar, beni destekleyin” demiyor. Ekip olarak çalışıyorlar, ekip olarak yargılanıyorlar, ekip olarak hapisanede yatıyorlar, ekip olarak çıkıyorlar ve ekip olarak mücadele ediyorlar ve sonuna kadar da ekip, birbirinden ayrılmıyor. Bu guruptan olan Ömer Behmen, geçenlerde vefat etti; Allah rahmet etsin.

Şimdi, bizim buradan çıkardığımız şey şu; eğer, kendi uğraş alanımızı, alan çalışmamızı bu ciddiyetle ve bu anlayışla yaparsak, biz geleceğe çok önemli bir “gelecek tasavvuru” bağışlamış oluruz. Bizler, Aliya ve arkadaşlarının çalışmasını, mücadelesini örnek alarak bir şeyler yapmaya çalışıyorsak; birileri de bizim burada yaptığımız çalışmaların üzerine basarak, bunu ilerletecektir. Birileri de görmeyebilir; zaten siyasi mücadeleler veya sistem mücadelesi böyle insan hayatıyla sınırlı bir şey de değildir, yüz senelerle ifade ediliyor. Medeniyet dediğimiz şey de bu!

Demem o ki; biz, hukukçu olarak diğer bütün alanlardan daha fazla sorumluluk taşıyoruz, bütün alanlardan daha fazla... Niye? Çünkü İslâm, hukuk demektir. Eğer özümüzde, düşüncemizde, tasavvurumuzda İslâmi bir hayat; ama tek başına değil —ki, yaşanmaz— çevremizle, çocuklarımızla, dostlarımızla ve tüm İslâm coğrafyasındaki insanlarla İslâmi hayatı yaşamak istiyorsak, bu İslâmi hayatın hukukunu dokumak zorundayız. Öyle bir İslâmi hukuk düzeni olmadan, İslâmi hayatın da olmayacağına inanıyoruz. O zaman İslâmi bir hukuk düzeni, ancak Müslüman hukukçu bilincine sahip insanlarda olabilir. O bilince sahip olmadan, İslâmi hukuk üretemezsiniz; zaten Aliya da “Şöyle, şöyle yaşayıp da, İslâm olunamaz” diyor.

Müslüman hukukçu bilinci; bütün bu birikimi sahiplenen ve bu birikimi geliştiren, üzerine bir şeyler koyandır. Şu an, en azından Türkiye'deki en büyük ihtiyaç, "Bir Hukuk Ekolü" ihtiyacıdır. Ben iddia ediyorum, Türkiye Cumhuriyeti böyle bir hukuk ekolü oluşturmadan bir hukuk düzenine geçemez, bir anayasa yapamaz, bir medeni hukuk üretemez. Bunu yapabilmesi için; önce, bu metinde (*İslâmi Beyanname*'de) yazan esasları kabullenmesi lazım.

Ve şimdi, bütün Türkiye'de bir kardeşlik (Türk-Kürt) tesis etmeye çalışıyorsunuz; peki, bunu nasıl/neyle düzenleyeceksiniz? Anayasayla mı; yoksa hangi kafayla? Edemezsiniz; çünkü bu, bir ekol işi ve bir ekolün oluşması da yıllar alıyor. Bu sebeple biz hukukçuların sorumluluğu da çok büyük. Bu sunum, bütün çalışmalarımızın bu istikamette olması gerektiğine ilişkin bir sunumdu; öyle diyelim özet olarak.

ALLAH CÜMLESİNE RAHMET ETSİN

Hepinize teşekkür ediyorum. Allah'a Emanet Olun.

OKUMA PARÇASI

ALİYA NASIL ANILMAMALI?^(*)

Akif EMRE

Aliya göçeli beş yıl olmuş. 19 Ekim 2003'de kaybettiğimiz Aliya için Türkiye'de çeşitli anma toplantıları düzenleniyor. Bir faninin her yıl anılması, varsa eğer, bıraktığı mirasın hatırlanmasına, muhasebe yapılmasına vesile oluyorsa anlamı olabilir. Ayrıca belki rahmet dilekleriyle bir Fatiha gönderilmesinden öteye ona bir katkısı olamayacağı açıktır.

Aksi takdirde, anılmaya değer görülen bir insanın ardından ağıtların yakılmasının bir tür pagan ayinine dönüşme tehlikesi her zaman için vardır. Hele anılan kişi bir Müslüman'sa, içi boş sözlerle yüceltilerek totemleştirilmesi, ritüel haline gelen törensel ayine dönüşmesi ona yapılacak en büyük haksızlık olur. Hele bu tür anmalarda anılandan çok kendini anlatarak ölenin ismi üzerinden kişisel konumları, siyasal tutumları meşrulaştırma ve pekiştirme gayretleri modern dünyada çok daha albenili ve organize biçimde icra

---

^(*) **Yenişafak**, 14.10.2008.

ediliyor. Anılanı yücelterek kendini, kişisel konumunu sağlama alma hastalığı her toplumda olagelmıştır. Aliya sevgisi üzerinden hatasız bir Aliya portresi çizmek de aslında kendi yapıp ettiklerimizi onaylatmak anlamına gelir.

Bu dünyadan göçüp giderken arkasında bir fikir, bir hedef göstererek gidenlerin eserleri üzerinde yeniden düşünmeye, yeniden üretmeye vesile olacaksa ne ala. Bunu vesile kılarak bir ideali, davayı, düşünceyi canlı tutmak, yeniden yorumlamak, yeni bir ruh ve heyecan katmak anlamında hatırlayış bir meşalenin elden ele taşınması için önemli.

Yoksa totaliter rejimlerin lider fetişizmine benzer anmalar, Nuri Pakdil'in müthiş benzetmesiyle "put yapımevi"ne taş taşıyıcısı konumuna düşürür hepimizi.

Yüzyılımızın hem bir düşünür hem de bir lider olarak İslam dünyasına bir miras bırakabilmiş ender isimlerden bir olarak Aliya'yı seremonik anmalardan çok onun düşünce ve eylemi etrafında konuşmak, onu vesile kılarak sorunlarımız üzerine konuşmak hem bir vefa borcu hem de geleceğimizi doğru okumak için gereklidir.

Toplumlar ortak hafızalarıyla var olabilirler. Hiç kuşkusuz Aliya, birlikte paylaştığımız bir medeniyetin hafızalarından biriydi. Aliya'nın böylesi bir perspektiften hatırlanması ve düşüncelerinin, eylemlerinin değerlendirilmesiyle ancak hamaset tuzağına düşmekten kurtarabiliriz. Bu anlamda birçok vesile ile anlattığım bir anısı önemli. Savaş ortamında yapılan SDA'nın genel kurulunda, liderlik karizmasının zirvesinde olduğu bir dönemde yaptığı uyarı hepimiz için ders niteliğinde. Salonda asılmış resimlerini görünce, "bunu bir

tevazu göstergesi saymayın ancak, bizim inancımızda bir liderin bu denli yüceltilmesine yer yoktur, lütfen resimlerimi indirin.” Bu sözler, onu anmak isteyenler için de bir ihtar sayılmalı.

Bu vesile ile Aliya'nın özgürlük mücadelesini değerlendiren bir efsane lider idolü üretmek için değil ondan yarınlara bir ruh üfleyebilecek sinerji oluşturmak, Müslümanca bir duruşun koordinatlarını çıkarmak, anlamlandırmak için vesile olması gerekir. Tüm bu tedirginliklerimin aksi yönde, “acaba Türkiye’den başka İslam dünyasında da Aliya anılıyor mu” sorusunun sorulması da bu endişeleri dile getirmek kadar önemli. Bosna için mesela, Aliya bugün ne anlam ifade ediyor?

Çalkantılar içinde geçen İkinci Dünya Savaşı yıllarına denk gelen bir gençlik döneminden sonra soğuk savaş döneminde görece sakin uzun bir hayat sürdükten sonra olgunluk ve yaşlılık dönemini inanılmaz bir yükü omuzlayarak geçirdi. Uzun hapis yılları, ardından gelen soğuk savaş döneminin sona ermesi ve savaş yılları. Bir anda kendini toplumunun önünde buldu ve her anlamda sınanarak mücadelesini başarıyla tamamlamış bir lider olarak Hakk’a yürüdü.

Eserleri her zaman için tartışılabilir bir metin olarak önümüzde duruyor.

Hayatı boyunca İslam medeniyetinin sınırlarını değil ufkunu gösterdi. Aliya'nın gençlik dönemi arkadaşlarıyla yaptığım görüşmelerde anlamlı bulduğum ve onun mücadelesini anlamlandıran bir hatıra çok şeyi açıklamaktadır. “İlk gençlik yıllarında Saraybosna'nın ortasından geçen Milyeçka ırmağının kenarına oturup saatlerce konuşur, tartışırdık. Bir zamanlar Hindis-

tan'dan Orta Avrupa'ya, Endülüs'e kadar uzanan İslam medeniyeti tekrar diriltilebilecek mi?" İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önceki kâbuslu ortamda Saraybosna'daki bir gencin düşleriyle, aynı şehrin dört yandan kuşatmaya alındığı dönemde özgürlük mücadelesinde gösterilen irade, umudun yansımından başka bir şey değil. Aliya, İslam medeniyetinin zamansal olduğu kadar mekansal sınırlarını da çiziyordu. Yani bir medeniyetin en umutsuz anlarda hiç beklenmedik bir coğrafyada ve en olumsuz şartlarda dirilişinin ifadesi oldu.

Nasıl Aliya (hafta sonu yapılan Aliya Sempozyumunda Ahmet Demirhan'ın ifadesiyle) Bosna savaşında "ben merkezli Batı Avrupa'nın sınırlarını belirlediyse" hayatı ve mücadelesiyle de İslam medeniyetinin sınırlarını nasıl aşabileceğini göstermiştir.

Aliya'yı böylesi bir medeniyet perspektifi olmadan değerlendirmek hamasetten ileriye geçemez. Olsa olsa batılı anlamda bir direniş kahramanı anma gününe dönüşür.

ŞİİR

SARAJEVO ŞİİRİ

Ah Saraybosna
Bir Tepeden
Baktım sana
Yalnız ölüler
Yaşar korkusuzca

Uzak uzak yoldan geldim
Seninle olayım diye bu kış
Ama bu tepede kısıtıldım
Ve beyazlar içinde sen
Ölümün rengi
Mahpustun aşağılarda

Düşmanların silahlarını
Diken bir taç gibi dayamışlar kafana
Ağladığını duyunca kuş olur aşkım
Uçar uçar gelirim sana
Ama hain bir kurşun vurup düşürür
O senin sık sık öldüğün ölümlerden bir ölümle ölür

Beynimden senin için yaptığım savaşları düşünüyorum
Seninle çıktığım yürüyüşleri
Konuşmalarımızı düşünüyorum
Ama gerçek çok farklı
Elim kolum bağlı yardımına gelemiyorum
Sana doğru bir adım atmak istiyorum atamıyorum

Saraybosna ah
Seni görüyorum
Bu tepeden
Ölüyorsun
Aşağıdaki,
Vadide

Çok çok seyrettim öldüğünü
Televizyonu açıp kapattığımdan daha çok
Bu tepedeki silahlılar silahlarına uzandılar
Seni daha yakından görmek istedim onların elleri tetikte
Dikkatle baktım acaba sende bir nefes can var mı diye
Onlar canlara kastettiler aşağıdaki sokaklarda katlettiler

Korkutuldum dışarda
Bütün ölen kadınlarca
Rahimlerinde lime lime
Çocuklar ve çocukların
Yarısı hastanede ölür
Yarısı sokaklarda

Ve erkekler parça parça ölür
Kadınlarının ölümüyle ölür
Çocuklarının ölümüyle ölür
Ölürler ve yine ölürler
Güneş doğunca ölürler
Güneş batınca ölürler

Saraybosna ah sana karşı mahcubum
Seni koruduğunu iddia edenler
Son on kilometreyi gitmeme müsaade etmiyor
Çevrem düşmanlarıyla dolu
Düşmanların özgür sana ölüm yağdırmada

Utanç gözyaşları gözlerimden akan
Sana o kadar yakınım ki
Acizim koruyamıyorum seni
Bir melek gibi tasavvur ediyorum kendimi
Ufuktan ufuğa açmış kanatlarını
Korumak için seni

Kucağında
 Cansız bedenini sallıyorum
 Bedeninden geriye kalanı
 Bir zamanlarki çocukluğunu sallıyorum
 Kadın olan bir kızı sallıyorum
 Büyümüş bir erkek çocuğu sallıyorum kucağında

Sana getirdiğim yiyeceklere bakıyorum işe yaramaz
 Bir sürü çikolata
 Bir dosta bir kavanoz bal
 Ölüm ölümlere ulanmakta ve beslenmede
 Karnını yapraklarla doyuruyorsun
 Ve doğradığın ağaçlar ısıtıyor seni

Saraybosna düşmanlarınla çevrilmiş bu tepeden
 Duyuyorum hıçkırıklarını
 Dalga dalga
 Kuşatıyor beni neredeyse boğacak gibi
 Ama burda ölmek o kadar kolay değil

Saraybosna sen Batının Kudüsüsün

Şunu anlatacağız çocuklarımız büyüdüğünde
 Aynı ellerin aynı bıçağı kullanmasına
 Bıçağın bir kez daha kalbine gömülmesine
 müsaade ettiğimizi

İncitmemek için kendimizi savaşmak zorunda
 kalmamak için
 Uyku numarasına yattığımızı anlatacağız
 Saraybosna ey sen başımızdan çalınan

Osmanlı sarığındaki son mücevhersin

Çocuklarımız büyüyünce şunu söyleyeceğiz
 Bir albümde
 Fotoğrafını sakladığımızı
 Ama hırsızın mücevherleri çalmasına
 Göz yumduğumuzu

Saraybosna Kerbela'daki Hüseyin gibisin
Her gün çocuklarını taşırsın su kenarlarına
Yalvarır yakarır su istersin
Dönersin her gün
Paramparça cesetleriyle çocuklarının
Çocuklarının tek içtikleri kendi kanlarıdır

Karlı bir tepeden
Gördüm seni
Seni tuttum seni hissettim
Soğuktun yaralarına rağmen hayattasın
Ölümüne müsaade etmeyeceğim

Dalları kırık bir ağaçsın
Kar üstünde korkusuzca ayaktasın
Havaya uçurulmuş camiinin son duvarısın
Yıkılmayı reddeden
Yanmış hastanesin
Yanacak yanın kalmamış artık

Senin direncin olmasaydı
Güneş doğmazdı
Başka bir günü yaşamak zorunda kalmazdın
Sevgili Saraybosna sen hepimize iyi bir ders verdin
Zayıf olanlarımız aranızda güçlü olanların
En güçlü olanıdır

Biz kuvvetin kapanındayız
Senin ölümlük savunma bütçelerimizden
Daha etkili milyonluk ordularımızdan
Aşğılarda ölen bir çocuğu bile kurtaramıyoruz

Umutsuzluğa kapılma Saraybosna
Tüm yapıların en güçsüzü
Örümcek ağı
Yeterliydi korumak için
Peygamberi mağarada
Gönlünü rahat tut Saraybosna

Biliyorum karşılaştığın tüm zulümleri her gün
Basit seçimleri acılar içinde yapmak zorundasın
Günlük son lokmanı yemek
Ya da saklamak gibi
Soğuktan ölmeyi göze almak
Ya da birkaç odun parçası için ölümü göze almak

Biraz ısınmak için en sevdiğin halıyı yakma
Ya da en sevdiğin kitabı
Bardağındaki suyun son damlasını vermek gibi
Dün kalles bir kurşunun vurduğu çocuğa
Ya da bugünkü saldırılarda ölen birisine
Son anesteziyi ayağı kesilen kızına vermek gibi
Ya da bağı darmadağın edilen oğluna

Sen çoğu kez bu seçimleri yaptın
Tüm bu seçimleri yaparak
Ölüm yerine hayatı seçerek
Bu tepelerde oturup
Son saldırıyı bekleyen
Akbabaları yendin

Nefret haçı taşıyanlar için
Günlük seçim yapmak basit bir iştir
Bugün hastaneye bomba yağdıracak mısın
Dün yaptığın gibi
Ya da bugün hepimiz aynı kadının mı ırzına geçeceksiniz

Bir kova su taşıyan ihtiyar adamı vurur musun
Ya da topu caddeye kaçan çocuğun
Beynini dağıtır mısın
Yoksa yalnız bacaklarını mı
Komşuna işkence etmeden kiliseye gider misin
Gözlerini oyduktan sonra mı yoksa hayalarını
Kestikten sonra mı gidersin
Dağılmış beyninden akan kendi kanlarını içmeye
zorlar mısın

Ancak belki Müslüman ülkelerin liderleri
Yapılacak seçimlerin en kolayını yaparlar

De ki vaziyet kötü bir şey yapma
Ya da durumunun çok kötü olduğunu söyle
Bir şey yapma

İki yüzlülüğünden dolayı birleşmiş milletleri suçla
Amerika birleşik devletlerini ya da her ikisini
Milyarlık silah siparişlerini vermeye karar vermek gibi
Fransa'ya ya da İngiltere'ye
Ne zaman buluşulacağına karar vermek
Onların ne yapmaya niyetli olduklarına
karar vermek gibi
Onların karar vermede gecikmelerini umarak
Saraybosna'nın yerinde yeller esince
Onlar karar vermek zorunda kalmayacaklar

Dünya CNN muhabirlerini dinler
Bir milyar Müslümanın feryadını değil
Bir milyar Müslümanın liderleri acılarını dinler
Seslerini yükseltemezler CNN muhabirleri kadar bile
Batılı liderler ciddi ve ilgi gösterir gibi dururlar
Ve yeni bir dünya düzenini anlatırlar
Saraybosna ey hangi yeni dünya düzeni sana huzur
getirecek

Yeni dünya düzenleri gerçekleşmeden
Sen yıkılması gereken bir düzenin temsilcisisin
Avrupa'ya ait olmak isteyenlerimiz nereden çıkartıyorlar
Avrupa'nın bize ait olmak istediğini
Ah Saraybosna bizi de Avrupa senin gibi
bağrına basacak

Dikkat Saraybosna dikkat
Yeni dünya liderlerinin tebessümlerine dikkat
Tebessümleri üstüne yağın güllerden daha ölümcül
Onların barış planlarınının Truva atını içeri alma
Sana toplama kamplarında ve silahlarıyla
Yapamadıklarını barış masasında yapacaklar

Senden öbür yanağını çevirmeni istiyorlar
Ama senin yüzün parça parça

Senden dostluk elini uzatmanı bekliyorlar
Ama ellerini kestiler senin
Sana ayaklarının üstünde kalmana yardımcı olmaya
söz veriyorlar
Ama önce onlar ayaklarını kestiler senin

Hepimiz tercihimizi yaptık Saraybosna
Sen özgürlüğün hayatını seçtin tercihinle kal
Diğerleri ölümle arkadaşlığı seçtiler
Bilmemek bir ölüm arkadaşın ne denli değişken
öldüğünü

Bazıları kölelik altında yaşamayı tercih ederler

Umudun çiçeğini taşıyım içimde
Rüzgardan kardan yağmurdan korudum onu
Gözlerini açarsan bu tepede bu gece
Karanlıkta parlayan bir yıldız görebilirsin

Çok kaybettin Saraybosna
Ama düşmanlarının kaybı tahminlerinin ötesinde

Sevdiklerini yitirdin onlar aşkı yitirdi
Sen dış güzelliği yitirdin onlar aşkı yitirdi
Onlar her şeye sahip oldular ama Senin ruhuna
sahip olamadılar

Çevrene bak Saraybosna
Parlayan yalnız bir yıldız görmeyeceksin
Yıldızların aydınlığı sana ulaşmaya başladığında
Daha kimse ismini bile öğrenmeden

Allah koruyucudur Saraybosna İsimlerin koruyucusu O
İsmi sonsuzluğa yazdı gökyüzünde

Shabbir Banoobhai
Güney Afrika

Türkçesi: Mevlüt Ceylan

DİZİN

- A**bduh, 17, 19, 41, 106, 119, 120, 147
Afgani, 17, 19, 41, 62, 93, 106, 119, 147
Ahdi Kadim, 28, 29
Ahmed Cevdet Paşa, 123
Akif Emre, 8, 9
AKP, 70
Alak, 71
Aliya, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 35, 39, 41, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 56, 62, 69, 72, 73, 74, 76, 92, 93, 94, 95, 98, 102, 103, 107, 113, 122, 123, 124, 128, 131, 132, 135, 136, 147, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166
Aliya İzzet Begoviç, 19, 43
Anti Amerikancı İslâm, 70
Arap milliyetçiliği, 68
Arz-ı mev'ûd, 158
Asr-ı Saadet, 41, 53, 61, 91, 123
Avrupa'nın Kudüsü, 42
Azimet, 92
- B**AAS Partisi, 135
Başçarşı, 13
Batı İslâm'ı, 70
Batı realizmi, 124
- Bereket, 159
Birlikler dönemi, 140
Bosna, 7, 8, 11, 42, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 60, 64, 114, 131, 136, 159, 160, 165, 166
Bosna-Hersek Cumhuriyeti, 44, 47
- Ç**etnik, 47
- D**ağ Hutbesi, 29
Dağdaki Vaazı, 28
Dayton Anlaşması, 51
Demografik enflasyon, 140, 142
Demokratik Eylem Partisi [SDA], 49
Devrim, 21, 22, 23, 24
Dinlerin tekelciliği, 85
Doğu ve Batı Arasında İslâm, 12, 13, 18, 26, 28, 53, 128, 132
- E**bu Hanife, 91
Eğitilmiş Önderler, 132
Emr-i bilmaruf, nehyi anilmünker, 98
- F**aiz, 112
- G**azze, 20
- H**akim sınıf, 26

Halk İslâmcılığı, 131
 Halk Panislâmizmi, 131
 Halksız Milliyetsiz
 Milliyetçilik, 133
 Hırvatistan, 50
 Hizbu't-Tahrir, 62
 Hugo Grotius, 28, 29
 Hz. İsa, 28, 29
 Hz. Muhammed, 116, 117

İlımlı İslâm, 70

İman Amel Bütünlüğü, 83
 İnkılap, 22
 İslam Ceza Hukuku, 32
 İslâm düzen, 73
 İslâm liberalizmi, 70
 İslamcılık, 47
 İslâmi Beyanname, 12, 43, 53,
 54, 55, 61, 89, 113, 131,
 151, 155, 158, 159, 162
 İslâmi Hareket, 77
 İslâmsız vatanseverlik, 134,
 135
 İsmail Kara, 93
 İtizalciler, 18

Kadercilik, 35, 36
 Kastamonu, 45
 Konformizm, 22, 23
 Kudüs, 42, 44

Luka, 29

Marifet, 40
 Mark Ancel, 32
 Maslahat, 92
 Mecelle, 123
 Meladi Müslümani, 12, 20, 43,
 132
 Mevdudi, 17, 147
 Muhafazakâr İslâm, 70
 Müslüman Kardeşler, 62

Otantik hukuk, 30

Ömer Behmen, 103, 161

Pancha sila, 135
 Panislâmizm, 62, 63, 105, 106,
 107, 108, 118, 119, 127,
 132, 133, 135, 138
 Putperestlik, 19, 20

Realistler, 122, 145
 Realizm, 120, 121, 123, 125,
 126, 127
 Recep Tayip Erdoğan, 20
 Resepsiyon, 86, 122, 145
 Reşit Rıza, 120
 Ruhsat, 92

Saraybosna, 63, 165
 Seyyid Kutub, 17, 54, 147
 Siyasal İslâmı, 41
 Slovenya, 50
 Soykırım, 43
 Srebrenica, 7, 11
 St. Joseph Üniversitesi, 135
 Sukarno, 135, 137
 Suriye Protestan Koleji, 135,
 137
 Sünnetullah, 36, 71, 113
 Süveyş Kanalı, 64

Takiyuddin en-Nebhani, 17
 Tebaa, 18
 Teslimiyet, 34, 35, 36, 39, 40,
 41, 57, 101
 Tito, 48

Umum İslâm cemaati, 154

Vasal, 121

Yahudilik, 30, 31, 92
 Yugoslavya, 27, 43, 47, 49, 50

Zekât, 111, 112